

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Kateřina Doláková

Volnočasové aktivity dětí 2. stupně ZŠ a faktory
ovlivňující jejich volbu

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Volnočasové aktivity dětí 2. stupně ZŠ a faktory ovlivňující jejich volbu vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne:

Podpis:

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. Heleně Pospíšilové, Ph. D. za její pomoc, ochotu, cenné rady, trpělivost a čas, který této práci věnovala.

Také bych chtěla poděkovat všem respondentům, bez jejichž pomoci by výzkum nemohl být realizován.

Obsah

Úvod.....	6
1 Volný čas	7
1.1 Vymezení pojmu volný čas.....	7
1.2 Historie volného času.....	8
1.3 Funkce volného času.....	12
1.4 Faktory ovlivňující způsob trávení volného času	13
1.5 Specifika období pubescence s ohledem na volný čas.....	17
1.6 Prostředí pro volný čas dětí, mládeže a dospělých	20
1.7 Zájmové vzdělávání a instituce pracující s dětmi a mládeží ve volném čase.....	23
1.7.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání	24
1.7.2 Školská výchovná a ubytovací zařízení	27
1.7.3 Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.....	29
1.7.4 Nestátní neziskové organizace a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	30
2 Kvantitativní výzkum	32
2.1 Cíl výzkumu.....	32
2.2 Volba metodologie.....	33
2.3 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz	33
2.4 Metody výzkumu	35
2.5 Základní analýza získaných dat	39
2.6 Ověřování hypotéz a analýza zjištěných korelací.....	50
2.7 Diskuse.....	68
Závěr.....	73
Seznam zkratk.....	75
Seznam tabulek a grafů.....	76
Seznam použitých zdrojů.....	77

Seznam příloh.....	81
Anotace.....	99

Úvod

Volný čas dětí a jeho náplň je stále aktuálním tématem. Motivací při výběru tématu práce bylo zjištění současného stavu náplně volného času dnešních dětí v souvislosti se zainteresovaností rodičů v této oblasti.

Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit, zda má pohlaví a věk dětí vliv na výběr volnočasových aktivit, na to, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují a na to, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná o kroužek. Dále chceme zjistit, zda existuje vztah mezi pohlavím či věkem dětí druhého stupně ZŠ a snahou rodičů ovlivnit své děti při výběru volnočasových aktivit. V neposlední řadě chceme také zkoumat, zda existuje souvislost mezi věkem či pohlavím dětí a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit.

Teoretická část byla zpracována metodou analýzy textových dat. První kapitoly se věnují vymezení pojmu volný čas, historii volného času, faktorům, které volný čas ovlivňují, a také funkcím volného času. Vzhledem k věkové kategorii našich respondentů zvláštní pozornost věnujeme specifikům období pubescence s ohledem na volný čas. Zmíníme také zájmové vzdělávání, instituce pracující s dětmi a mládeží ve volném čase a prostředí pro volný čas dětí, mládeže a dospělých.

Kvantitativní výzkum začínáme stanovením hlavního cíle a dílčích cílů. Dále uvádíme výzkumné otázky a hypotézy. Metodou sběru dat je v našem výzkumu dotazník o 11 otázkách pro děti a 14 otázkách pro rodiče. Pro interpretaci primární analýzy získaných dat sestavujeme tabulky četností následně vyjádřeny v grafech. Pro ověřování hypotéz volíme statistický test významnosti – test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. V další části se tedy věnujeme základní analýze získaných dat a poté ověřování hypotéz. Poslední podkapitolou je diskuse, ve které shrneme výsledky našeho výzkumu, srovnáváme je s výsledky jiných výzkumů, které se věnují podobným tématům, a zmiňujeme přínos výsledků pro praxi.

1 Volný čas

V první kapitole se budeme zabývat pojmem volný čas, jeho funkcemi a faktory, které ovlivňují způsob trávení volného času. Zmíníme specifika období pubescence s ohledem na volný čas, zaměříme se také na prostředí pro volný čas dětí, mládeže a dospělých, na zájmové vzdělávání a v neposlední řadě vymezíme instituce, které pracují s dětmi a mládeží v jejich volném čase.

1.1 Vymezení pojmu volný čas

Definovat volný čas se pokusila již celá řada autorů. Pokud nahlédneme do Pedagogického slovníku, můžeme nalézt definici volného času jako dobu, se kterou člověk může nakládat na základě svých zájmů, podle svého uvážení. Je to doba, která nám zůstane po odečtení času věnovanému práci, vlastním fyzickým potřebám, péči o domácnost a rodinu.¹

Pávková a kol. definují volný čas jako opak doby nutné práce a povinností, kdy si činnosti svobodně vybíráme, přinášejí nám pocit uspokojení a děláme je rádi a dobrovolně. Mezi tyto činnosti zahrnují odpočinek, rekreaci, zájmové vzdělávání a zájmové činnosti, zábavu, společensky prospěšnou činnost i čas spojený s těmito činnostmi.²

Na volný čas se můžeme dívat také jako na dobu, kterou máme po splnění potřeb a povinností (jídlo, spánek, osobní hygiena, chod rodiny, péče o děti, dojíždění za prací) k dispozici pro sebevytvářející a sebeurčující činnosti, jako je například zábava, odpočinek, zlepšení kvalifikace, rozvoj vlastních zájmů, účast na veřejném životě. Někdy se můžeme při označení aktivit, které přináší radost i praktický užitek, setkat s pojmem čas polovolný.³

Fenoménem volného času se však nezabývají pouze pedagogové, ale také sociologové, psychologové, lékaři, sociální pracovníci a další. Problematika volného času je tedy interdisciplinárním tématem a je poměrně obtížné přesně vymezit hranice zkoumání a teoretického uvažování z pohledu jednotlivých vědních disciplín. Přesné určování hranic není v podstatě možné a ani zásadně důležité.⁴

Díky množství odborníků nahlízejících na volný čas a kvůli historickým proměnám se také různí pojetí volného času. Knotová tato pojetí uspořádala do tří skupin – optimistická, skeptická a realistická. Optimistická jsou pojetí, která ve volném čase spatřují cíl a smysl

¹ srov. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 2009, s. 341.

² srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 13.

³ srov. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy*. 2008, s.10-11.

⁴ srov. SPOUSTA, Vladimír, et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1994, s. 29.

života. Pojetí, která zdůrazňují spíše negativní stránky a rizika volného času, uvádí jako skeptická či kritická. Realistická pojetí jsou pak ta, která si uvědomují možnosti vytváření hodnot ve volném čase v rámci reálných společenských kontextů.⁵

Dumazedier přiřadil volnému času následující charakteristiky: „*Volný čas osvobozuje od povinností určitého druhu, je svobodnou volbou. Jako každá jiná činnost je determinována podmínkami danými společností, závisí na společenských vztazích, na interpersonálních závazcích. Volný čas osvobozuje od primárních povinností spojených se sociálními institucemi (práce, rodina, občanské, duchovní). Volný čas je souhrn činností, které člověk může dělat úplně dobrovolně, proto aby si odpočinul, nebo aby se pobavil, nebo rozvinul své znalosti... dobrovolnou společenskou činnost nebo své tvořivé schopnosti potom, co se osvobodil od pracovních, rodinných a společenských závazků.*“⁶ Dodává také, že i když je volný čas realizován ve skupině, naplňuje individuální potřeby, je proměnlivý a pocit uspokojení a hledání jsou jedny z jeho charakteristických rysů.⁷

Za zmínku jistě stojí i pojetí volného času sociologem Robertem Stebbinsem, který rozděluje volný čas na vážně, opravdově volný čas a na neformální volný čas. Pro spoustu lidí je jejich zaměstnání málo smysluplné a opravdový volný čas jim umožňuje individuálně se rozvíjet v rámci jejich kariéry, ale ve volném čase. Charakteristickými znaky opravdového volného času jsou vytrvalost, osobní úsilí, identifikace s činností, individuální výhody, propojenost s kariérou. Neformální volný čas je primárně definován jako osobní rozptýlení zakořeněné v osobní perspektivě jedince. Podle Stebbinse charakterizuje neformální volný čas těchto šest pojmů – relaxace, hra, pasivní a aktivní zábava, stimulace smyslů a společenská konverzace. Lidé se těchto aktivit účastní, protože jim přináší potěšení ve formě sebeuspokojení.⁸

1.2 Historie volného času

V období prvotně pospolných společností se vyskytoval “volný čas“ daný fyzickou potřebou odpočinku, střídám ročních období, která práci vylučovala.⁹ Existují prameny, které dokládají, že pravděpodobně jedno z prvních vymezení volného času promyslel Aristoteles. Ve svých úvahách přemýšlel o vztahu práce a volného času. Volný čas chápal jako příležitost

⁵ srov. KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 25.

⁶ DUMAZEDIÉR, J., 1962, s. 32, cit. podle KNOTOVÁ, D. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 27 - 28.

⁷ srov. tamtéž, s. 27 – 28.

⁸ srov. BEST, Shaun. *Leisure studies: themes and perspectives*. 2010, s. 5 – 8.

⁹ srov. SPOUSTA, Vladimír, et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1994, s. 10.

k diskusím s přáteli, čas k přemýšlení, poslouchání hudby, četbě, osvobození od povinnosti. Nejvyšší cíl všech aktivit mělo být dobro. Platon se ve svém díle *Zákony* zmínil o rozdílu mezi volným časem a časem práce. Volný čas člověka vnímal jako důležitý.¹⁰

Středověk v Evropě byl charakteristický vysokým postavením církve. V křesťanství byl čas práce pojímán jako prostředek k dosažení určitého cíle a volný čas byl pouze oddechem po práci a časem pro zbožné rozjímání. Tomáš Akvinský nabádal, aby byl pozemský život věnován zbožnému rozjímání a byl přípravou na posmrtný život, který je cennější.¹¹ Starověk i středověk nahlížel na práci jako na prostředek k hmotnému zabezpečení života. Teprve od 14. století se začalo slovo “volný“ spojovat s časovými jednotkami, jako je čas a den.¹²

V období renesance bylo nicnedělání zavrhováno, hlavními ctnostmi byla skromnost a pracovitost, práce měla v životě člověka dominantní postavení. Odpočinek měl sloužit pouze k tomu, aby člověk nabral síly a mohl dál pracovat. Neotřelé názory na volný čas přinesli sociální utopisté. Thomas More ve svém díle *Utopie* popisuje ostrov Utopia, na kterém lidé pracují pouze 6 hodin denně a s volným časem mohou nakládat podle svého svobodného rozhodnutí a mohou také studovat. Tommaso Campanella v díle *Sluneční stát* navrhuje ve volném čase hraní hazardních a karetních her, doporučuje však sportovní aktivity, příjemné studium, čtení, psaní, procházky, rozhovory. Za zmínku stojí i myšlenka F. Rabelaise, který za životní cíl označuje kulturu a vzdělanost. V 16. století nastala změna v pojetí života. Luteráni, kalvinisté i protestantská církev vyzdvihovali význam práce a opovrhovali zahálkou. Protestanti ukládají pracovní povinnosti každému člověku, nesouhlasí s žebráním ani s mnišským způsobem života v rozjímání.¹³

Po skončení třicetileté války se začal měnit životní způsob i práce obyvatel města i vesnice. Člověk se začal oddělovat od domova, pracoviště i místa trávení volného času. Bohatší obyvatelé měst si v 17. století začali budovat tzv. “víkendové domy“ mimo městské hradby. Ve městech vznikaly spolky a společnosti dospělých, kavárny, kluby.¹⁴ Pro německý pietismus se však stala práce jedinou smysluplnou náplní života. Čas, ve kterém člověk plnil své povinnosti, byl označován jako mravně hodnotný. Užívat si života ve zbylém volném čase bylo považováno za hříšné jednání.

¹⁰ srov. KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 34 – 35.

¹¹ srov. tamtéž, s. 34 – 35.

¹² srov. OPASCHOWSKI, H. W., 1996, cit. podle KAPLÁNEK, Michal (ed.). *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. 2012, s. 34.

¹³ srov. KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 35 – 36.

¹⁴ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 21.

Osvícenství se snažilo “osvobodit“ člověka, volný čas byl vnímán jako čas svobody. Pro svobodný život musel mít člověk tedy také svobodný – volný čas. Díla osvícenských myslitelů spojoval požadavek času svobody.¹⁵ Rousseau požadoval naprostou svobodu pro vychovávaného. Domníval se, že mu to pomůže odhalit jeho charakter. Čas svobody byl podle něj nejlépe využitým časem. Německý filozof Kant požadoval čas úplné svobody nejen pro mladého člověka, ale pro všechny lidi. Chtěl docílit toho, aby každý člověk měl každý den alespoň nějaký volný čas věnovaný nejlépe čtení či psaní pro veřejnost.¹⁶ V předindustriální hierarchicky stratifikované společnosti volný čas umožňoval dominantním vrstvám rozvíjet bohatý kulturní život – byl výsadou lidí, kteří nebyli spjati s výrobní prací. Pracující vrstvy měly volného času méně.¹⁷

V 19. století začal Karl Marx vnímat problém nedostatku volného času u nejhudších vrstev a zavedl definici volného času jako času, se kterým můžeme volně nakládat, rozhodovat o jeho využití. V první polovině 19. století se zaměstnavatelé snažili maximálně využít techniku (běžný život byl ovlivněn rozvíjející se průmyslovou společností) a běžná pracovní doba v továrně byla 14 – 16 hodin. Situace dělníků byla neúnosná, neměli volný čas ani ve všední dny a často ani ve svátky. Tato situace měla za následek dělnická hnutí za zkrácení pracovní doby. První výsledky tohoto hnutí s sebou přinesly dosud neznámý problém: „Co si počít s volným časem?“ Od roku 1866 začala propagace osmihodinové pracovní doby, vycházející z myšlenky rozdělení 24 hodin dne na tři stejné části, tedy osm hodin spánku, osm hodin práce a osm hodin volna.¹⁸ Postupná industrializace tedy způsobila oddělení pracovní doby od ostatního dne a zkrátila pracovní dobu. V důsledku těchto změn začali dělníci zakládat vzdělávací spolky.¹⁹

Od první světové války se stal volný čas aktuální pro velkou část průmyslové společnosti zavedením osmihodinového pracovního dne.²⁰ Ve 20. – 30. letech 20. století vznikly dva základní modely uspořádání volného času dětí a mládeže. První model se týkal zemí severní a západní Evropy, kde se rozšířily dosavadní typy zařízení i sdružení a jejich aktivity. Svou činnost tak rozvinuly např. prázdninové kolonie, ubytovny mládeže, domy mládeže a kultury a letní tábory dětí a mládeže ve Francii. Druhý základní model tvořila zařízení a sdružení volného času dětí a mládeže v Sovětském svazu. Vznik i působení

¹⁵ srov. KAPLÁNEK, Michal (ed.). *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. 2012, s. 34 – 35.

¹⁶ srov. KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 36.

¹⁷ srov. SPOUSTA, Vladimír, et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1994, s. 10 – 11.

¹⁸ srov. KAPLÁNEK, Michal (ed.). *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. 2012, s. 34 – 43.

¹⁹ srov. SPOUSTA, Vladimír, et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1994, s. 13.

²⁰ srov. VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMĚKAL. *Základy pedagogiky volného času*. 1995, s. 18.

sdužení bylo spjato s ideologií, přímým vlivem státu, kde neexistovala alternativní řešení. Ve své době toto uspořádání vytvořilo podmínky pro účinnou výchovu a vzdělávání, umožnilo zvyšování úrovně vzdělanosti a podnítilo rozvoj sféry zájmů v této zemi, kde převládala celkově nízká kulturní a životní úroveň a vysoká negramotnost.²¹ Na druhou stranu byl však volný čas prezentován jako protiklad práce. „*Svoboda musí vyrůst z nutnosti práce, která jako jediná může připravovat vhodné podmínky k životu a rozvoji společnosti. Volný čas nemůže být v rozporu s principy socialistického způsobu života, z čehož vyplývá, že potřeby jednotlivce a potřeby socialistické společnosti musejí být ve vzájemném souladu.*“²² Volný čas byl tedy dobou, kterou má člověk k dispozici, ale nikoliv k libovolnému užívání.²³

Od roku 1945 se v Evropě objevovaly tři fáze vývoje pojetí volného času. V 50. letech převažovala rekreační a zotavovací funkce volného času k obnovení pracovních sil. Léta 60. – 70. se vyznačují spíše konzumním a hédonistickým pojetím volného času, utrácením peněz. V 80. letech chce člověk volný čas intenzivně a uvědoměle prožívat. Po pádu totalitarismu došlo s obnovou tržního hospodářství ke společenskému převratu. Objevila se nepřeborná nabídka kulturního průmyslu, nové možnosti a podněty k využívání volného času.²⁴ Od konce druhé světové války se aktivity, sdužení i zařízení rozšiřovaly v podmínkách rozděleného kontinentu. Západoevropské země pokračovaly v zásadách předválečného pluralismu. Rozvíjela se sdužení zájmových aktivit, sítě hřišť, parků pro děti, tělovýchovných, sportovních zařízení. Rozvoj byl podporován státními orgány, které zajistily také legislativní opatření týkající se zákonů o mládeži. Brzy také začaly vznikat nové typy zařízení s moderním technologickým vybavením. V tehdejší Sovětském svazu pokračoval vývoj v návaznosti na předválečné období. Rozšířila se působnost domů pionýrů i na dospívající mládež, při školách vznikala denní zařízení pro děti rodičů v zaměstnání, rozšířila se síť lidových škol umění, školy s celodenní péčí a školy-internáty.²⁵ Ve 20. století bylo právo na volný čas v ekonomicky vyspělých zemích téměř samozřejmé. Na počátku 20. století bychom mohli volný čas označit jako “nedostatkové zboží“. Na jeho konci se však volný čas stal významným kulturním a ekonomickým faktorem.

Pokud předpokládáme, že volný čas i pedagogika volného času existovala v nějaké formě vždy, volný čas můžeme chápat jako současný výraz dávného úsilí člověka o nezávislost na silách společnosti a přírody, které člověka utlačují (nemoci, práce, válka,

²¹ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 22 - 23.

²² KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 37.

²³ srov. tamtéž, str. 37.

²⁴ srov. SPOUSTA, Vladimír, et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1994, s. 13 – 15.

²⁵ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 23 - 24.

hlad...). Podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj patří volný čas mezi 24 ukazatelů určujících životní kvalitu v určité zemi. Pokud je tedy volný čas chápán jako znak životní kvality, znamená to, že k existenčnímu zabezpečení a zaměstnání se musí připojit další nehmotné hodnoty, které dělají člověka důstojnějšího a společenský život lidštější. Žít v blahobytu ještě neznamená žít kvalitní život.²⁶

1.3 Funkce volného času

Tak jako se odlišuje vnímání volného času jednotlivým člověkem, tak se různé pohledy na funkce volného času jednotlivými autory. Pávková a kol. vymezuje funkci výchovně vzdělávací, která spočívá v záměrném a cílevědomém formování osobnosti jedinců, funkci zdravotní, tedy podporování zdravého tělesného, duševního i sociálního vývoje, sociální – péče o děti, bezpečnost, navazování sociálních vztahů a preventivní – je snadnější i levnější problémům předcházet, než je řešit.²⁷

Knotová posuzuje funkce volného času ve dvou rovinách – společenské funkce a funkce významné pro člověka. Upozorňuje na prolínání realistických, skeptických či optimistických přístupů k možnostem volného času a na jejich vliv ve vymezování jednotlivých funkcí.²⁸ Hofbauer jako hlavní funkce volného času uvádí odpočinek, zábavu a rozvoj osobnosti.²⁹

Dále se v odborné literatuře můžeme setkat s vymezením funkcí volného času německým pedagogem volného času Horstem W. Opaschowským. Můžeme u něj nalézt sedm hlavních funkcí volného času – rekreační (odpočinek, čas k relaxaci), kontemplační (hledání smyslu života), komunikační (podporování sociálních kontaktů), kompenzační (vyrovnávání toho, co se nám v životě nedaří), konzumní (spotřeba materiálních statků), enkulturační a edukační (možnost celoživotně se vzdělávat, využívat kulturní aktivity) a participační (občanské, spolkové aktivity). Opaschowski vnímá těchto sedm funkcí jako propojený celek, ve kterém se promítají jak funkce prospěšné pro jednotlivce, tak pro společnost.³⁰ V literatuře se můžeme také setkat ještě s osmou funkcí, kterou je integrace.³¹

²⁶ srov. KAPLÁNEK, Michal (ed.). *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. 2012, s. 45.

²⁷ srov. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: Trendy pedagogiky volného času*. 2008, s. 72 – 74.

²⁸ srov. KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 32.

²⁹ srov. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 2004, s. 13.

³⁰ srov. OPASCHOWSKI, H. W., 1977, cit. podle KNOTOVÁ, D. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 33.

³¹ srov. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 2004, s. 15.

Kratochvílová, podobně jako Opaschowski, také vnímá funkce volného času jako významné pro jednotlivce i společnost. Volný čas je jevem společenským, společensky podmíněným. Za důležitou pokládá zdravotně-hygienickou funkci (kompenzace zátěže, možnost odpočinku, spontánní aktivity), seberealizační funkci (uspokojování vlastních potřeb a zájmů, individuálních předpokladů), formativně-výchovnou funkci (vliv na formování osobnosti, rozvoj motivace, výchova k mravním vlastnostem charakteru, k pozitivnímu vztahu k hodnotám), socializační funkci (vytváření podmínek k navazování dalších sociálních kontaktů, trávení času s vrstevníky se stejnými zájmy) a v neposlední řadě funkci preventivní (možnosti zajímavého využívání volného času, ochrana před konzumním způsobem života, negativními společenskými jevy). Společnost by podle Kratochvílové měla vytvářet podmínky k naplnění těchto funkcí i v organizovaných činnostech s dětmi a mládeží, v zájmových útvarech, v režimu dne nejen v centrech volného času, ale i v rodinách, obcích.³²

Spousta se věnuje funkcím volného času velmi podrobně. Funkce dělí do pěti základních bloků – kompenzačně-rekreační funkce (urychluje zotavení organismu, nahrazuje úbytky mentální a biofyzické energie, přináší oddech), terapeutická funkce (uvolní napětí, ventiluje psychický přetlak, regeneruje, zklidňuje), formativně-výchovná funkce (spoluutváří postoje a názory, zprostředkovává společenské zkušenosti, rozšiřuje obzor a podílí se na kultivaci jedince), kreativní funkce (tříbí cit a vnímavost pro krásu, překračuje meze smyslového vnímání, podává informace o dění ve společnosti) a funkce axiologické (reprezentuje duchovní, společenskou a ekonomickou hodnotu, otevírá prostor pro posuzování sebe sama, umožňuje hlubší sebepoznání). Ke každému bloku Spousta doplňuje další druhy funkce a rozebírá dominantní rysy a účinky funkce.³³

1.4 Faktory ovlivňující způsob trávení volného času

Volný čas je dobou, kdy člověk žije sám pro sebe a může se svobodně rozhodovat, co chce dělat. Význam volného času postupně nabývá s dospíváním a s vyhraňováním určitých zájmů. Na podobu a náplň volného času má vliv mnoho faktorů, v širším pojetí např. politické, sociální a ekonomické jevy v zemi (nezaměstnanost, krize, hospodářská stagnace, kulturní, demografické a jiné faktory, které volný čas buď podporují, nebo omezují).

³²srov. KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. 2004, s. 86 – 88.

³³ srov. SPOUSTA, Vladimír. Proměny funkcí volného času v závislosti na věku. In *Výchova a volný čas 2*. 2007, str. 49 – 50.

Prožívání volného času záleží také na typu výchovy (školní, rodinné, mimoškolní), na typu osobnosti, kulturních tradicích či společenském prostředí. Významnou roli mají také vytvořené žebříčky hodnot a vzory chování zejména v dětství. Mezi další faktory, které významně ovlivňují způsob trávení volného času, patří věk, pohlaví, vzdělání a profese.³⁴ Spousta, kromě věku a pohlaví, uvádí jako důležité faktory ovlivňující způsob trávení volného času také fyzickou kondici a zdravotní stav, psychickou kondici a příslušnost ke společenské vrstvě.³⁵ Hofbauer mimo jiné zmiňuje vliv vrstevnických skupin, médií a komunikace.³⁶ Pávková a kol. se shodují na důležitosti vlivu sociálního prostředí, výchovy, vrstevnických skupin a hromadných sdělovacích prostředků.³⁷ Níže se budeme zabývat pouze některými z uvedených faktorů.

Pokud se zaměříme na množství a náplň volného času podle věku, pak jsou lidé neaktivnější kolem 17 let. S přibývajícím povinnost, ať už rodinnými či pracovními, četnost volnočasových aktivit výrazně klesá.³⁸

Co se týká pohlaví, muži se ve svém volném čase často věnují sportu a sebevzdělávání. Ženy se soustředí na rodinu, domov, více než muži navštěvují divadla, kulturní akce, veřejné knihovny, zaměřují se spíše na emocionální aktivity, než racionální.³⁹

Dalšími faktory ovlivňujícím způsob trávení volného času jsou bydliště a vzdělání. Rozdíly mezi využíváním volného času obyvateli města a venkova se stále více stírají, avšak zejména v prožívání víkendů je stále znát rozdílný vliv těchto prostředí. Obyvatelé města prožívají víkendové aktivity různým způsobem podle věku, profese, dosaženého vzdělání. Venkovské obyvatelstvo se bez ohledu na vzdělání, věk či profesi obsahově věnuje podobným činnostem, např. údržbě domu, práci na zahradě, kutilství. V menších obcích někdy chybí nabídka kulturně společenských zařízení, a tak obyvatelé venkova častěji sledují televizi nebo poslouchají rozhlas. Více se zde však projevuje smysl pro kolektivní život formou společenských akcí a činností spolků a organizací.⁴⁰

Vzdělanější ženy se méně věnují ruční práci a vzdělanější muži méně navštěvují hospodské zařízení. S vyšším vzděláním klesá pasivní nečinnost a sledování televize a naopak stoupá čas věnovaný četbě, sportu, výletům do přírody, kulturním programům. Vzdělaní lidé více chápou nutnost osobního rozvoje, mají vyspělejší potřeby a zájmy a také se v nabídce

³⁴ srov. ŠERÁK, Michal. *Zájemové vzdělávání dospělých*. 2009, s. 37.

³⁵ srov. SPOUSTA, Vladimír, et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1994, s. 48 - 49.

³⁶ srov. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 2004, s. 99, 128 - 129.

³⁷ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 33 - 34.

³⁸ srov. ŠERÁK, Michal. *Zájemové vzdělávání dospělých*. 2009, s. 38.

³⁹ srov. tamtéž, s. 38.

⁴⁰ srov. tamtéž, s. 39 - 40.

volnočasových aktivit lépe orientují. Paradoxní je skutečnost, že i když jsou lidé s vysokoškolským vzděláním nadprůměrně zatíženi, tvoří většinu návštěvníků vzdělávacích a kulturních akcí.⁴¹

To, v jakém prostředí se nacházíme, může také ovlivňovat způsob trávení volného času. Definice prostředí se shodují v jednom - „*Vždy jde o předměty, jevy existující kolem nás, nezávisle na našem vědomí, tedy o určitý prostor, o objektivní realitu.*“⁴² Pokud tento prostor vytváří podmínky pro život, můžeme mluvit o životním prostředí. Podstatné je, že prostředí obsahuje podněty, které jsou nezbytné pro rozvoj osobnosti. Člověk však není produktem prostředí, ale dokáže ho díky své aktivitě měnit a sám určovat směr a rozsah těchto změn. Člověkem formované prostředí na něj zpětně působí a ovlivňuje jeho osobnost a způsob života.⁴³

Výchozím prostředím je prostředí rodinné. Rodina se významně podílí na utváření osobnosti dítěte. Vliv rodiny má oproti vlivu školy svá specifika. Rodiče ve většině případů nemají pedagogické vzdělání, ale mezi členy rodiny existují, na rozdíl od školních vztahů, silné emocionální vazby. Rodina ve velké míře určuje životní styl svých členů a to, jak je volný čas využíván, je jedním z ukazatelů životního stylu. Právě od rodičů se dítě učí chápat, jakou má volný čas hodnotu, jak je možné jej naplňovat a hospodařit s ním. Rodiče jsou vzory, které děti napodobují, a také mají příležitost trávit s dětmi volný čas při zajímavých činnostech, od školního prostředí velmi rozdílných.

Podporování dětských zájmových činností jejich rodiči a společné prožívání volného času je velmi důležité. Pro dítě je dobré, pokud vidí, že otec i matka mají své koníčky, záliby a že mají také společné zájmy. Rodiče často předávají své zájmy dětem, není však nutné, aby děti měly zájmy stejné. Podstatné je, když se dítě učí, že osobní záliby patří k běžnému životu. Je nutné, aby byla respektována skutečnost, že volnočasové aktivity jsou dobrovolné a nebyly dávány dětem příkazem. Rozhodně neplatí, že čím více má dítě kroužků, tím lépe je zajištěn jeho volný čas. Rodinné prostředí však netvoří pouze rodiče a sourozenci, ale i prarodiče a další příbuzní, kteří do jisté míry také ovlivňují volný čas dětí. Důležité je připomenout, že volný čas je i časem odpočinku, ne pouze aktivních zájmových činností.⁴⁴

Dalším důležitým prostředím je prostředí školy. Od školy se očekává, že bude vytvářet předpoklady pro úspěšný vstup dětí do občanského, profesionálního i volnočasového života. Úlohu ve volném čase škola realizuje přímo, a také prostřednictvím svých zařízení.

⁴¹ srov. tamtéž, s. 40 – 41.

⁴² KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 66.

⁴³ srov. tamtéž, s. 66 - 67.

⁴⁴ srov. BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. 2015, s. 130 – 131.

Volnočasové aktivity ve škole plní funkci výchovnou, vzdělávací, zdravotní (relaxace, regenerace), kompenzační, kulturní a sociálně-preventivní. Při volnočasových aktivitách ve škole jsou objevovány zájmy a nadání dětí, je zde dbáno na jejich rozvoj nebo poskytování podnětů pro rozvoj.⁴⁵

Výchova ve volném čase není hlavní úkol škol, avšak jak se ukázalo, propojení vyučování a doby mimo vyučování je užitečné. Na jedné straně je zájem o vyučovací předmět silným motivem pro výběr zájmové činnosti v určité oblasti, na straně druhé se úspěchy v zájmové činnosti pozitivně odrážejí ve výsledcích školního vyučování. Dnešní školy nabízí bohaté a různorodé možnosti využívání volného času. Je to také jedna z možností, jak si získat žáky i rodiče. Programy škol jsou zaměřeny na množství specifických oblastí, např. na cizí jazyky, esteticko-výchovné oblasti, tělovýchovu, profesní orientaci. V době mimo vyučování školy nabízí návaznost na tyto oblasti formou pravidelných i příležitostných aktivit, zejména zájezdy, účasti v různých soutěžích, mezinárodní setkání aj. Zajímavé vzdělávací programy poskytují školní družiny nebo školní kluby. Učitelé jsou pro své žáky také vzory ve využívání volného času a měli by o svých zálibách s žáky mluvit. Samozřejmostí je, že se učitel zajímá o to, jak žáci tráví svůj volný čas.⁴⁶

Za zmínku také stojí vliv vrstevnické skupiny. Vrstevnické skupiny jsou přirozenou formou života dětí a mládeže. Skupiny vrstevníků jsou charakteristické nejen věkovou, ale i názorovou blízkostí. Jsou to zpravidla neformální skupiny, které se vyznačují bezprostředními kontakty, a také silnými pocity příslušnosti ke skupině. Tyto skupiny se začínají tvořit až během školní docházky. Vrstevnické skupiny dětí a vrstevnické skupiny mládeže se od sebe liší. V mládí jsou vrstevnické skupiny významnější. Skupina se pro mládež stává prostředkem, kterým se snaží dát najevo svou dospělost a samostatnost. Mládež se snaží postupně vymanit z dohledu a kontroly dospělých. Znakem vrstevnických skupin jsou hodnoty, cíle a normy, kterými se členové řídí. Cíle mohou být pozitivní, ale také asociální či antisociální.⁴⁷ Pozitivní zaměření si můžeme představit jako společné hry, soutěže, sportování, zábavu. Skupiny si stanovují jednoduché krátkodobé cíle a nemají pevnou organizační strukturu, mohou však podněcovat hlubší osobní vztahy, intenzivní zážitky, trvalé vzpomínky. Svým členům poskytují možnost profilace spektra zájmů, napomáhají samostatnému jednání jedince a nesou v sobě také značný výchovný potenciál.⁴⁸ Skupiny mají

⁴⁵ srov. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 2004, s. 66.

⁴⁶ srov. BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. 2015, s. 131 – 132.

⁴⁷ srov. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 88 - 89.

⁴⁸ srov. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 2004, s. 99.

nepochybně velký vliv na rozvoj osobnosti a skrze ně probíhá základní proces socializace jedince.⁴⁹

Podstatnou roli v ovlivňování způsobu trávení volného času hrají média. Význam mezilidské komunikace v životě nejen mladého člověka stále roste. Komunikace může probíhat tváří v tvář, ale stále častěji se setkáváme s tím, že informace zprostředkovávají média (sdělovací prostředky), zejména masmédia (hromadné sdělovací prostředky). Nové formy komunikace, zapříčiněny prudkým vývojem médií a elektronických technologií ve 20. století, se staly každodenní součástí života stále rostoucího okruhu uživatelů. Prostupují volný čas na úrovni individuální i společenské, místní i světové a tato prostředí spojují. Působení médií má však i druhou stránku, jako např. šíření pornografie, propagaci násilí. I tato stránka je pro výchovu ve volném čase důležitá a musí na ni reagovat. Dnešní děti a mládež se s médii denně setkávají ve škole, v rodině i ve volném čase. Využívání médií dnes není výjimkou ani v předškolním věku. Média mohou pomoci získat jedincům informace, rozvíjet zájmy, poskytnout zábavu a odpočinek, a tak se vytvořila významná oblast zájmové činnosti, která stále častěji zasahuje každého jedince. Existují různé formy vztahu mezi médii a mladými lidmi.

- média mluví o dětech – děti a mládež jsou předmětem zájmu médií, která jsou určena dospělým
- média mluví k dětem – děti a mládež se s nimi mohou setkat jako čtenáři, diváci, posluchači
- děti mluví prostřednictvím médií – děti a mládež se sami autorsky, technicky nebo organizačně podílejí na mediální tvorbě⁵⁰

1.5 Specifika období pubescence s ohledem na volný čas

Vzhledem k věku respondentů tohoto výzkumu se nyní blíže podíváme na období pubescence a na změny v tomto období ve vztahu k volnému času.

V Úmluvě o právech dítěte se dítětem rozumí každá lidská bytost do 18 let.⁵¹ Pedagogický slovník nám stejně tak popisuje dítě jako lidského jedince od narození do období adolescence. Mládež je pak sociální skupina tvořená lidmi ve věku přibližně 15 – 25 let, kterým společnost nepřiznává roli dospělých, ale již neplní role dětí.⁵²

⁴⁹ srov. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 90.

⁵⁰ srov. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 2004, s. 128 - 129.

⁵¹ srov. Úmluva o právech dítěte. 1993, s. 3.

⁵² srov. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 2009, s. 55, 156.

Období pubescence trvá přibližně od 11 do 15 let, začíná prvními známkami pohlavního dospívání a končí analogickým vývojem u chlapců (noční poluce) a nástupem menarche u dívek. Toto období je charakterizováno nejčastěji emoční labilitou, impulzivním jednáním, nepředvídatelností reakcí, utíkáním se do soukromého citového života, denním sněním, pocity úzkosti a apatičností a naopak krátkými fázemi aktivity. I přes to, že je toto období plné změn, pubescenti prožívají své zájmy intenzivně a věnují jim množství času. Všechny zájmové činnosti přináší odreagování, prožívání kladných citů, poznávání vlastních možností na základě svobodné volby činnosti.⁵³

Specifikem volného času dětí a mládeže je to, že je z výchovných důvodů žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti se ještě nedokážou orientovat ve všech oblastech zájmových činností, nemají dostatek zkušeností a potřebují citlivé vedení. Toto vedení by mělo být nenásilné, činnosti přitažlivé, pestré a účast na činnostech dobrovolná. Do jaké míry bychom měli ovlivňovat volný čas dětí, závisí na jejich sociální a mentální vyspělosti, charakteru rodinné výchovy.

Společnost by měla mít zájem o to, jak děti tráví svůj volný čas, protože děti mají volného času relativně hodně. Na prvním místě je samozřejmě zabezpečení volného času úkolem rodiny, ta však nemá dostatek času, odborné kvalifikace ani materiálního vybavení, aby mohla volný čas plně zabezpečit. Kvalitní výchova ve volném čase má v neposlední řadě preventivní význam a je, jak již bylo zmíněno výše, účinnější a levnější než převýchova a náprava chyb.⁵⁴

Zájem zvláště o sport je v období pubescence velmi výrazný, protože vývoj motoriky je výraznější než v obdobích předchozích. Úspěchem v pohybových aktivitách získává jedinec posilu pro své sebehodnocení. Rychlý rozvoj percepčních, motorických i ostatních schopností vede novým a hlubším zájmům, zejm. zájmu o četbu, hudbu, filmy, divadlo, sport a objevují se i pokusy o vlastní tvorbu, ať už výtvarnou, literární či hudební.⁵⁵

Na pojetí volného času dětí a mládeže má také vliv vztah účastníků k jeho institucím a aktivitám. Děti a mladí lidé svou účastí na volnočasových aktivitách získávají novou sociální zkušenost. Dospělí, kteří mezi nimi působí, jim v činnostech pomáhají a tím se sami obohacují. Obě skupiny se tak vzájemně doplňují a přichází k novému poznání o příslušné oblasti i svých lidských kvalitách. Měli bychom si však uvědomit, že ne všichni mladí lidé mohou využívat svůj volný čas. Prohlubování společenské nerovnosti, zhoršování

⁵³ srov. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2006, s. 143 – 147.

⁵⁴ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 13 - 14.

⁵⁵ srov. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2006, s. 148 – 149.

ekonomické situace, rostoucí životní nejistota, nezaměstnanost, to vše nejsou problémy pouze minulého století. I dnes jsou některé děti nuceny do námezdní práce, dětské pornografie, jsou pronajímány gangy a ne každá rodina si může dovolit volnočasové aktivity svým dětem financovat.

Někteří mladí lidé by svůj volný čas chtěli účelně využívat, ale v jeho nabídkách a možnostech se neumějí orientovat. Od 90. let 20. století se proměnou naší společnosti začaly vytvářet nové podmínky pro volnočasové aktivity dětí a mládeže. Jednotná řešení byla vystřídána alternativními možnostmi, z nichž si jedinec mohl dle zájmu vybírat. S rozšiřujícími se možnostmi roste význam připravenosti jedince správně mezi nimi volit. Pokud však děti a mládež neumí na tyto možnosti kladně reagovat, mohou podléhat protispolečenskému jednání, nudě a nicnedělání.⁵⁶ „*Překonávat neschopnost a nepřipravenost dětí a mladých lidí pozitivně realizovat svůj volný čas proto vyžaduje vytvářet pro ně dostatek přitažlivých nabídek, odstraňovat nezáměr a učit je, jak těchto možností využívat.*“⁵⁷

Tím, jak se dospívající jedinec emancipuje od rodiny, navazuje nové vztahy k vrstevníkům. Tyto vztahy mu dávají jistotu a připravují ho pro trvalé emoční vztahy v dospělosti. Přátelství chlapců bývá častěji založeno na společných činnostech a zájmech, u dívek je přátelství podloženo spíše hlubší emoční náklonností. I v této oblasti tedy společné zájmy hrají svou důležitou roli.⁵⁸

Dalším úskalím období pubescence je volba povolání. Nejistota mladých lidí při volbě povolání pramení zejména z toho, že rozhodnutí musí být realizováno v období, kdy jedinec ještě není zcela zájmově vyhraněn, není dokončen vývoj jeho schopností ani charakterových vlastností a kdy svá rozhodnutí často mění. Bohužel se uvádí, že mnozí jedinci po dvou až třech letech přichází na to, že nejsou se svou volbou spokojeni. Zájmové činnosti a volnočasové aktivity v tomto ohledu pomáhají lépe si ujasnit vlastní předpoklady i pracovní nároky, vyjádřit postoje, pocity a přání svobodněji, než při profesionální orientaci.⁵⁹

Důležitou a nedílnou součástí období pubescence je dosažení jasného a stabilního pocitu vlastní identity. Mladý člověk musí dobře poznat své možnosti i hranice, přijmout se takový, jaký je i se svými omezeními a nedostatky, uvědomit si, jaké hodnoty jsou v jeho životě nejvýznamnější, kam směřuje. Pubescent začíná důkladně zkoumat svůj zevnějšek, s čímž často souvisí i nespokojenost s vlastním vzhledem a nízké sebehodnocení. Toto období bývá spojováno s aktivní experimentací – časté změny zájmů a koníčků, zkoušení různých

⁵⁶ srov. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 2004, s. 34 – 44.

⁵⁷ HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 2004, s. 46.

⁵⁸ srov. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2006, s. 154.

⁵⁹ srov. tamtéž, s. 159 – 160.

postojů, volba oblečení, účesů atd.⁶⁰ Můžeme se setkat s tím, že v činnostech, které dospívajícího baví, může dosáhnout hlubokých znalostí, kterými předčí i rodiče či učitele. Fantazijní produkce se v období pubescence projevuje originálností a nápaditostí. Bohatá představivost pomáhá volit jedinečné postupy při zadání úkolu.⁶¹

Obecně můžeme říci, že děti mají více volného času než dospělí. Toto tvrzení však nemusí být vždy pravdivé. Existují skupiny dětí, které jsou přetěžované školními povinnostmi (nereálné požadavky školy, rodiny, nedostatek respektu k individuálním zvláštnostem dítěte, přetěžování), četnými zájmovými činnostmi (např. děti ambiciózních rodičů, kterým jde o to, aby děti byly úspěšné v rozmanitých zájmových oblastech), zájmovými činnostmi na vrcholové úrovni (nepřiměřené nároky, nedostatek času pro aktivity odpovídající věku). Můžeme zde zařadit i děti, které jsou přetěžovány pracovními povinnostmi a mají tak nedostatek volného času i prostoru pro přípravu na vyučování (děti z mnohačetných rodin, nepřiměřeně angažované do chodu domácnosti, zatěžované péčí o mladší sourozence). Oproti těmto dětem existují jedinci, kteří mají volného času nadbytek a neumí si s ním poradit. Nadbytek i nedostatek volného času jsou z výchovného hlediska problematické. Každý člověk by si měl z mládí odnášet do života alespoň jeden hlubší a trvalejší zájem, nejlépe mít zájmy všestranné a hlouběji se věnovat jednomu či několika z nich.⁶² I když se zájmy neustále mění, pomáhají jedinci v hledání své budoucí pracovní, zájmové, sexuální, společenské i hodnotové orientace.⁶³

1.6 Prostředí pro volný čas dětí, mládeže a dospělých

Prostředí obsahuje podněty, které jsou nezbytné pro rozvoj osobnosti jedince, je produktem vztahů přírody a společnosti. Člověk může prostředí měnit a může určovat směr a rozsah těchto změn. Do jaké míry však ovlivňuje prostředí rozvoj osobnosti jedince je otázkou již celá staletí. Každá výchovná situace se odehrává v konkrétním prostředí, ať už je to hřiště, třída nebo klubovna a tvoří určitou kulisu této výchovné situaci. Prostředí pak může působit pozitivně, negativně, ale i neutrálně. Jednání lidí se mění také podle toho, v jakém prostředí se nacházejí – jinak se chovám doma, na výletě, na hřišti, v divadle, v práci. To nás může vést k myšlence přímého a nepřímého výchovného působení, kde vychovatel působí

⁶⁰ srov. tamtéž, s. 160 – 161.

⁶¹ srov. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2010, s. 120 – 121.

⁶² srov. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*. 2003, s. 20 – 21.

⁶³ srov. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2006, s. 162.

buď přímo na vychovávaného, anebo ovlivňuje podmínky, kterými na vychovávaného působí.⁶⁴

Děti tráví svůj volný čas ve velmi různorodém prostředí. Můžeme zde zařadit školu, domov, společenské instituce a organizace, veřejná prostranství, ulice. Děti bývají často bez dohledu i bez zájmu dospělých, a tak bývá, zvláště ve velkých městech, ohrožena jejich bezpečnost.⁶⁵

Výzkum „Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let“ z roku 2011 ukazuje, že děti, které tráví svůj volný čas aktivním způsobem, se cítí být šťastnější. Z více než dvou tisíc dotazovaných dětí z celé ČR se 74% účastní pravidelně jednou týdně některé z nabídek organizovaných volnočasových aktivit a nabývají tak nových zkušeností, dovedností, předchází sklonům k rizikovým projevům chování a rozšiřuje také síť vztahů a kontaktů mimo rodinu.⁶⁶

Ve světě se rozšiřuje počet rozsáhlých obydlených území s mnoha miliony obyvatel i počet velkých měst. Roste počet obyvatel žijících ve městech a s nimi se do měst soustřeďuje i fond jejich volného času. Dětem a mládeži umožňuje život ve městě společné zájmové, neformální, individuální i veřejně prospěšné činnosti. Při volnočasových aktivitách v různých sdruženích i organizovaných institucích mohou děti vytvářet četné kontakty, setkávat se s vrstevníky a být chráněni před výchovnými, sociálními, zdravotními i bezpečnostními riziky. Na druhou stranu je však město prostředím, ve kterém převažuje anonymita, nezodpovědnost k sobě i okolí, otažitost sociálních vztahů a projevují se zde sociálně patologické jevy.

Městské rodiny se v poslední době snaží přenášet nemalou část svých aktivit mimo město – jezdí na chaty, chalupy a snaží se různým způsobem trávit čas v přírodě. Výraznou změnou tak prochází i realizace volného času mimo město. Celkový počet obyvatelů vesnic klesá, takže školy nebo kulturní zařízení, které tradičně představovaly činitele rozvoje obce, zanikají. V této souvislosti se děti a mládež stále častěji účastní volnočasových aktivit mimo bydliště. Na vesnici však stále přetrvávají i tradiční způsoby pasivního trávení volného času. Rozdíly mezi městskou a vesnickou populací se stále zmenšují, avšak získávání dětí a mládeže na vesnici pro lepší využívání volného času je náročné.⁶⁷

⁶⁴ srov. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 99 – 107.

⁶⁵ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 14.

⁶⁶ srov. MAJER, Jiří. *Děti, které volný čas tráví aktivně, se cítí šťastnější, ukázal výzkum NIDM* [online]. [cit. 2017-03-22].

⁶⁷ srov. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 2004, s. 30 - 32.

Lokální prostředí můžeme chápat jako skupiny lidí, kteří žijí na ohraničeném místě a uznávají společné hodnoty, symboly a tradice. Základní typy lokálního prostředí jsou dva, a to prostředí městské a prostředí venkovské.

Městské prostředí můžeme charakterizovat dominancí konzumního přístupu, méně hlubokými mezilidskými vztahy, nedostatkem výrazných společenských autorit, poklesem významu sousedství, proměnlivostí a rychlostí změn v životě, nefungující neformální společenskou kontrolou, výraznou nerovností ve společenském rozvrstvení.

Prostředí venkova je částečně protikladem městského prostředí, významným znakem je blízkost k přírodě, zachování lidové kultury, folkloru, nižší úroveň služeb a významnější role školy a učitelů.

Lokální prostředí zahrnuje společenskou, přírodní i kulturní oblast. V posledních desetiletích se prostředí venkova i města postupně přibližovala. Život na venkově prošel výraznými změnami, zejména zásahem hromadných sdělovacích prostředků, množstvím kulturních podnětů. Díky rozvoji hromadné dopravy se změnila také mobilita venkovského obyvatelstva a rodiny tak měly možnost obohatit své sociální kontakty. Velká část obyvatel venkova dojíždí za prací do měst.

I přes výrazné přiblížení města a venkova jisté rozdíly přetrvávají. Nákupní možnosti jsou na venkově stále nižší než ve městě. Další rozdíly můžeme vidět v oblasti služeb, způsobu bydlení i stylu života.

Lokální prostředí poznamenává především děti a mládež. Práce s dětmi ve škole na venkově a ve městě je rozdílná. Co se týká sociální přizpůsobivosti, děti a mládež ve městě bývají samostatnější, racionálnější, adaptabilnější, méně disciplinované a sebekritické. Venkovští obyvatelé bývají konzervativnější, i když i tento rozdíl s rostoucí informovaností mizí. Rozdíly se také vyrovnávají v oblasti vzdělání, které u městských dětí a mládeže bývá vyšší. Zmíníme – li úroveň společenského a kulturního života, pak bez ohledu na velikost a typ lokality jsou děti a mládež hodnotnými kulturními prožitky dotčeny velmi málo, i když možnosti využívání kin, galerií, muzeí i divadel s velikostí obce rostou. Je otázkou, zda tyto příležitosti zprostředkovává a využívá rodina.⁶⁸

Z výzkumu *Proměny české společnosti* z roku 2016 vyplývá, že dospělí mají v běžném pracovním dnu průměrně 6,5 hodiny volného času a jeho náplň se uskutečňuje především v prostředí domova. Nejdéle trvající a nejběžnější volnočasová aktivita je sledování TV, dále pak odpočinek, čtení, poslech hudby, rodina a přátelé.⁶⁹

⁶⁸ srov. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 95 - 99.

⁶⁹ srov. *Výzkum: Česká společnost tráví volný čas nejvíce u TV* [online]. [cit. 2017-03-22].

1.7 Zájmové vzdělávání a instituce pracující s dětmi a mládeží ve volném čase

Výchova ve volném čase většinou probíhá v rámci určité instituce. Pozornost v této kapitole věnujeme zájmovému vzdělávání a zejména školským zařízením pro zájmové vzdělávání – školní družina, školní klub a střediska pro volný čas dětí a mládeže, výchovným a ubytovacím zařízením – domovy mládeže a internáty a dalším subjektům pracujícím s dětmi a mládeží.

„Zájmové vzdělávání je souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických, ale i jednorázových činností a aktivit, směřujících k účelnému a efektivnímu naplnění volného času a umožňujících získat vědomosti s dovednosti mimo organizovanou školní výuku.“⁷⁰ Zájmové vzdělávání plní funkci vzdělávací, výchovnou, zdravotní, kulturní, sociální a preventivní. Účastníci zájmového vzdělávání jsou vedeni k sebepoznávání, seberealizaci, objevování a rozvíjení vlastních schopností. Tímto způsobem se podílí na rozvoji talentů, kultivaci osobnosti a vede k utužování a vytváření sociálních vztahů.

Sít' zájmového vzdělávání je v současnosti tvořena specializovanými zařízeními – domy dětí a mládeže, středisky pro volný čas dětí a mládeže, stanicemi zájmových činností, školními družinami a školními kluby, zájmovými kroužky ve školách, domovy mládeže a dalšími výchovnými zařízeními. Důležitou roli v zájmovém vzdělávání tvoří také základní umělecké školy a jazykové školy. Významná zařízení z hlediska prevence jsou nízkoprahová zařízení a volné kluby. Specifické nároky na pedagogy i dobrovolníky v oblasti zájmového vzdělávání vyžadují specializovanou a kvalitní profesní přípravu. Často užívaná kvalifikace “vychovatel“ nedostačuje nárokům na tuto profesi. Základní typy těchto pracovníků můžeme označit pojmy pedagog volného času nebo sociální pedagog. Pracovníci vykonávají sociální, poradenskou i pedagogickou činnost a působí jako iniciátoři a organizátoři aktivit ve volném čase.

Pojem zájem můžeme definovat jako *„schopnost trvalejšího zaměření, soustředění na urč. činnost, s výrazným emočním doprovodem; stimuluje myšlení, paměť, vůli aj. psych. procesy...“*.⁷¹ Lidé se svými zájmy velmi liší, a to z hlediska zaměření, hloubky, šířky, trvalosti i intenzity. Zájmy tak vypovídají o osobnosti jedince i jeho životní dráze.⁷²

⁷⁰ KOTÁSEK, Jiří (ed.). *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. 2001, s. 54.

⁷¹ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 2015, s. 694.

⁷² srov. tamtéž, s. 694.

Stejně jako neformální vzdělávání tvoří zájmové vzdělávání nedílnou součást procesu celoživotního učení. Právně je ukotveno v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a v § 111 je definováno jako vzdělávání, které poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností zaměřenou na různé oblasti. Zájmové vzdělávání neposkytuje stupeň vzdělání, ale zabývá se aktivitami zaměřenými na rozvoj osobnosti, kompenzuje jednostrannou zátěž ze školy a plní výše uvedené funkce.⁷³

1.7.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Podle školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání patří do školských zařízení pro zájmové vzdělávání školní družiny, školní kluby a střediska pro volný čas dětí a mládeže.

Práce ve školských zařízeních je značně odlišná od vzdělávacího procesu ve škole. Velkou výhodou školských zařízení je to, že účast není povinností, na rozdíl od školní docházky. Dobrovolnost a samostatné rozhodnutí jedince je samo o sobě motivací. Činnosti vychází ze zájmu jedince, je zde dostatečný prostor pro vlastní tempo i individuální přístup. Jedinci je umožněno pracovat v rozmanitém prostředí, které, více než školní učebny, podporuje tvořivost.⁷⁴ Ve výchově mimo vyučování získávají žáci zkušenosti a poznatky prostřednictvím praktických činností. Velký důraz je kladen na samostatnost účastníků. Formy práce jsou ve srovnání s vyučovacím procesem rozmanitější. Vychovatelé mohou za pomoci praktických činností prohlubovat, rozšiřovat a doplňovat vědomosti získané při vyučování a přispívat tak ke spojení školy se životem, teorie s praxí.⁷⁵

1.7.1.1 Školní družiny a školní kluby

Školní družiny⁷⁶ a školní kluby jsou školská zařízení pro zájmové vzdělávání umožňující péči o děti zaměstnaných rodičů v průběhu školního roku, dnes v mnoha případech i o

⁷³ srov. Zájmové vzdělávání. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2016 [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>.

⁷⁴ srov. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, str. 143 – 144.

⁷⁵ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 73 – 74.

⁷⁶ Dále také ŠD

prázdninách. Školní družiny jsou určeny pro děti prvního stupně základní školy⁷⁷, tj. 1. – 5. ročník, školní kluby jsou pro žáky druhého stupně základní školy, tj. 6. – 9. ročník.

Školní družiny i školní kluby mají možnost každodenního a pravidelného pedagogického ovlivňování žáků, protože vychovatelé jsou s žáky každý den, mají možnost pravidelně se setkávat s rodiči, mají pro své výchovné působení vhodnou kvalifikaci, spolupracují s vedením školy i pedagogy a mohou na žáky působit bez ohledu na sociální postavení jejich rodiny. Školní kluby, na rozdíl od školních družin, ustupují do pozadí. Docházka dětí do školní družiny je často nutností, školní kluby však pracují na principu dobrovolnosti. Žáci z vyšších tříd jsou však samostatnější, mají své povinnosti a více možností k samostatnému využívání volného času. Školní kluby se snaží dát žákům více volnosti a samostatnosti, nabízet pestrou náplň činností, aby si každý žák mohl vybrat dle svého přání.⁷⁸

Školní družiny se ve většině případů nacházejí v ZŠ. Do školní družiny jsou žáci zpravidla přihlášení k pravidelné docházce. Základní formou činnosti ŠD je pravidelná činnost, tedy každodenní pedagogická činnost v odděleních. S příležitostnými aktivitami se zde můžeme setkat také. Probíhají ve formě sportovních dnů, slavností, besídek, karnevalů či výstav pro širší veřejnost i rodiče. Před začátkem vyučování nebo při tzv. koncové družině se můžeme setkat i se spontánními aktivitami, např. neorganizované hry, volná činnost při pobytu venku, v parku, na hřišti. Družiny nabízí účastníkům také odpočinkové činnosti, které mají za úkol odstranit jednostrannou zátěž při sezení v lavicích, únavu a plnit zásady psychohygieny. Odpočinkové činnosti probíhají formou klidné hry, poslechové činnosti, odpočinku na koberci nebo aktivním odpočinkem při pobytu venku, na hřišti. Součástí činností ve ŠD je také příprava na vyučování. Nemusí však nutně znamenat vypracovávání domácích úkolů zadaných ve škole (mělo by být projednáno se zákonným zástupcem žáka a dohodnuto s třídním učitelem), ale může se uskutečňovat v rámci zábavného procvičování učiva při didaktických hrách, upevňováním školních poznatků v praxi, při exkurzích aj. Vychovatel při vypracovávání domácích úkolů nezasahuje do samotného plnění úkolu, ale nejprve se ujistí, zda žák pochopil zadání, částečně může pomoci na požádání žáka a po skončení kontroluje, zda je úloha správně napsána.

Školní družiny mohou organizovat příležitostné akce i zájmové útvary pro žáky, kteří nejsou zapsáni k pravidelné docházce. Základní forma činnosti ve ŠD je hra, které přináší

⁷⁷ Dále také ZŠ

⁷⁸ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 111 – 114.

jedinci kladné zážitky a emoce.⁷⁹ Ve školních družinách je poskytována pestrá nabídka zájmových činností ve známém prostředí, které dětem dává pocit bezpečí a je finančně dostupná pro rodiče.

Počet školních družin je v České Republice posledních pěti letech stabilní. Pro srovnání ve školním roce 2012/13 existovalo 3 974 ŠD, v roce 2014/15 poskytovalo zájmové vzdělávání 4 004 školních družin. Ve školním roce 2014/15 však stoupl počet účastníků zapsaných v ŠD asi o 18 000 ve srovnání s rokem 2013/14.⁸⁰ Co se týká školních klubů, jejich počet mírně narůstá. V roce 2012/13 existovalo 526 školních klubů, v roce 2014/15 jich bylo 552.⁸¹

1.7.1.2 Střediska volného času

Mezi střediska volného času⁸² řadíme domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Domy dětí a mládeže jsou charakteristické širokou zájmovou působností, kterou naplňují výchovně – vzdělávací a rekreační funkci. Stanice zájmových činností se specializují na konkrétní zájmové oblasti (přírodovědné, společenskovední, tělovýchovné a sportovní, technické, turistické a estetickovýchovné).

Střediska pro volný čas mohou svou činnost provozovat v rámci pravidelné zájmové činnosti, která je organizována v zájmových útvech – kroužek, klub, kurz, oddíl, soubor. Kroužek je menší zájmový útvar, který vnitřně obohacuje členy (např. modelářský, rybářský). Klub je zájmový útvar, ve kterém převládá volnější organizační struktura, kurz má vymezenou délku trvání a činnost kurzu spočívá v osvojení určitého množství dovedností a vědomostí. Označení oddíl se používá u turistických či tělovýchovných útvarů a souborem rozumíme zájmový útvar, který svou činnost směřuje k veřejné prezentaci svých výsledků (např. divadelní, taneční, pěvecký). Dále se v SVČ můžeme setkat se zájmovými činnostmi příležitostnými. Tyto činnosti zahrnují organizované cyklické nebo příležitostné akce a jsou časově vymezeny (zájezdy, přehlídky, výlety, exkurze, atd.). Do zájmových činností příležitostných spadají také příměstské prázdninové tábory. SVČ nabízí také spontánní aktivity, které nemají pevně stanoven začátek ani konec. Jsou ohraničeny pouze provozní

⁷⁹ srov. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, str. 146 – 149.

⁸⁰ srov. Školní družiny. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2016 [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>.

⁸¹ srov. Školní kluby. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2016 [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby>.

⁸² Dále také SVČ

dobou zařízení. Tato nabídka je průběžná a pedagogy nepřímo ovlivňovaná. Pedagog zajišťuje bezpečnost, motivaci, radu či konzultaci. Příkladem mohou být dopravní hřiště, čítárny, otevřené dětské herny, posilovny nebo také laboratoře, ateliéry či počítačové učebny pro talentované děti a mládež. V SVČ se můžeme setkat také s organizací přehlídek a soutěží, které vyhlašuje nebo doporučuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Posláním soutěží a přehlídek je hledat při práci s dětmi a mládeží talenty a cíleně využívat jejich volný čas. Práci s talentovanou mládeží také řadíme do činností SVČ. S těmito dětmi se pracuje individuálně mimo zájmové útvary - účastní se odborných soustředění, řeší tematické úkoly, jezdí na soutěže, turnaje, vzdělávací akce. V neposlední řadě nabízí SVČ prázdninovou táboremou činnost a odbornou pomoc.⁸³

Střediska zpravidla vykonávají svou činnost během celého školního roku, a také ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování. Aktivní využití volného času nabízejí všem věkovým skupinám dětí a mládeže a organizují i činnosti pro dospělé či seniory. V SVČ se často věnují prevenci, vzdělávání pedagogů, participaci i komunitnímu plánování, zapojují se do regionálních, krajských, evropských i republikových projektů, organizují zahraniční pobyty i stáže pracovníků. Ve školním roce 2014/2015 existovalo 312 SVČ a zařízení navštěvovalo 272 744 účastníků. Počet účastníků každým rokem roste, během pěti let se počet zvýšil o 7,7 %.⁸⁴

1.7.2 Školská výchovná a ubytovací zařízení

Mezi školská výchovná a ubytovací zařízení řadíme domovy mládeže, internáty a školy v přírodě. Tato zařízení zajišťují žákům a studentům celodenní výchovu, ubytování, stravování, vzdělávání a zájmové činnosti v době mimo vyučování.

Domov mládeže⁸⁵ je školským zařízením, které poskytuje žákům ze středních a vyšších odborných škol ubytování, stravování a kvalifikované výchovné působení. Domovy mládeže jsou v provozu celý školní rok. V denním rozvrhu DM je stanoven pevný režim – budíček, úklid, stravování, studijní klid a večerka. Pro rozvoj zájmů je žákům umožňována účast v organizovaných činnostech, např. jazykové, taneční kurzy, sportovní oddíly.⁸⁶

Vychovatelé v DM pracují s žáky, kteří jsou rozděleni do výchovných skupin. Přípravu na vyučování vykonávají žáci ve výše zmíněném studijním klidu. Zejména pro žáky

⁸³ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 121 – 125.

⁸⁴ srov. Střediska volného času. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2016 [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>.

⁸⁵ Dále také DM

⁸⁶ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 127 – 131.

prvních ročníků je důležité, aby se naučili učit se a získali žádoucí studijní návyky. Proto je zpravidla pro ně určena pevná studijní doba. Role vychovatele při přípravě na vyučování spočívá v zajišťování dozoru při studijním klidu, přezkoušení látky nebo vysvětlení případných nejasností.

Internáty jsou určeny pro žáky se zdravotním postižením a navazují na činnost pro ně zřízených škol.⁸⁷ Mezi tyto děti řadíme žáky a studenty s tělesným, mentálním, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami chování, souběžným postižením více vadami a autismem. Žáci jsou na internátech ubytováni odděleně podle pohlaví, a pokud je to možné, jsou ve skupinách rozděleni podle tříd. Internáty zajišťují nezbytnou speciálně pedagogickou podporu, rehabilitační a léčebně preventivní péči. Na základě přihlášky podané zletilým žákem či zákonným zástupcem nezletilého dítěte ředitel rozhodne o umístění žáka nebo dítěte do internátu.

Školy v přírodě zajišťují zotavovací pobyt ve zdravotně příznivém prostředí dětem z mateřských škol a žákům, kteří plní povinnou školní docházku.⁸⁸ Ve škole v přírodě probíhá v dopoledních hodinách vyučování podle školního vzdělávacího plánu, ale rozvrh je upravený tak, aby mohlo být co nejvíce využito místních podmínek. Vyučování dává prostor pro pobyt venku, podporuje tvořivost, aktivitu, je zaměřené na osvojování poznatků o přírodě, o regionu, ve kterém se žáci nacházejí. Odpolední režim připomíná program školní družiny, je zde prostor pro odpočinek, rozvoj zájmů. Ve škole v přírodě je možné přímo pozorovat objekty živé a neživé přírody, využít práci s přírodními materiály, rozvíjet manuální zručnost i zájmové činnosti výtvarné, hudební, dramatické, literární. Pobyt na škole v přírodě bývá zpravidla týdenní a má svou přípravnou, realizační i hodnotící fázi. Škola v přírodě je důležitá zejména z výchovně-vzdělávacího, zdravotního, sociálního a preventivního hlediska. Zdravotní funkce je však primární.⁸⁹

⁸⁷ srov. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, str. 150.

⁸⁸ srov. Vyhláška č. 108/2005 Sb. o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních.

⁸⁹ srov. BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. 2015, s. 140 – 142.

1.7.3 Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy

Mezi školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy řadíme dětské domovy, dětské domovy se školou, diagnostické ústavy a výchovné ústavy.

Ústavní výchovu nařizuje soud, pokud je ohrožen vývoj dítěte a rodina neplní své funkce (dysfunkční a afunkční rodiny). Pro závažné poruchy chování dítěte (trestné činnosti) je soudem ukládána ochranná výchova.⁹⁰ Dětem ve školských zařízeních pro ústavní a ochrannou výchovu musí být zajištěno právo každého dítěte na vzdělávání a výchovu, vytvářeny podmínky rozvíjející citovou stránku osobnosti, podporující sebedůvěru a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno s ohledem na jeho věk a v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti. Zařízení také spolupracují s rodinami dětí a poskytují jim pomoc v podobě rodinných terapií, zajišťování záležitostí týkajících se jejich dítěte, nácviku rodičovských a jiných dovedností. Důležitost zařízení spočívá také v podpoře při přechodu dítěte do náhradní rodinné péče nebo do jeho původního rodinného prostředí. Účelem středisek je zejména preventivně výchovná péče, zvláště předcházení vzniku a rozvoji negativních projevů v chování dítěte, předcházení narušení zdravého vývoje dítěte, přispívání zdravému osobnostnímu rozvoji, odstraňování příčin a důsledků již vzniklých poruch chování. Pomoc je poskytnuta rodičům, ale i jiným osobám, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy s cílem zachovat a posílit rodinné vazby a zamezit odebrání dítěte z jeho rodinného prostředí.⁹¹

Děti, které ze závažných důvodů nemohou vyrůstat v rodině, jsou přijímány do diagnostických ústavů. Pobyt zde trvá ve většině případů osm týdnů. Během osmi týdnů jedinec plní sociální, zdravotní, výchovně-vzdělávací a diagnostické úkoly a na základě diagnózy ústav rozhodne o umístění dítěte v příslušném zařízení nebo v rodině.⁹²

Ústavní výchovu zajišťují dětské domovy⁹³. Zařízení je určeno pro chlapce i dívky ve věku 3 – 18 let, případně do ukončení profesní přípravy, avšak nejdéle do 26 let. Do dětských domovů jsou umisťovány děti z afunkčních (rodina dítě vysloveně ohrožuje a ztratila funkci vůči dítěti) a dysfunkčních (vývoj dítěte je ohrožen a funkce rodiny je závažně narušena, rodina není schopna zvládnout své problémy) rodin, u kterých ještě nedošlo k závažným

⁹⁰ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 135.

⁹¹ srov. *Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*.

⁹² srov. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, str. 151.

⁹³ Dále také DD

poruchám chování, děti osiřelé, které nemohou být svěřeny do pěstounské péče nebo nezrušitelně osvojeny či děti dlouhodobě nemocných rodičů. Základní organizační jednotka v DD je rodinná skupina (6 – 8 dětí), která se snaží o soužití jako v běžné rodině.

Dětský domov se školou pečuje o děti, kterým byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, vyskytují se u nich závažné poruchy chování nebo kvůli své přechodné či trvalé duševní poruše vyžadují výchovně-léčebnou péči nebo nemohou být vzdělávány ve škole, která je mimo dětský domov. Mohou zde být umísťovány děti od šesti let do ukončení povinné školní docházky. Tak jako v dětském domově zde žijí děti v rodinných skupinách s 5 – 8 dětmi.

Výchovné ústavy, na rozdíl od předchozích zařízení, pečují o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, kterým byla soudem nařízená ústavní výchova nebo uložena výchova ochranná. Může zde být umístěno i problémové dítě, které je starší 12 let, pro které není vhodný pobyt v DD se školou. Výchovná práce ve výchovných ústavech je značně náročná, vyžaduje speciální přípravu na vysoké škole. Výchovné ústavy jsou na rozdíl od dětských domovů více uzavřené, ve většině případů nekoedukované. Činnosti ve volném čase probíhají zpravidla ve výchovném ústavu. Základem je pevně stanovený režim, jasná práva a povinnosti, vytvoření hodnotné náplně volného času. Pro převýchovu má dodržování denního režimu se systematickým postupem velký význam. Výchovná skupina se jako v předchozích zařízeních skládá z 5 – 8 dětí.

Pedagogičtí pracovníci se setkávají s různými výchovnými problémy a širokým okruhem klientů. Kromě potřebné kvalifikace musí být vybaveni osobnostními vlastnostmi, které umožní zvládnout odborné metody a postupy. Pozitivní vztah k dítěti, pochopení, vlídnost, rozmanité formy práce – to vše napomáhá pozitivnímu průběhu výchovného procesu a zmírňuje důsledky odloučení dítěte od rodiny.⁹⁴

1.7.4 Nestátní neziskové organizace a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Organizace dětí a mládeže a občanská sdružení jsou dalšími subjekty, které se věnují dětem a mládeži. Množství organizací má celorepublikovou působnost, např. Junák, Pionýr, Duha, Sokol, zájmová sdružení rybářů, hasičů atd.

⁹⁴ srov. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2008, s. 135 – 139.

Nestátní neziskové organizace svou činností obohacují a doplňují výchovně-vzdělávací činnost rodin, škol a školských zařízení. Vytváří žádoucí nabídky pro aktivní využití volného času, umožňují dětem a mládeži přirozeným způsobem rozvíjet jejich talent, dovednosti a schopnosti a připravují jedince na budoucí život. Obcím se samostatnou působností ukládá zákon o sociálně-právní ochraně dětí vytvářet předpoklady pro sportovní, kulturní a jinou zájmovou a vzdělávací činnost dětí a vytváří tak podmínky pro vznik dalších nabídek aktivit volného času.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež⁹⁵ mají především sociální poslání a jsou určena dětem a mládeži v obtížné životní situaci, neorganizovaným klientům ohroženým sociálně-patologickými jevy nebo jedincům, kteří mají vyhraněný životní styl neakceptovatelný většinou společností. Základním posláním NZDM je doprovázet tyto jedince v jejich obtížných životních situacích a přispívat ke zlepšení kvality jejich života snížením nebo předcházením sociálních rizik, které vyplývají ze způsobu jejich života. Dále si kladou za cíl umožnit jedincům lépe se orientovat v sociálním prostředí, vytvářet podmínky k řešení nepříznivých sociálních situací. “Nízkoprahovost“ můžeme chápat jako maximální přístupnost, odstranění psychických, sociálních a jiných bariér. Klienti mohou zůstat v anonymitě, nemusí se přihlašovat, mohou kdykoliv přijít nebo odejít. Základním prostředkem, jak získat klienty, je atraktivní nabídka trávení volného času za účelem vytvoření prostoru pro navázání kontaktu a následné poskytování sociálních služeb. Základní formy služeb jsou volnočasové aktivity, sociální služby, aktivity a činnosti zaměřené na prevenci a volný vstup a pobyt v zařízení. V NZDM mají základní technické vybavení pro trávení volného času (knihovnu, společenské hry, papíry, tužky apod.), poskytují podmínky pro realizaci vlastních aktivit klientů – čas, prostor a technické zázemí. Základní nabídka programů v NZDM respektuje nízkoprahový charakter i individuální možnost volby. Sociální služba je založena na kontaktní práci s klienty, situační intervencí, základním poradenstvím, popř. může NZDM nabízet terapeutické služby, krizovou intervencí. Preventivní programy, zaměřené na snížení rizik sociálně-patologických jevů, jsou uskutečňovány v rámci kurzů a výcviků.⁹⁶

⁹⁵ Dále také NZDM

⁹⁶ srov. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 153 - 154.

2 Kvantitativní výzkum

V následující kapitole se již budeme zabývat samotným výzkumem. Nejprve uvedeme hlavní cíl a dílčí cíle výzkumu a stanovíme si výzkumné otázky a hypotézy. Dále se zaměříme na metody, které jsme při výzkumu použili a budeme se zabývat základní analýzou získaných dat. V další podkapitole ověříme hypotézy, analyzujeme zjištěné korelace a po této části shrneme výsledky našeho výzkumu v diskuzi.

2.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem našeho výzkumu je zjistit, zda má pohlaví a věk dětí 2. stupně ZŠ vliv na výběr volnočasových aktivit, na to, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují a na to, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná o kroužek.

Dílčí cíle:

- zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím dítěte a výběrem volnočasových aktivit
- zjistit, zda má pohlaví dětí vliv na to, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují
- zjistit, zda existuje vztah mezi pohlavím dítěte a tím, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná o kroužek
- zjistit, zda má věk dítěte vliv na výběr volnočasových aktivit
- zjistit, zda existuje souvislost mezi věkem dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují
- zjistit, zda existuje vztah mezi věkem dětí a tím, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná kroužek
- zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím dítěte a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte
- zjistit, zda existuje souvislost mezi věkem dítěte a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte
- zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit
- zjistit, zda existuje souvislost mezi věkem dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit

2.2 Volba metodologie

Postupem času narůstá mínění, že kvalitativní i kvantitativní výzkum každý svým způsobem přispívá k rozšiřování našich znalostí o sociálním světě a o člověku. Výsledky, které získáme oběma strategiemi výzkumu, se vzájemně doplňují.⁹⁷

Předpokladem kvantitativního výzkumu je to, že lidské chování můžeme do určité míry předpovídat a měřit. Kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, silně strukturovaný sběr dat pomocí pozorování, testů nebo dotazníků.⁹⁸ Cílem kvalitativně orientovaného výzkumu je porozumět smyslu, klade důraz na jedinečnost a vcítění se. Tímto výzkumem jsme však chtěli docílit zobecnění, vysvětlení jevu, a to byl důvod pro volbu kvantitativní metodologie výzkumu.⁹⁹

2.3 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz

Vzhledem k cíli našeho výzkumu jsme stanovili následující výzkumné otázky a hypotézy:

Výzkumná otázka č. 1:

Má pohlaví dítěte vliv na výběr volnočasových aktivit?

H₁₀: Mezi pohlavím dítěte a výběrem volnočasových aktivit není statisticky významný vztah.

H_{1A}: Mezi pohlavím dítěte a výběrem volnočasových aktivit je statisticky významný vztah.

Výzkumná otázka č. 2:

Má pohlaví dětí vliv na to, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují?

H₂₀: Mezi pohlavím dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují, není statisticky významný vztah.

H_{2A}: Mezi pohlavím dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují, je statisticky významný vztah.

Výzkumná otázka č. 3:

Má pohlaví dětí vliv na to, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná o kroužek?

H₃₀: Mezi pohlavím dětí a tím, zda při výběru volnočasových aktivit volí děti kroužek, není statisticky významný vztah.

H_{3A}: Mezi pohlavím dětí a tím, zda při výběru volnočasových aktivit volí děti kroužek, je statisticky významný vztah.

⁹⁷ srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2008, s. 54.

⁹⁸ srov. tamtéž, s. 44.

⁹⁹ srov. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2010, s. 38.

Výzkumná otázka č. 4:

Má věk dítěte vliv na výběr volnočasových aktivit?

H4₀: Mezi věkem dítěte a výběrem volnočasových aktivit není statisticky významný vztah.

H4_A: Mezi věkem dítěte a výběrem volnočasových aktivit je statisticky významný vztah.

Výzkumná otázka č. 5:

Má věk dětí vliv na to, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují?

H5₀: Mezi věkem dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují, není statisticky významný vztah.

H5_A: Mezi věkem dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují, je statisticky významný vztah.

Výzkumná otázka č. 6:

Má věk dětí vliv na to, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná o kroužek?

H6₀: Mezi věkem dětí a tím, zda při výběru volnočasových aktivit volí děti kroužek, není statisticky významný vztah.

H6_A: Mezi věkem dětí a tím, zda při výběru volnočasových aktivit volí děti kroužek, je statisticky významný vztah.

Výzkumná otázka č. 7:

Existuje souvislost mezi pohlavím dítěte a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte?

H7₀: Mezi pohlavím dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte, není statisticky významný vztah.

H7_A: Mezi pohlavím dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte, je statisticky významný vztah.

Výzkumná otázka č. 8:

Existuje souvislost mezi věkem dítěte a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte?

H8₀: : Mezi věkem dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte není statisticky významný vztah.

H8_A: Mezi věkem dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte je statisticky významný vztah.

Výzkumná otázka č. 9:

Existuje souvislost mezi pohlavím dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit?

H9₀: Mezi pohlavím dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit není statisticky významný vztah.

H9_A: Mezi pohlavím dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit je statisticky významný vztah.

Výzkumná otázka č. 10:

Existuje souvislost mezi věkem dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit?

H10₀: Mezi věkem dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit není statisticky významný vztah.

H10_A: Mezi věkem dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit je statisticky významný vztah.

2.4 Metody výzkumu

V následující kapitole si popíšeme metody výzkumu při sběru dat, zpracování dat a metody použité při testování hypotéz.

Metody sběru dat

Získávání dat proběhlo jednou z metod kvantitativního výzkumu, a to dotazníkovým šetřením. Tato metoda je v pedagogickém výzkumu poměrně častá. Spočívá v písemném kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Otázky v dotazníku se mohou vztahovat buď k vnitřním, nebo vnějším jevům. Výhodou dotazníků je, že umožní rychlé shromažďování dat od velkého počtu respondentů. Na druhou stranu je dotazníkové metodě vytýkáno, že nezjišťuje to, jaká pedagogická realita je, ale jakou ji nebo sami sebe respondenti vidí, nebo si přejí, aby byli viděni.¹⁰⁰

Vstupní část dotazníku zahrnuje název a adresu instituce, která dotazník zadává nebo jména autora (autorů) dotazníku. Dále se ve vstupní části může respondent seznámit s cílem dotazníku, případně pokyny, jak dotazník vyplnit. Druhá část dotazníku se skládá z vlastních otázek. Pořadí otázek však z psychologických důvodů nebývá vždy tematické a neodpovídá logice. Na prvních místech bývají otázky přitažlivější, lehčí, abychom neodradili respondenta.

¹⁰⁰ srov. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2007, s. 163 – 164.

Uprostřed řadíme otázky méně zajímavé a těžké a ke konci můžeme zařadit otázky, které mají důvěrnější charakter. Na konci dotazníku může být respondent unavený, a proto řadíme otázky faktografické. Úplný závěr tvoří poděkování respondentovi za spolupráci. V dotazníku pro náš výzkum se můžeme setkat s otázkami otevřenými, uzavřenými i polouzavřenými.¹⁰¹

Dotazníky pro tento výzkum byly rozdány dětem na druhých stupních náhodně vybraných základních škol a nižších stupních víceletých gymnázií v Olomouckém, Moravskoslezském, Zlínském a Jihomoravském kraji. Ve většině případů byly dotazníky předány třídním učitelům, kteří si vybrali hodinu, ve které dotazníky rozdali. Sběr dotazníků probíhal během celého kalendářního roku 2016. Dotazník se skládá ze dvou částí – části pro děti a části pro rodiče. Část pro děti zahrnuje 11 otázek, část pro rodiče 14 otázek. Děti vyplňovaly dotazníky ve školách a předaly je rodičům doma. Z tohoto důvodu byla návratnost dotazníků značně snížena.

V dotazníku pro děti nás v první části zajímalo pohlaví, ročník a třída. Ve druhé části jsme se zajímali o to, jak děti tráví svůj volný čas mimo školu a jaké zájmové útvary navštěvují. V poslední části jsme zjišťovali, do jaké míry a kdo děti ve výběru zájmových útvarů, zájmů a mimoškolních aktivit ovlivňoval a důvody docházení do zájmových útvarů. Také jsme se ptali, zda se děti chtějí věnovat svým zálibám i v budoucnu a jestli ví, kolik přibližně měsíčně platí jejich rodiče za zájmy a činnosti v zájmových útvarech, kterým se věnují.

Část pro rodiče zahrnovala stejné otázky pro otce i matku a v poslední části i otázky společné. Rodiče nejprve uváděli věk, obec, ve které v dětství bydleli, kraj, ve kterém bydlí současně, nejvyšší dosažené vzdělání a oblast vzdělání. Dále jsme se, stejně jako děti, ptali na trávení volného času v době, kdy byli přibližně stejně staří jako jejich děti a na zájmové útvary, kterým se věnovali. Zajímalo nás také, zda se rodiče i v současnosti věnují zálibám, které měli v dětství a kolik přibližně měsíčně investovali jejich rodiče do zájmových útvarů a zájmů, kterým se věnovali. Stejně jako děti jsme se také ptali na důvody navštěvování zájmových útvarů. V poslední společné části měli rodiče odpovědět na otázky týkající se pomoci dětem při výběru zájmových útvarů, přijetí jejich doporučení dětmi a měsíční platby za činnosti v zájmových útvarech svých dětí.

Abychom věděli, které děti a rodiče patří k sobě, byly obě části dotazníku opatřeny číselným kódem. Pokud měli rodiče dvě či více dětí na druhém stupni ZŠ či víceletém

¹⁰¹ srov. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2010, s. 122.

gymnáziu, pro zjednodušení mohli napsat u dotazníku dalšího dítěte pouze kód již jednou vyplněného dotazníku.

Metody primární analýzy získaných dat

V rámci primární analýzy dat byly sestaveny tabulky četností pro odpovědi na jednotlivé otázky. Následně byly odpovědi vyjádřeny za pomoci grafů – z tabulky četností jsme vyjádřili relativní četnost (f_i), která poskytuje informaci o tom, jak velká část připadá na danou kategorii z celkového počtu. Relativní četnost je tedy podíl absolutní četnosti (n_i) a celkové četnosti (n).¹⁰² Vypočítáme ji jako poměr počtu respondentů, kteří volili konkrétní odpověď vůči celkovému počtu respondentů odpovídajících na tutéž otázku.

Metody ověřování hypotéz

V našem výzkumu jsme zkoumali závislost mezi pedagogickými jevy za pomoci neparametrického statistického testu významnosti – testu dobré shody chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Statistické testy významnosti jsou postupy, které umožňují rozhodovat, zda určitý výsledek je či není statisticky významný. Pokud je výsledek výzkumu statisticky významný, znamená to, že je velmi nepravděpodobné, že by byl způsoben pouze náhodou. U této kategorie testů významnosti ověřujeme, zda se četnosti získané měřením v pedagogické realitě významně odlišují od teoretických četností odpovídající dané nulové hypotéze.

U testu dobré shody chí-kvadrát začínáme formulování nulové a alternativní hypotézy. Stanovením nulové hypotézy (H_0) předpokládáme, že mezi sledovanými jevy neexistuje souvislost (vztah). Oproti tomu alternativní hypotéza (H_A) vztah mezi pozorovanými jevy předpokládá. Na základě testování nulové hypotézy rozhodujeme, zda uvedené hypotézy přijmeme či nepřijmeme. Abychom mohli ověřit nulovou hypotézu, vypočítáme testové kritérium, tedy číselnou charakteristiku odvozenou ze zjištěných dat. Testovým kritériem (χ^2) je hodnota

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

, kde P je pozorovaná četnost a O je četnost očekávaná. Dále postupujeme tak, že vypočítanou hodnotu testového kritéria srovnáme s kritickou hodnotou, kterou nalezneme v příslušných

¹⁰² srov. CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2006, s. 43.

statistických tabulkách. V našem výzkumu jsme používali hladinu významnosti 0,05, která se volí ve většině pedagogických výzkumů. Hladina významnosti určuje pravděpodobnost nesprávného odmítnutí nulové hypotézy. Pokud jsme vypočítali, že hodnota testového kritéria je menší než kritická hodnota, přijali jsme nulovou hypotézu. V případě, že byla hodnota testového kritéria větší nebo alespoň stejně velká, jako hodnota kritická, nulovou hypotézu jsme odmítli a přijali hypotézu alternativní. Prokázala se tedy statistická významnost zkoumaných jevů.

Abychom mohli rozhodnout, zda existuje souvislost mezi dvěma pedagogickými jevy, využili jsme test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Opět jsme stanovili nulové a alternativní hypotézy a vypočítali očekávané četnosti (O) odpovídající platnosti nulové hypotézy pro každé pole kontingenční tabulky.

$$\frac{(P-O)^2}{O}$$

Testové kritérium (χ^2) jsme poté vypočítali jako součet vypočítaných hodnot pro všechna pole kontingenční tabulky. Hodnota χ^2 nám tedy ukázala, jak velký je rozdíl mezi nulovou hypotézou a skutečností. Dále jsme museli určit počet stupňů volnosti podle vztahu

$$f = (r-1) * (s-1),$$

kde jsme sloupce značili s a řádky jako r . Na základě počtu stupňů volnosti a zvolené hladiny významnosti 0,05 jsme našli ve statistických tabulkách hodnotu testového kritéria a tuto hodnotu srovnali s hodnotou kritickou. Vypočítaná hodnota chí-kvadrát však platí pro kontingenční tabulku jako celek a nevyovídá tak o souvislostech mezi odpověďmi uvnitř tabulky. Pro podrobnější interpretaci výsledků kontingenční tabulky jsme proto sestavili znaménkové schéma kontingenční tabulky, díky kterému jsme mohli zjistit, ve kterém poli kontingenční tabulky byl porušen předpoklad nezávislosti obou srovnávaných znaků. Jako testové kritérium jsme použili hodnotu normované normální veličiny, označenou jako z (z -skóre) a vypočítali ze vztahu

$$Z = \frac{n \cdot n_p - n_r \cdot n_s}{\sqrt{n_r \cdot n_s (n - n_r) \cdot (n - n_s)}} * \sqrt{n}$$

Podle výsledků testování pro každé pole kontingenční tabulky se ke každé hodnotě z přiřazuje znaménko (buď + nebo -) Jedno znaménko píšeme, pokud $1,96 \leq z < 2,58$, dvě znaménka v případě že $2,58 \leq z < 3,30$ a tři znaménka tehdy, když vypočítané hodnota odpovídá $3,30 \leq z$.¹⁰³ Podle tohoto testování jsme mohli zjistit, zda závislost v konkrétním poli tabulky existuje, jakou má významnost a zda je kladná či záporná.

2.5 Základní analýza získaných dat

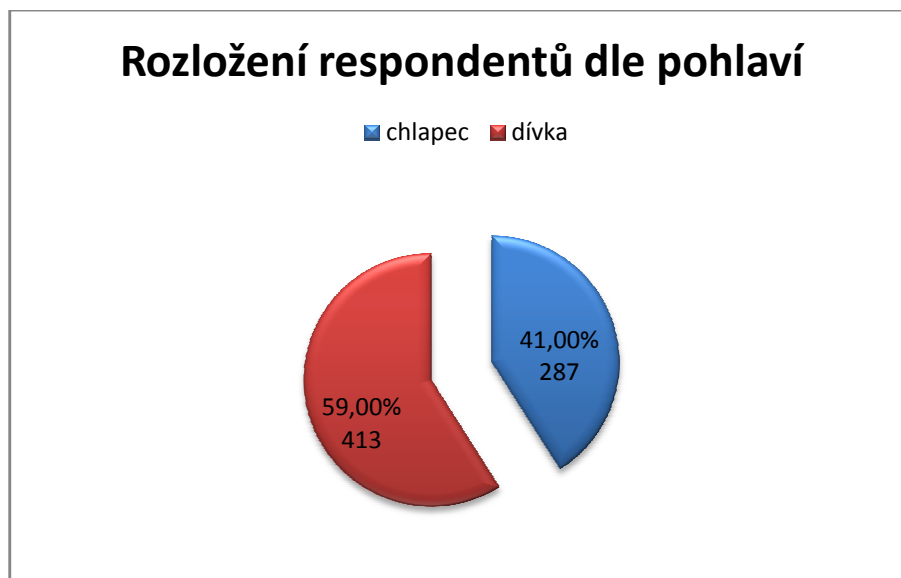
Nyní se budeme zabývat primární analýzou získaných dat. Nejprve vždy promítneme graf konkrétní položky dotazníku s procentuálním rozložením odpovědí respondentů. Poté graf popíšeme a analyzujeme odpovědi.

Abychom byli schopni výsledky výzkumu lépe interpretovat, žáky a rodiče uvedené zájmové útvary a volnočasové aktivity jsme zařazovali do předem připraveného katalogu aktivit¹⁰⁴. Jednotlivé volnočasové aktivity jsou v katalogu tříděny podle obsahu a seskupovány do příslušných nadřazených kategorií. Kategorizace volnočasových aktivit se ve výzkumech objevují, ale vždy jsou zaměřeny k nějakému účelu.¹⁰⁵ Katalog je univerzálně použitelný pro jakékoliv zkoumání v oblasti volnočasových aktivit, není nijak oborově zaměřen. Přínosem tohoto katalogu je jeho propracovanost. Kategorizace umožňuje tematické shlukování jednotlivých volnočasových aktivit až na úroveň kategorií obecných – inspirace podle Deweyho desetinného systému. Výhoda tohoto třídění tkví v tom, že můžeme shlukovat nejrůznější individuální aktivity, aniž bychom ztratili informace o dílčích výskytech těchto aktivit za účelem korelací ve výzkumech zaměřených na volný čas.

¹⁰³ srov. CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2006, s. 81 - 98.

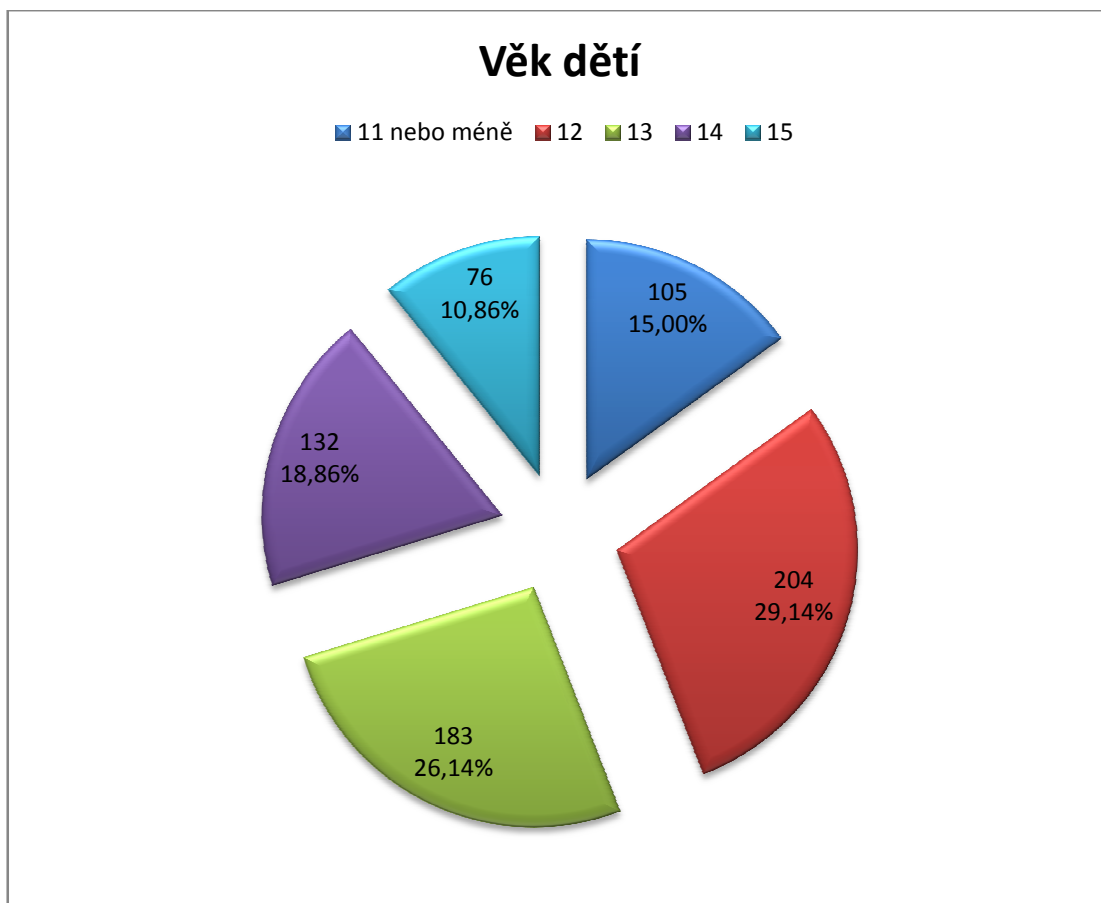
¹⁰⁴ Viz Příloha 1

¹⁰⁵ srov. např. MINHAT, Halimatus Sakdiah a Rahmah MOHD AMIN. Sociodemographic Determinants of Leisure Participation Among Elderly in Malaysia. *Journal of Community Health* [online], [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s10900-011-9518-8>.

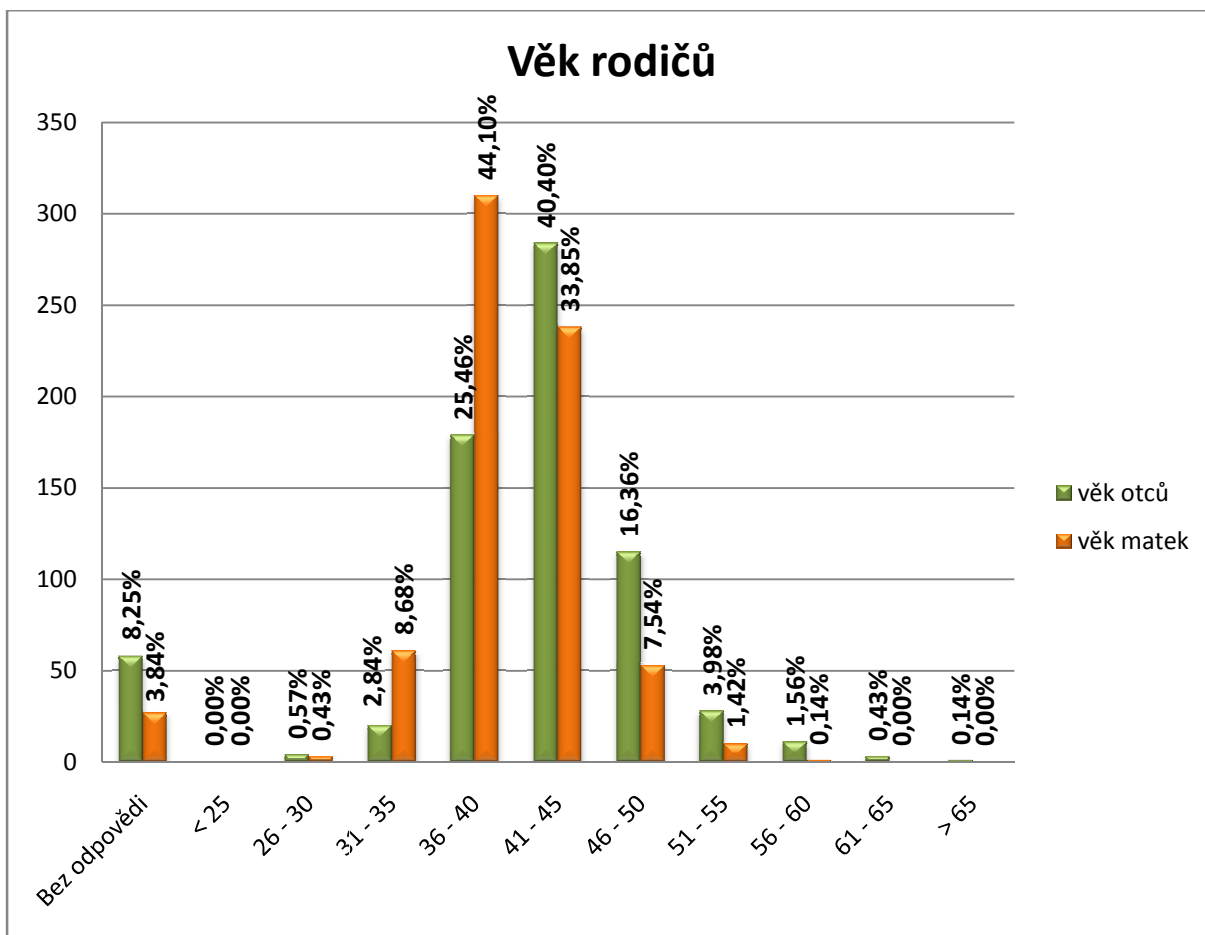
Graf č. 1: Rozložení respondentů dle pohlaví

Graf č. 1 zobrazuje rozložení respondentů dle pohlaví. Z celkového počtu 700 respondentů se dotazníkového šetření účastnilo 287 chlapců (41,00%) a 413 dívek (59,00%). Z grafu tedy vyplývá, že se výzkumu účastnilo více dívek než chlapců.

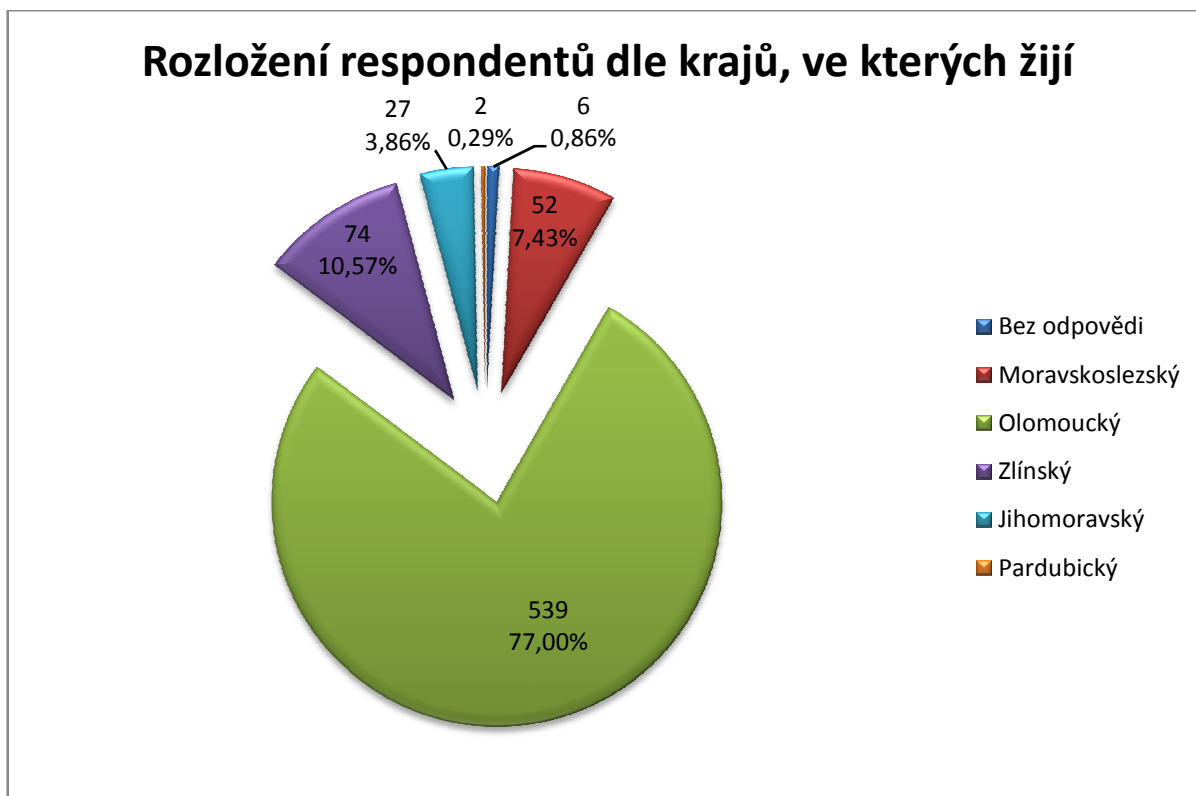
Graf č. 2: Věk dětí

Jak již bylo zmíněno výše, výzkum byl zaměřen na děti druhého stupně ZŠ, tedy děti ve věku 11 – 15 let. Graf č. 2 nám ukazuje, že se výzkumu zúčastnilo 105 žáků (15%), kteří měli 11 či méně let, 204 žáků (29,14%) ve věku 12 let, 183 žáků (26,13%) 13letých, 132 žáků (18,86%) 14letých a 76 žáků (10,86%) ve věku 15 let. Na několika školách jsme byli třídními učiteli upozorněni na horší spolupráci žáků osmých a devátých tříd, což je viditelné i v našem grafu.

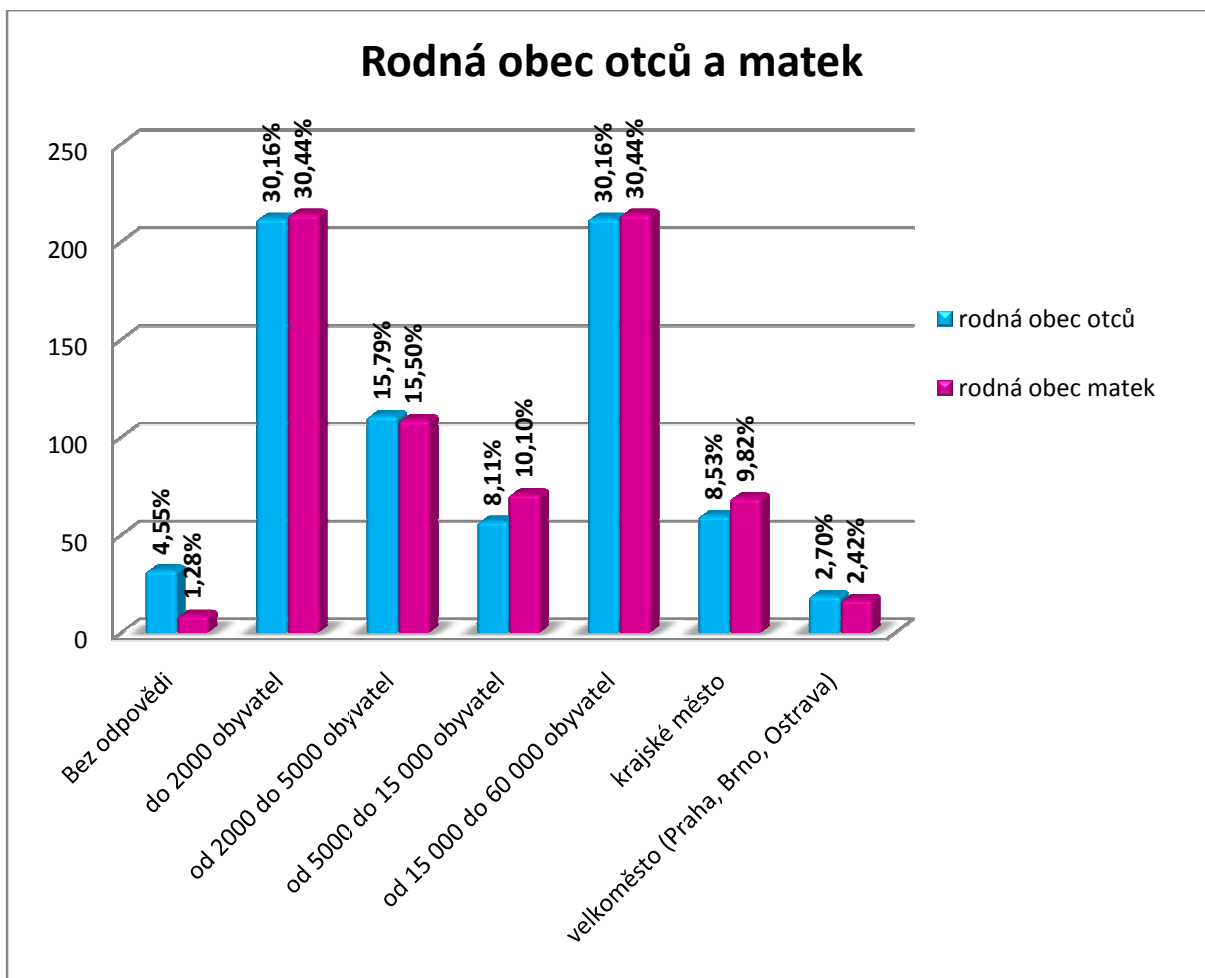
Graf č. 3: Věk rodičů

Našeho výzkumu se účastnili otcové nejčastěji ve věku 41 – 45 let (40,40%) a matky nejčastěji ve věku 36 – 40 let (44,10%). Žádnému z rodičů nebylo 25 let a méně. Značná část respondentů na tuto otázku neodpověděla (8,25% otců a 3,84% matek). Je možné, že respondenti otázku přehlédli nebo se domnívali, že do uvedených kolonek mají uvést jméno. V několika případech jsme se setkali s tím, že v dotazníku rodiče u této otázky uvedli své jméno i příjmení, i když v úvodu dotazníku bylo zmíněno, že je anonymní. Je také možné, že rodiče uvést svůj věk nechtěli.

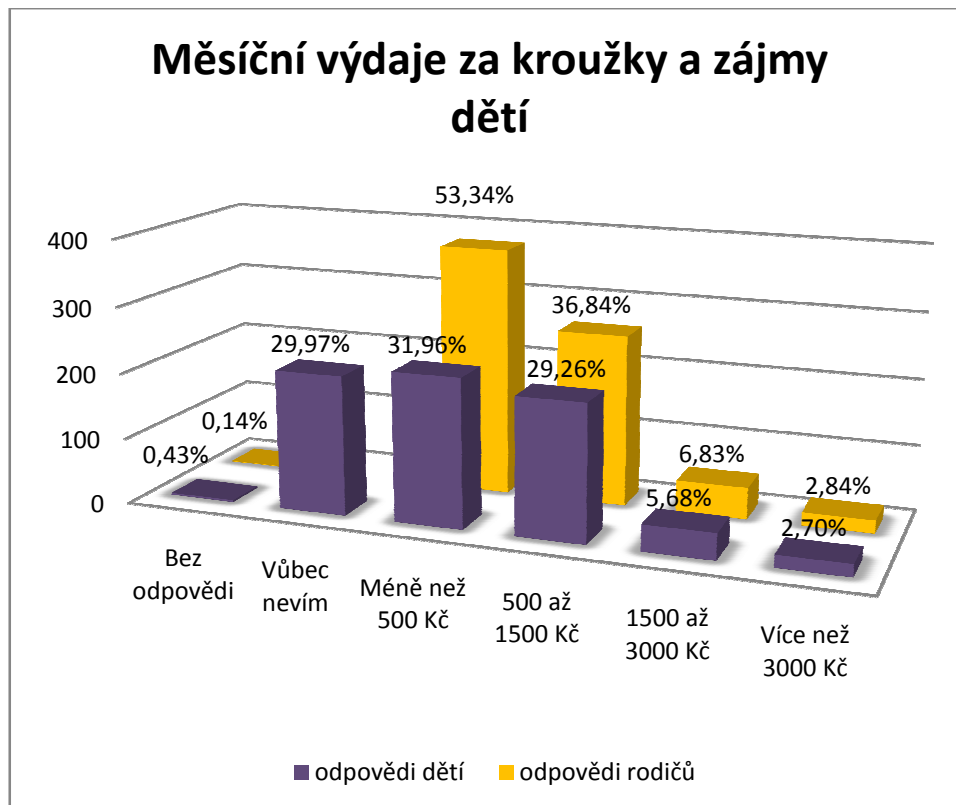
Graf č. 4: Rozložení respondentů dle krajů, ve kterých žijí

V dotazníku pro rodiče jsme se také zajímali o to, ve kterém kraji respondenti žijí. Rozhodující pro odpověď byl kraj, ve kterém žije dítě. Dotazníky byly sice rozdány v Olomouckém, Zlínském, Moravskoslezském a Jihomoravském kraji, které mají tímto největší zastoupení, objevili se ale i respondenti, kteří žijí v kraji Pardubickém. Jak můžeme vidět v grafu č. 4, největší zastoupení respondentů se objevuje v kraji Olomouckém (77%), dále pak v kraji Zlínském (10,57%) a Moravskoslezském (7,43%). Oproti zmíněným krajům malá část respondentů žije v Jihomoravském kraji (3,86%) a dva respondenty máme zastoupeny v kraji Pardubickém (0,29%). Šest respondentů (0,86%) na tuto otázku neodpovědělo.

Graf č. 5: Rodná obec otců a matek

Další položkou v dotazníku rodičů byla otázka týkající se velikosti obce, ve které v dětství bydleli. Otcové i matky nejčastěji pocházejí z města/obce s počtem obyvatel do 2000, a také z měst s počtem obyvatel 15 000 – 60 000. 111 otců (15,79%) a 109 matek (15,50%) uvedlo, že pochází z obce s počtem obyvatel od 2000 do 5000. V krajských městech vyrůstalo 60 otců (8,53%) a 68 matek (9,82%). Nejmenší zastoupení jak otců (2,70%) tak matek v našem výzkumu (2,42%) má rodnou obec velkoměsto. 32 otců (4,55%) a 9 matek (1,28%) na tuto otázku neodpovědělo. Zastoupení v jednotlivých kategoriích je ovlivněno zejména oblastmi sběru dotazníků. Dotazníky nebyly rozdávány pouze na základních školách ve městech, ale také na vesnicích.

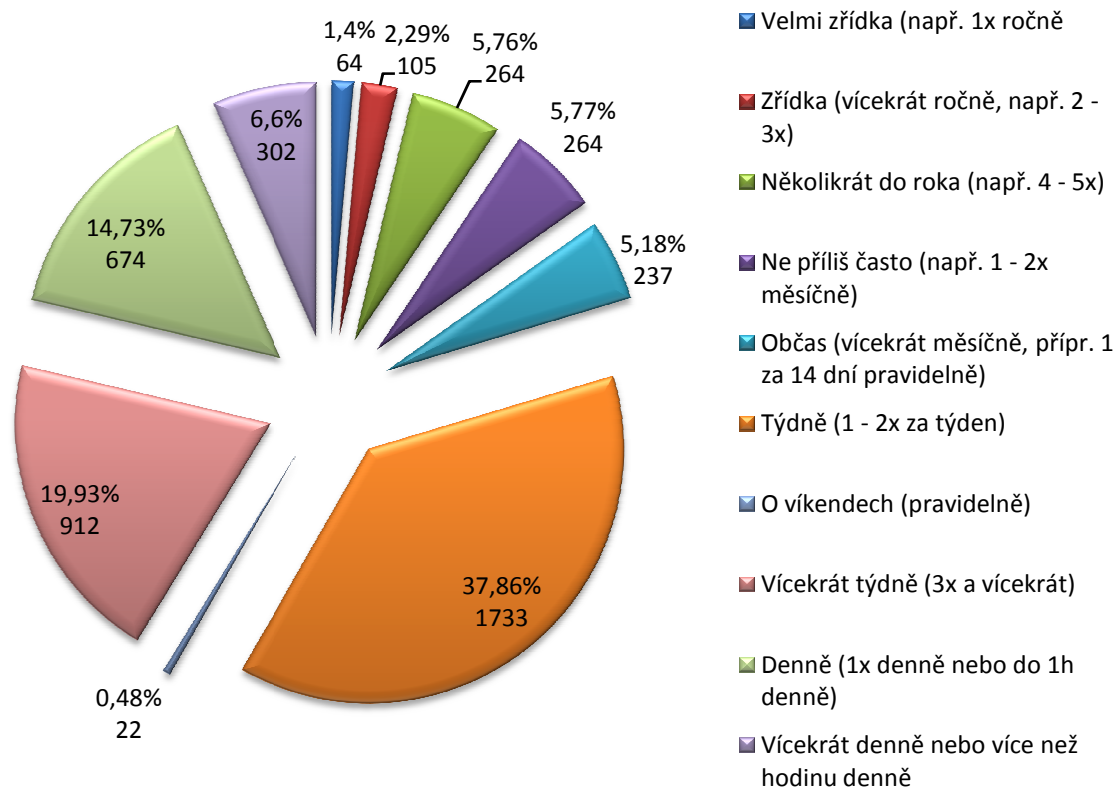

Graf č. 6: Měsíční výdaje za kroužky a zájmy dětí

Následující graf nám ukazuje měsíční výdaje za kroužky a zájmy dětí, kde můžeme porovnat odpovědi dětí i rodičů. Děti jsme se ptali “Kolik peněz přibližně platí tvoji rodiče měsíčně za kroužky či zájmy, kterým se věnuješ?” Otázka pro rodiče zněla “Kolik peněz přibližně platíte měsíčně za kroužky či zájmy vašeho dítěte?” Jak můžeme vidět, velké množství dětí (téměř 30%) vůbec nemá přehled o tom, kolik měsíčně jejich rodiče platí za jejich kroužky a aktivity.

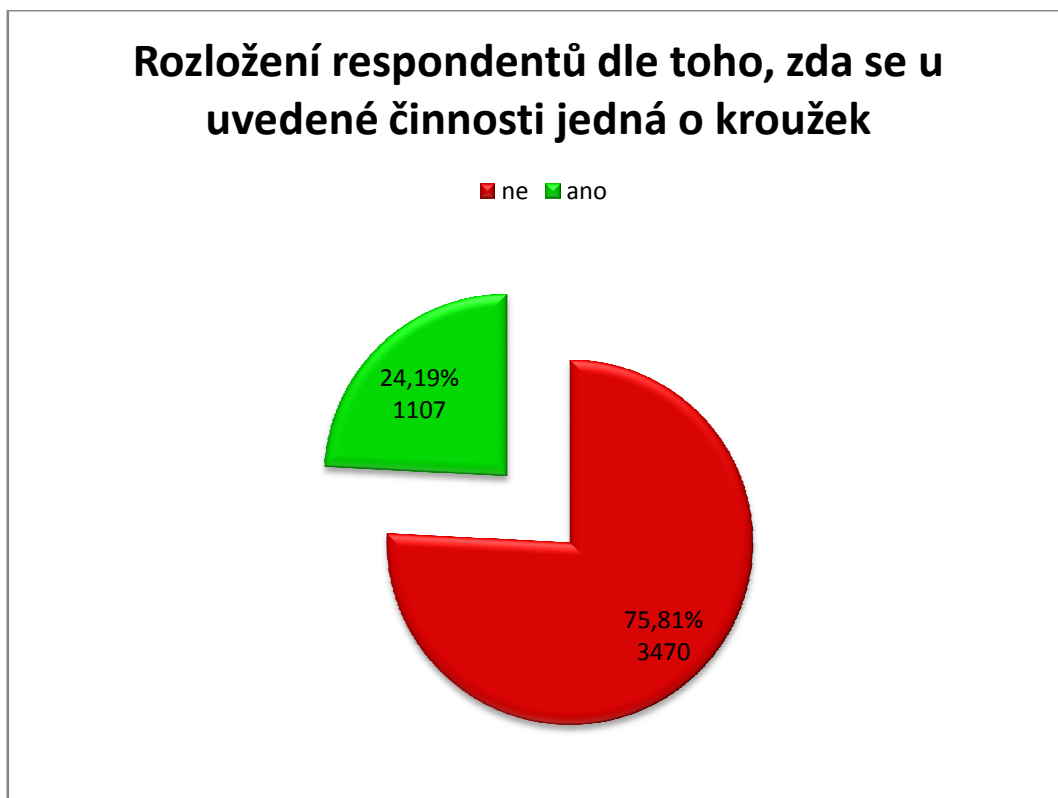
Řada dětí se o finanční náklady s nimi spojené možná nezajímá a rodiče se o nich dětem nezmiňují. Na druhou stranu největší počet dětí (31,96%) předpokládá, že rodiče za jejich zájmy měsíčně platí méně než 500 Kč, což odpovídá i realitě uvedené rodiči (53,34%). Je možné, že děti tuto částku pouze odhadovaly. Pokud tomu ale tak nebylo, můžeme se domnívat, že děti na druhých stupních základních škol jsou již určitým způsobem finančně gramotné. Dále můžeme vidět, že děti jako jednu z nejčastějších odpovědí volily částku 500 – 1500 Kč (29,26%), a to je zároveň druhá nejčastější odpověď rodičů (36,84%). Rodičů, u kterých náklady za kroužky a zájmy dětí přesahují 3000, je pouze 2,84%.

Jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují

Graf č. 7: Rozložení respondentů dle toho, jak často se volnočasovým aktivitám věnují – odpovědi dětí

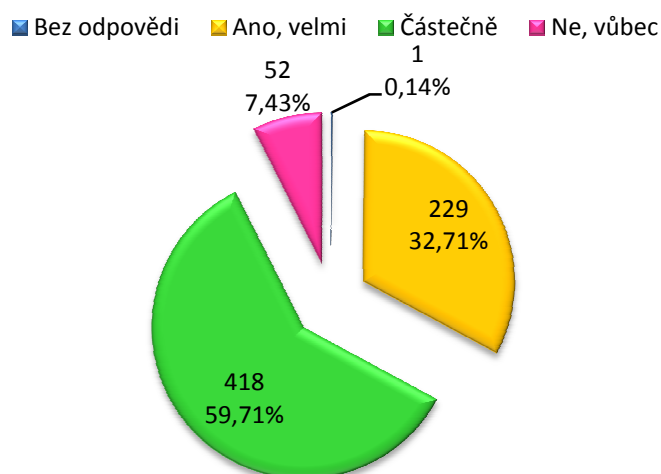
Děti v našem výzkumu měly u otázky “Jak trávíš svůj volný čas mimo školu?” uvést také “Jak často se činnosti věnuješ?”. Graf č. 7 nám ukazuje, že se děti činností v zájmových útvarech, zájmech a mimoškolním aktivitám věnují nejčastěji 1 – 2x za týden (37,86%), dále se často objevovala odpověď 3x a vícekrát týdně (19,93%) a jako třetí nejčastější se objevovala odpověď denně (14,73%), tj. 1x denně nebo do jedné hodiny denně. Nejméně zastoupeny jsou odpovědi “O víkendech” (0,48%) a “Velmi zřídka” (1,4%), např. 1x ročně.

Graf č. 8: Rozložení respondentů dle toho, zda se u uvedené činnosti jedná o kroužek

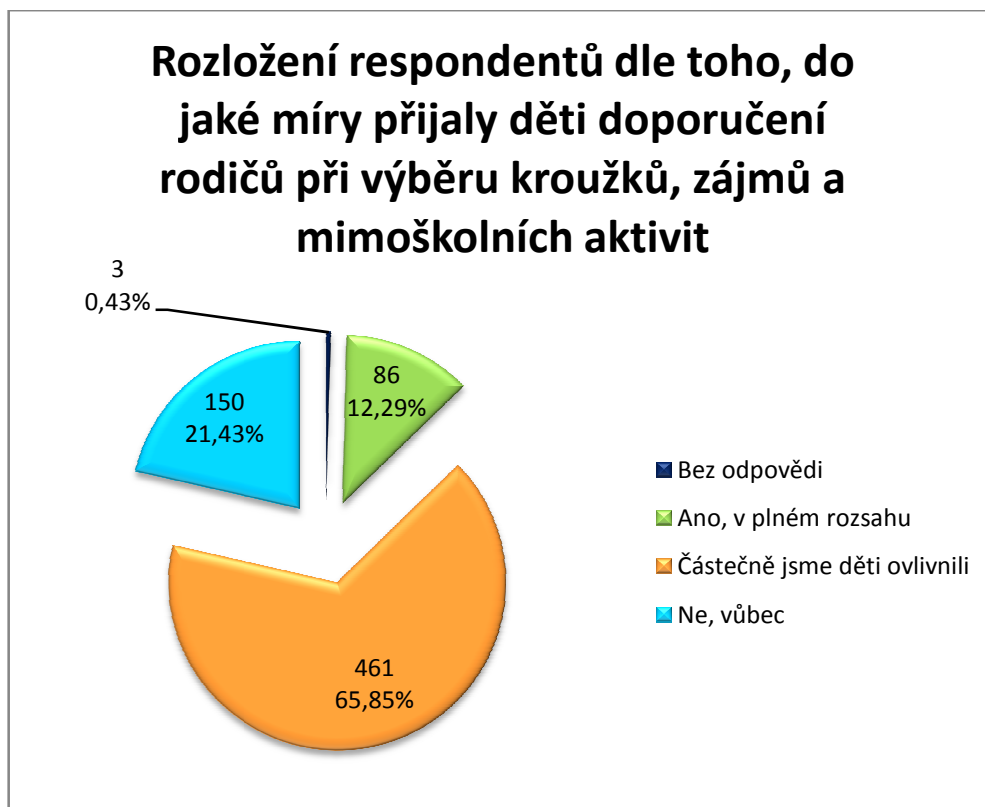
V našem výzkumu nás také zajímalo, zda jsou mezi volnočasovými aktivitami dětí kroužky. Ze všech činností, které děti uváděly, se z 24,19% o kroužky jedná, 75,81% však tvoří aktivity, které charakter kroužku nemají. Je zřejmé, že volnočasové aktivity zahrnují široké spektrum nabídek činností. Pravidelná zájmová činnost v útvarech, konkrétně v kroužku, je pouze jednou z mnoha možností, ze kterých si děti mohou vybírat. I přes tuto skutečnost jsou kroužky pro děti druhého stupně ZŠ stále atraktivní a navštěvují je.

Rozložení respondentů dle toho, do jaké míry se snaží rodiče pomoci dětem při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit

Graf č. 9: Rozložení respondentů dle toho, do jaké míry se snaží rodiče pomoci svým dětem při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit

Rodiče se v našem dotazníku měli mimo jiné vyjádřit k tomu, zda se snaží pomáhat svým dětem při výběru zájmových útvarů, zájmů a mimoškolních aktivit. 418 rodičů volilo odpověď “Částečně“ (téměř 60%), značná část rodičů zvolilo možnost “Ano, velmi“ (téměř 33%) a nejmenší zastoupení rodičů se přiklonilo k odpovědi “Ne, vůbec“ (7,43%). Jeden respondent, resp. jedni rodiče na tuto otázku neodpověděli (0,14%).

Graf č. 10: Rozložení respondentů dle toho, do jaké míry přijaly děti doporučení rodičů při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit

Graf č. 10 nám zobrazuje rozložení respondentů dle toho, do jaké míry přijaly děti doporučení svých rodičů při výběru kroužků, zájmů a volnočasových aktivit. Na otázku “Měla Vaše pomoc či nabádání při výběru kroužků, zájmů a volnočasových aktivit nějaký vliv na Vaše děti? Přijaly Vaše doporučení?” rodiče nejčastěji odpovídali “Částečně jsme děti ovlivnili” (65,85%), dále pak “Ne, vůbec” (21,43%) a nejméně rodičů se domnívá, že děti přijaly jejich doporučení v plném rozsahu (12,29%). Odpovědi se zdrželo 0,43% respondentů.

2.6 Ověřování hypotéz a analýza zjištěných korelací

Výzkumná otázka č. 1:

Má pohlaví dítěte vliv na výběr volnočasových aktivit?

H₁₀: Mezi pohlavím dítěte a výběrem volnočasových aktivit není statisticky významný vztah.

H_{1A}: Mezi pohlavím dítěte a výběrem volnočasových aktivit je statisticky významný vztah.

O přijetí či nepřijetí uvedených hypotéz jsme rozhodovali na základě testování nulové hypotézy. Při testování vycházíme z níže uvedené tabulky korelační analýzy. Vypočítaná hodnota testového kritéria pro celou kontingenční tabulku je $\chi^2 = 149,70995$, kritická hodnota pro hladinu významnosti a dané stupně volnosti je $\chi^2_{0,05}(6) = 12,5916$. Hodnota testového kritéria je větší než hodnota kritická, proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní: Mezi pohlavím dítěte a výběrem volnočasových aktivit je statisticky významný vztah.

Ve znaménkovém schématu můžeme vidět kladnou závislost na hladině významnosti 0,001 u chlapců a aktivit ve skupinách Informace, IT & virtuální svět, komunikace a obecnosti a Sport, hry a zábava, stejně tak vidíme kladnou závislost na hladině významnosti 0,001 u dívek a volnočasových aktivit ve skupinách Literatura a jazyk a Umění. Pozorovaná četnost je tady významně větší než četnost očekávaná. Můžeme tedy říci, že chlapci častěji volí kroužky a volnočasové aktivity počítačově a sportovně zaměřené, dívky se věnují spíše aktivitám v oblasti umění, jazyka a literatury.

Dále nám znaménkové schéma ukazuje v oblasti Příroda (věda), technika, lékařství, domácnost & hobby kladnou závislost na hladině významnosti 0,05 u chlapců a na stejné hladině významnosti zápornou závislost u dívek. Naměřené četnosti jsou u chlapců vyšší a u dívek nižší než četnosti očekávané a lze tak říci, že aktivity a koníčky v této oblasti zajímají více chlapce, než dívky. V oblastech Humanitní a sociální aktivity a Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie se nám objevuje u chlapců i dívek znaménko 0, tzn., že mezi pozorovanou a očekávanou četností není statisticky významný rozdíl.

V celé tabulce můžeme vidět, že ve skupinách aktivit, u kterých jsme zjistili ať už kladnou či zápornou závislost, je závislost u chlapců a dívek na stejné hladině významnosti vždy přesně opačná. Je možné, že v rámci výběru volnočasových aktivit jsou žáci ovlivněni genderovými stereotypy souvisejícími s jejich budoucím povoláním. Jinými slovy by výsledky mohly být ovlivněny tím, že si žáci vybírají činnosti, které jsou definovány jako mužské či ženské a vztahují se k jejich budoucímu povolání.

Tabulka č. 1 – kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 1

	Informace, IT & virtuální svět, komunikace a obecnosti	Humanitní a sociální aktivity	Literatura a jazyky	Příroda (věda), technika, lékařství, domácnost & hobby	Umění	Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	Sport, hry a zábava	
chlapec	P = 232 O = 165,36 $\chi^2 = 26,85$ z = 6,93 +++	P = 183 O = 173,4 $\chi^2 = 0,53$ z = 0,98 0	P = 106 O = 142,4 $\chi^2 = 9,3$ z = -4,05 ---	P = 85 O = 71,2 $\chi^2 = 2,68$ z = 2,13 +	P = 138 O = 246,13 $\chi^2 = 47,5$ z = -9,46 ---	P = 157 O = 165,75 $\chi^2 = 0,46$ z = -0,91 0	P = 851 O = 787,77 $\chi^2 = 5,08$ z = 3,87 +++	1752
dívka	P = 200 O = 266,64 $\chi^2 = 16,65$ z = -6,93 ---	P = 270 O = 279,6 $\chi^2 = 0,33$ z = -0,98 0	P = 266 O = 229,6 $\chi^2 = 5,77$ z = 4,05 +++	P = 101 O = 114,8 $\chi^2 = 1,66$ z = -2,13 -	P = 505 O = 396,87 $\chi^2 = 29,46$ z = 9,46 +++	P = 276 O = 267,25 $\chi^2 = 0,29$ z = 0,91 0	P = 1207 O = 1270,23 $\chi^2 = 3,15$ z = -3,87 ---	2825
	432	453	372	186	643	433	2058	4577

Výzkumná otázka č. 2:

Má pohlaví dětí vliv na to, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují?

H₂₀: Mezi pohlavím dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují, není statisticky významný vztah.

H_{2A}: Mezi pohlavím dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují, je statisticky významný vztah.

Pro ověření výzkumné otázky jsme opět zvolili test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku a sestavili znaménkové schéma. Písmeno *P* je opět pozorovaná četnost, písmeno *O* představuje četnost očekávanou. Zjištěná hodnota testového kritéria pro celou kontingenční tabulku č. 2 je $\chi^2 = 34,57135$, kritická hodnota na hladině významnosti 0,05 a pro uvedené stupně volnosti je $\chi^2_{0,05}(9) = 16,919$. Hodnota testového kritéria je větší než kritická hodnota a můžeme tak přijmout hypotézu alternativní: Mezi pohlavím dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují, je statisticky významný vztah.

Stejně jako v předchozím případě můžeme díky znaménkovému schématu na první pohled vidět, že pokud se objevila u chlapců ať už kladná či záporná závislost, u děvčat je na

stejně hladině významnosti závislost přesně opačná. Položky v dotazníku vztahující se k této výzkumné otázce zněly “Jak často se činnosti věnuješ?” a “Jak často do kroužku chodíš?”. Nejčastěji byla u děvčat volena odpověď “Týdně (1-2x za týden)”. Pozorovaná četnost je zde významně větší než očekávaná na hladině významnosti 0,01. Dívky se tedy některým svým volnočasovým aktivitám věnují nejčastěji každý týden, tj. pravidelně, což je příjemné zjištění. Dále můžeme vidět u chlapců pozorovanou četnost v odpovědi “Denně (1x denně) nebo do 1h denně” významně větší než četnost očekávanou na hladině významnosti 0,001. Chlapci se tedy svým aktivitám věnují denně častěji, než jsme předpokládali, děvčata naopak denní účast na aktivitách nepreferují. Jak dále znázorňuje znaménkové schéma, dívky oproti chlapcům dávají přednost aktivitám, kterých se účastní několikrát do roka nebo 1x – 2x za měsíc. Chlapci zase upřednostňují aktivity, kterým se věnují o víkendech nebo vícekrát týdně. U odpovědí “Velmi zřídka“, “Zřídka“, “Občas“ a “Vícekrát denně nebo více než hodinu denně“ není u chlapců ani dívek mezi pozorovanou a očekávanou četností statisticky významný rozdíl.

Tabulka č. 2 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 2

	Velmi zřídka (např. 1x ročně)	Zřídka (vícekrát ročně, např. 2-3x)	Několikrát do roka (např. 4 - 5x)	Ne příliš často (např. 1 - 2x měsíčně)	Občas (vícekrát měsíčně, příp. 1 za 14 dní pravidelně)	Týdně (1 - 2x za týden)	O víkendech (pravidelně)	Vícekrát týdně (3x a vícekrát)	Denně (1x denně nebo do 1h denně)	Vícekrát denně nebo více než hodinu denně	
chlapec	P = 27 O = 24,5 $\chi^2 = 0,26$ z = 0,65 0	P = 39 O = 40,19 $\chi^2 = 0,04$ z = -0,24 0	P = 85 O = 101,05 $\chi^2 = 2,55$ z = -2,09 -	P = 86 O = 101,05 $\chi^2 = 2,24$ z = -1,96 -	P = 91 O = 90,72 $\chi^2 = 0$ z = 0,04 0	P = 613 O = 663,36 $\chi^2 = 3,82$ z = -3,16 --	P = 13 O = 8,42 $\chi^2 = 2,49$ z = 2,01 +	P = 375 O = 349,1 $\chi^2 = 1,92$ z = 1,97 +	P = 303 O = 258 $\chi^2 = 7,85$ z = 3,86 +++	P = 120 O = 115,6 $\chi^2 = 0,17$ z = 0,54 0	1752
	P = 37 O = 39,5 $\chi^2 = 0,16$ z = -0,65 0	P = 66 O = 64,81 $\chi^2 = 0,02$ z = 0,24 0	P = 179 O = 162,95 $\chi^2 = 1,58$ z = 2,09 +	P = 178 O = 162,95 $\chi^2 = 1,39$ z = 1,96 +	P = 146 O = 146,28 $\chi^2 = 0$ z = -0,04 0	P = 1120 O = 1069,64 $\chi^2 = 2,37$ z = 3,16 ++	P = 9 O = 13,58 $\chi^2 = 1,54$ z = -2,01 -	P = 537 O = 562,9 $\chi^2 = 1,19$ z = -1,97 -	P = 371 O = 416 $\chi^2 = 4,87$ z = -3,86 ---	P = 182 O = 186,4 $\chi^2 = 0,1$ z = -0,54 0	2825
dívka	64	105	264	264	237	1733	22	912	674	302	4577

Výzkumná otázka č. 3:

Má pohlaví dětí vliv na to, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná o kroužek?

H₃₀: Mezi pohlavím dětí a tím, zda při výběru volnočasových aktivit volí děti kroužek, není statisticky významný vztah.

H_{3A}: Mezi pohlavím dětí a tím, zda při výběru volnočasových aktivit volí děti kroužek, je statisticky významný vztah.

Zjištěná hodnota testového kritéria pro níže uvedenou kontingenční tabulku je $\chi^2 = 1,58739$, vypočítaná kritická hodnota na hladině významnosti 0,05 je $\chi^2_{0,05}(1) = 3,8415$. V tomto případě přijímáme nulovou hypotézu, protože hodnota testového kritéria je menší než hodnota kritická. Odpověď na výzkumnou otázku zní: Mezi pohlavím dětí a tím, zda při výběru volnočasových aktivit volí děti kroužek, není statisticky významný vztah.

Položkami v dotazníku u dětí “Jak trávíš svůj volný čas mimo školu“ a “Jaké kroužky v tomto školním roce navštěvuješ nebo budeš letos navštěvovat?“ jsme mohli rozlišit, zda se u volnočasových aktivit jedná o kroužky či nikoliv. Odpověď “Ne“ v tabulce č. 3 znamená, že se nejedná o kroužek, odpověď “Ano“ nám ukazuje, že se o kroužek jedná. Jak můžeme vidět, větší četnosti se u chlapců i dívek promítly u aktivit, ve kterých se o kroužek nejedná. Znaménkové schéma pro kontingenční tabulku nám ukazuje, že si chlapci ani dívky nevybírají své volnočasové aktivity podle toho, zda aktivita nese název pravidelné zájmové činnosti v útvaru – kroužek. Jak nám ukazuje znaménko 0, mezi pozorovanými a očekávanými četnostmi v tabulce není statisticky významný rozdíl.

Tabulka č. 3 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 3

	Ne	Ano	
chlapec	P = 1346 O = 1328,26 $\chi^2 = 0,24$ z = 1,26 0	P = 406 O = 423,74 $\chi^2 = 0,74$ z = -1,26 0	1752
dívka	P = 2124 O = 2141,74 $\chi^2 = 0,15$ z = -1,26 0	P = 701 O = 683,26 $\chi^2 = 0,46$ z = 1,26 0	2825
	3470	1107	4577

Výzkumná otázka č. 4:

Má věk dítěte vliv na výběr volnočasových aktivit?

H₄₀: Mezi věkem dítěte a výběrem volnočasových aktivit není statisticky významný vztah.

H_{4A}: Mezi věkem dítěte a výběrem volnočasových aktivit je statisticky významný vztah.

Vypočítaná hodnota testového kritéria pro tabulku č. 2 je $\chi^2 = 25,00513$, kritická hodnota pro danou hladinu významnosti a stupně volnosti činí $\chi^2_{0,05}(24) = 36,415$. V tomto případě je kritická hodnota větší než hodnota testového kritéria, a proto přijímáme nulovou hypotézu: Mezi věkem dítěte a výběrem volnočasových aktivit není statisticky významný vztah. Mezi pozorovanou a očekávanou četností není statisticky významný rozdíl. Jinými slovy, věk žáků neovlivňuje to, jakou volnočasovou aktivitu či kroužek si žáci zvolili.

Napříč nejrůznějšími aktivitami a v námi zkoumané věkové kategorii děti nemají tendenci vybírat si tu či jinou oblast aktivit více či méně v závislosti na věku. Děti v každém věku mají rozmanité schopnosti, zájmy a baví je různé aktivity. Co je ale zřejmé u všech věkových kategorií, nejvyšší četnosti se objevily u aktivit, které spadají do oblasti Sport, hry a jiné aktivity.

Tabulka č. 4 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 4

	Informace, IT & virtuální svět, komunikace a obecnosti	Humanitní a sociální aktivity	Literatura a jazyky	Příroda (věda), technika, lékařství, domácnost & hobby	Umění	Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	Sport, hry a zábava	
11 nebo méně	P = 57 O = 68,62 $\chi^2 = 1,97$ z = -1,61 0	P = 63 O = 71,95 $\chi^2 = 1,11$ z = -1,21 0	P = 49 O = 59,09 $\chi^2 = 1,72$ z = -1,49 0	P = 35 O = 29,54 $\chi^2 = 1,01$ z = 1,12 0	P = 113 O = 102,13 $\chi^2 = 1,16$ z = 1,26 0	P = 81 O = 68,78 $\chi^2 = 2,17$ z = 1,69 0	P = 329 O = 326,89 $\chi^2 = 0,01$ z = 0,17 0	727
12	P = 129 O = 121,19 $\chi^2 = 0,5$ z = 0,88 0	P = 134 O = 127,08 $\chi^2 = 0,38$ z = 0,76 0	P = 117 O = 104,36 $\chi^2 = 1,53$ z = 1,52 0	P = 49 O = 52,18 $\chi^2 = 0,19$ z = -0,53 0	P = 178 O = 180,38 $\chi^2 = 0,03$ z = -0,23 0	P = 116 O = 121,47 $\chi^2 = 0,25$ z = -0,62 0	P = 561 O = 577,34 $\chi^2 = 0,46$ z = -1,08 0	1284
13	P = 115 O = 111,94 $\chi^2 = 0,08$ z = 0,35 0	P = 105 O = 117,38 $\chi^2 = 1,31$ z = -1,4 0	P = 95 O = 96,39 $\chi^2 = 0,02$ z = -0,17 0	P = 54 O = 48,2 $\chi^2 = 0,7$ z = 0,99 0	P = 175 O = 166,62 $\chi^2 = 0,42$ z = 0,81 0	P = 93 O = 112,2 $\chi^2 = 3,29$ z = -2,21 -	P = 549 O = 533,27 $\chi^2 = 0,46$ z = 1,07 0	1186
14	P = 82 O = 82,96 $\chi^2 = 0,01$ z = -0,12 0	P = 92 O = 87 $\chi^2 = 0,29$ z = 0,63 0	P = 70 O = 71,44 $\chi^2 = 0,03$ z = -0,2 0	P = 31 O = 35,72 $\chi^2 = 0,62$ z = -0,9 0	P = 115 O = 123,49 $\chi^2 = 0,58$ z = 0,92 0	P = 91 O = 83,16 $\chi^2 = 0,74$ z = 1,01 0	P = 398 O = 395,23 $\chi^2 = 0,02$ z = 0,21 0	879
15	P = 49 O = 47,29 $\chi^2 = 0,06$ z = 0,28 0	P = 59 O = 49,59 $\chi^2 = 1,79$ z = 1,49 0	P = 41 O = 40,72 $\chi^2 = 0$ z = 0,05 0	P = 17 O = 20,36 $\chi^2 = 0,55$ z = -0,81 0	P = 62 O = 70,38 $\chi^2 = 1$ z = 1,14 0	P = 52 O = 47,4 $\chi^2 = 0,45$ z = 0,74 0	P = 221 O = 225,27 $\chi^2 = 0,08$ z = -0,41 0	501
	432	453	372	186	643	433	2058	4577

Výzkumná otázka č. 5:

Má věk dětí vliv na to, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují?

H₅₀: Mezi věkem dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují, není statisticky významný vztah.

H_{5A}: Mezi věkem dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují, je statisticky významný vztah.

Abychom mohli odpovědět na tuto výzkumnou otázku, opět jsme využili testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Vypočítané testové kritérium nám vyšlo $\chi^2 = 105,49818$, kritická hodnota na hladině významnosti 0,05 a pro 36 stupňů volnosti je $\chi^2_{0,05}(36) = 50,9985$. Hodnota testového kritéria je, jak vidíme, větší než hodnota kritická, proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní: Mezi věkem dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují, je statisticky významný vztah.

Pro lepší interpretaci vztahů uvnitř tabulky nám opět pomůže znaménkové schéma pro kontingenční tabulku. U dětí 11letých si můžeme všimnout kladné závislosti na hladině významnosti 0,001 při aktivitách uskutečňovaných pravidelně o víkendech. Můžeme předpokládat, že mladší děti dají ještě na rady rodičů a aktivitám se věnují pravidelně i o víkendech. Dále se u této věkové kategorie objevuje kladná závislost na hladině 0,01 u odpovědi “Týdně (1 – 2x za týden)”.

U dětí 12letých vidíme pouze záporné závislosti, a to na hladině významnosti 0,01 u položky “Ne příliš často (např. 1 – 2x měsíčně)” a na hladině významnosti 0,05 u položek “Velmi zřídka (např. 1x ročně)” a “Několikrát do roka (např. 4 – 5x)”. Děti ve věku 12 let tedy tyto položky volily méně často, než jsme předpokládali. Děti 13leté mají jako jediné u odpovědí na otázku “Jak často se činnosti věnuješ” a “Jak často do kroužku chodíš” pozorovanou četnost významně větší než očekávanou na hladině významnosti 0,05 u položek “Několikrát do roka” a “Vícekrát denně nebo více než hodinu denně”. Oproti ostatním věkovým kategoriím se děti ve věku 13 let častěji než jsme předpokládali, věnují svým volnočasovým aktivitám vícekrát denně a aktivitám např. 4 – 5x do roka.

U dětí 14letých se oproti ostatním věkovým kategoriím projevila kladná závislost na hladině významnosti 0,01 u aktivit konaných 1 – 2x měsíčně a záporná závislost na téže hladině významnosti u aktivit probíhajících vícekrát denně. Co se týká dětí 15letých, ani u jedné z uvedených položek se neprojevil statisticky významný vztah.

Tabulka č. 5 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 5

	Velmi zřídka (např. 1x ročně)	Zřídka (vícekrát ročně, např. 2-3x)	Několikrát do roka (např. 4-5x)	Ne příliš často (např. 1-2x měsíčně)	Občas (vícekrát měsíčně, příp. 1 za 14 dní pravidelně)	Týdně (1-2x za týden)	O víkendech (pravidelně)	Vícekrát týdně (3x a vícekrát)	Denně (1x denně) nebo do 1h denně	Vícekrát denně nebo více než hodinu denně	
11 nebo méně	P = 14 O = 10,17 $\chi^2 = 1,45$ z = 1,32 0	P = 12 O = 16,68 $\chi^2 = 1,31$ z = -1,26 0	P = 33 O = 41,93 $\chi^2 = 1,9$ z = -1,55 0	P = 42 O = 41,93 $\chi^2 = 0$ z = 0,01 0	P = 51 O = 37,64 $\chi^2 = 4,74$ z = 2,44 +	P = 311 O = 275,27 $\chi^2 = 4,64$ z = 2,98 ++	P = 11 O = 3,49 $\chi^2 = 16,12$ z = 4,39 ++++	P = 117 O = 144,86 $\chi^2 = 5,36$ z = -2,82 --	P = 85 O = 107,06 $\chi^2 = 4,54$ z = -2,52 -	P = 51 O = 47,97 $\chi^2 = 0,19$ z = 0,49 0	727
12	P = 9 O = 17,95 $\chi^2 = 4,47$ z = -2,51 -	P = 34 O = 29,46 $\chi^2 = 0,7$ z = 1 0	P = 58 O = 74,06 $\chi^2 = 3,48$ z = -2,27 -	P = 55 O = 74,06 $\chi^2 = 4,91$ z = -2,69 --	P = 78 O = 66,49 $\chi^2 = 1,99$ z = 1,71 0	P = 514 O = 486,16 $\chi^2 = 1,59$ z = 1,89 0	P = 5 O = 6,17 $\chi^2 = 0,22$ z = -0,56 0	P = 250 O = 255,85 $\chi^2 = 0,13$ z = -0,48 0	P = 202 O = 189,08 $\chi^2 = 0,88$ z = 1,2 0	P = 79 O = 84,72 $\chi^2 = 0,39$ z = -0,76 0	1284
13	P = 20 O = 16,58 $\chi^2 = 0,7$ z = 0,98 0	P = 29 O = 27,21 $\chi^2 = 0,12$ z = 0,4 0	P = 85 O = 68,41 $\chi^2 = 4,02$ z = 2,4 +	P = 70 O = 68,41 $\chi^2 = 0,04$ z = 0,23 0	P = 40 O = 61,41 $\chi^2 = 7,47$ z = -3,26 --	P = 418 O = 449,06 $\chi^2 = 2,15$ z = -2,16 -	P = 4 O = 5,7 $\chi^2 = 0,51$ z = -0,83 0	P = 247 O = 236,32 $\chi^2 = 0,48$ z = 0,9 0	P = 177 O = 174,65 $\chi^2 = 0,03$ z = 0,22 0	P = 96 O = 78,25 $\chi^2 = 4,02$ z = 2,41 +	1186
14	P = 16 O = 12,29 $\chi^2 = 1,12$ z = 1,19 0	P = 20 O = 20,16 $\chi^2 = 0$ z = -0,04 0	P = 52 O = 50,7 $\chi^2 = 0,03$ z = 0,21 0	P = 67 O = 50,7 $\chi^2 = 5,24$ z = 2,62 ++	P = 37 O = 45,52 $\chi^2 = 1,59$ z = -1,44 0	P = 316 O = 332,82 $\chi^2 = 0,85$ z = -1,3 0	P = 2 O = 4,23 $\chi^2 = 1,17$ z = -1,21 0	P = 190 O = 175,15 $\chi^2 = 1,26$ z = 1,4 0	P = 140 O = 129,44 $\chi^2 = 0,86$ z = 1,12 0	P = 39 O = 58 $\chi^2 = 6,22$ z = -2,87 --	879
15	P = 5 O = 7,01 $\chi^2 = 0,57$ z = -0,81 0	P = 10 O = 11,49 $\chi^2 = 0,19$ z = -0,47 0	P = 36 O = 28,9 $\chi^2 = 1,75$ z = 1,44 0	P = 30 O = 28,9 $\chi^2 = 0,04$ z = 0,22 0	P = 31 O = 25,94 $\chi^2 = 0,99$ z = 1,08 0	P = 174 O = 189,69 $\chi^2 = 1,3$ z = -1,53 0	P = 0 O = 2,41 $\chi^2 = 2,41$ z = -1,65 0	P = 108 O = 99,83 $\chi^2 = 0,67$ z = 0,97 0	P = 70 O = 73,78 $\chi^2 = 0,19$ z = -0,5 0	P = 37 O = 33,06 $\chi^2 = 0,47$ z = 0,75 0	501
	64	105	264	264	237	1733	22	912	674	302	4577

Výzkumná otázka č. 6:

Má věk dětí vliv na to, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná o kroužek?

H₆₀: Mezi věkem dětí a tím, zda při výběru volnočasových aktivit volí děti kroužek, není statisticky významný vztah.

H_{6A}: Mezi věkem dětí a tím, zda při výběru volnočasových aktivit volí děti kroužek, je statisticky významný vztah.

Na základě respondenty uvedeného věku a četností u odpovědí na otázky “Jak trávíš svůj volný čas mimo školu“ a “Jaké kroužky v tomto školním roce navštěvuješ nebo budeš letos navštěvovat?“ v dotazníku pro děti vznikla opět níže uvedená tabulka korelační analýzy. Vypočítané testové kritérium pro kontingenční tabulku č. 6 je $\chi^2 = 13,07513$. Kritická hodnota činí $\chi^2_{0,05}(4) = 9,4877$. Hodnota testového kritéria je větší než hodnota kritická, tudíž můžeme přijmout alternativní hypotézu: Mezi věkem dětí a tím, zda při výběru volnočasových aktivit volí děti kroužek, je statisticky významný vztah.

Odpověď “Ne“ znamená, že se o kroužek nejedná, odpověď “Ano“ uvádí, že uvedená aktivita má charakter kroužku. Nejvíce vypovídající jsou vztahy v tabulce u dětí 15letých. Pozorovaná četnost je zde významně větší než četnost očekávaná na hladině významnosti 0,01 u aktivit, které nejsou uváděny jako kroužky, na téže hladině významnosti se projevila záporná závislost u aktivit, při kterých se o kroužky jedná. Respondenti ve věku 15 let tedy preferují volnočasové aktivity, které nemají charakter kroužku. Jelikož je kroužek definován jako pravidelná zájmová činnost v útvaru, žáci ve věkové kategorii 15 let o tuto pravidelnou činnost spíše nejeví zájem. Žáci z nejnižší věkové kategorie, tj. 11 let a méně naopak častěji, než jsme předpokládali, navštěvují kroužky. V tomto období děti nemají ještě zájmy přesně vyhraněny, je tedy možné, že se za pomoci rodičů snaží o uvědomělejší výběr z nabídek zájmových činností, a to především z nabídek zájmových útvarů. U dětí ve věkových kategoriích 12, 13 a 14 let není v tomto ohledu mezi pozorovanou a očekávanou četností statisticky významný rozdíl.

Tabulka č. 6 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 6

	Ne	Ano	
11 nebo méně	P = 529 O = 551,17 $\chi^2 = 0,89$ z = -2,09 -	P = 198 O = 175,83 $\chi^2 = 2,79$ z = 2,09 +	727
12	P = 958 O = 973,45 $\chi^2 = 0,25$ z = -1,19 0	P = 326 O = 310,55 $\chi^2 = 0,77$ z = 1,19 0	1284
13	P = 903 O = 899,15 $\chi^2 = 0,02$ z = 0,3 0	P = 283 O = 286,85 $\chi^2 = 0,05$ z = -0,3 0	1186
14	P = 673 O = 666,4 $\chi^2 = 0,07$ z = 0,58 0	P = 206 O = 212,6 $\chi^2 = 0,2$ z = -0,58 0	879
15	P = 407 O = 379,83 $\chi^2 = 1,94$ z = 3 ++	P = 94 O = 121,17 $\chi^2 = 6,09$ z = -3 --	501
	3470	1107	4577

Výzkumná otázka č. 7:

Existuje souvislost mezi pohlavím dítěte a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte?

H₇₀: Mezi pohlavím dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte, není statisticky významný vztah.

H_{7A}: Mezi pohlavím dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte, je statisticky významný vztah.

Pro zodpovězení výše uvedené výzkumné otázky jsme použili odpovědi na položku z dotazníku dětí, kde jsme se tázali na pohlaví a odpovědi na položku z dotazníku pro rodiče, která zněla “Snažíte se pomáhat svým dětem při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit?”. Rodiče měli na výběr z odpovědí “Ano, velmi“, “Částečně“ a “Ne, vůbec“. Výpočet testového kritéria je $\chi^2 = 1,21328$, kritická hodnota $\chi^2_{0,05} (2) = 5,9915$ je větší než hodnota

testového kritéria, a tak v tomto případě přijímáme nulovou hypotézu: Mezi pohlavím dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte, není statisticky významný vztah.

Znaménkové schéma kontingenční tabulky č. 7 nám jasně ukazuje, že mezi pozorovanou a očekávanou četností není statisticky významný vztah. Ve všech polích této kontingenční tabulky se nám objevuje znaménko 0. Snahu rodičů pomoci dítěti s výběrem kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit neovlivňuje to, zda je žák chlapcem či dívkou.

Pokud se podíváme na četnosti uvedených odpovědí u chlapců i dívek, nejvíce rodičů se snaží svým dětem pomáhat při výběru volnočasových aktivit především částečně. Necháávají tak svobodu rozhodnutí na dítěti ve snaze částečně dítě nasměrovat. Dále zde můžeme vidět podstatnou část rodičů, kteří se velmi snaží pomáhat svým dětem a ovlivnit tak nakládání s jejich volným časem. Nejmenší četnost se vyskytuje u odpovědi “Ne, vůbec“. Jsou zde tedy zastoupeni i rodiče, kteří volbu při výběru kroužků a zájmů nechávají čistě na rozhodnutí dítěte. Výsledky tohoto testování jsou ve shodě s naším očekáváním.

Tabulka č. 7 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 7

	Ano, velmi	Částečně	Ne, vůbec	
chlapec	P = 100 O = 94,02 $\chi^2 = 0,38$ z = 0,98 0	P = 168 O = 171,63 $\chi^2 = 0,08$ z = -0,57 0	P = 19 O = 21,35 $\chi^2 = 0,26$ z = -0,69 0	287
dívka	P = 129 O = 134,98 $\chi^2 = 0,26$ z = -0,98 0	P = 250 O = 246,37 $\chi^2 = 0,05$ z = 0,57 0	P = 33 O = 30,65 $\chi^2 = 0,18$ z = 0,69 0	412
	229	418	52	699

Výzkumná otázka č. 8:

Existuje souvislost mezi věkem dítěte a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte?

H₀: : Mezi věkem dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte není statisticky významný vztah.

H_A: Mezi věkem dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte je statisticky významný vztah.

Abychom mohli rozhodnout, zda existuje závislost mezi těmito pedagogickými jevy, použili jsme odpovědi na otázku č. 2 z dotazníku pro děti, ve kterých jsme se ptali na věk a otázku č. 12 z dotazníku pro rodiče, ve kterých se měli rodiče vyjádřit k tomu, zda se snaží pomáhat svým dětem ve výběru kroužků, zájmů a volnočasových aktivit. Zjištěná hodnota testového kritéria je $\chi^2 = 30,53325$, hodnota kritická pro danou hladinu významnosti a stupně volnosti je $\chi^2_{0,05}(8) = 15,5073$. Hodnota testového kritéria je vyšší než hodnota kritická, tudíž přijímáme hypotézu alternativní: Mezi věkem dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dítěte je statisticky významný vztah.

Nyní se pokusíme za pomoci znaménkového schématu postupně interpretovat výsledky obsažené v kontingenční tabulce č. 9 a zjistit tak, ve kterém poli tabulky byl porušen předpoklad nezávislosti srovnávaných jevů. Pokud se podíváme na děti ve věku 11 a 12 let a odpovědi rodičů na otázku “Snažíte se pomáhat svým dětem při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit?”, můžeme říci, že mezi pozorovanou a očekávanou četností není statisticky významná souvislost. Rodiče se nejvíce snaží pomáhat dětem v těchto věkových kategoriích při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit zejména částečně, menší četnosti zaznamenáváme u odpovědi “Ano, velmi“ a nejméně rodičů se vyjádřilo v tom smyslu, že se dětem nesnaží pomáhat vůbec.

U rodičů 13letých dětí se objevuje v odpovědích “Částečně“ pozorovaná četnost významně větší než četnost očekávaná na hladině významnosti 0,05 a pozorovaná četnost významně menší než četnost očekávaná na hladině významnosti u odpovědí “Ne, vůbec“. V tomto věku se již žáci pomalu rozhodují, kam půjdou na střední školu a je tedy příjemným zjištěním, že se rodiče snaží více, než jsme očekávali, své děti alespoň částečně nasměrovat při výběru aktivit ve volném čase, což zajisté ovlivňuje uvědomění si žáků, kam chtějí v budoucnu směřovat a jaké k tomu mají předpoklady. U dětí 14letých jsme zjistili pozorovanou četnost významně větší než četnost očekávanou na hladině významnosti 0,05 u odpovědí rodičů, kteří se nesnaží svým dětem pomáhat při výběru kroužků a zájmových aktivit vůbec. Rodiče 15letých dětí

volili tuto odpověď ještě častěji, pozorovaná četnost je zde významně větší než očekávaná na hladině významnosti 0,001. Uvedené výsledky mohou být způsobeny komunikačními bariérami mezi dětmi a rodiči, které jsou v tomto pubescentním období zcela běžné. Dospívající děti se snaží osamostatnit, mají vlastní názory a rady rodičovské autority pro ně již nejsou tak cenné a důležité jako dříve. Z tohoto důvodu je možné, že část rodičů rezignuje, a když vidí, že jejich dítě nemá o jejich radu zájem, nechávají rozhodnutí na dítěti a při výběru mimoškolních aktivit již nepomáhají. V souvislosti s tímto zjištěním pak není překvapením pozorovaná četnost významně menší než četnost očekávaná na hladině významnosti 0,05 u věkové kategorie 15 let a odpovědí rodičů “Ano, velmi”.

Tabulka č. 8 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 8

	Ano, velmi	Částečně	Ne, vůbec	
11 nebo méně	P = 41 O = 34,07 $\chi^2 = 1,41$ z = 1,57 0	P = 58 O = 62,19 $\chi^2 = 0,28$ z = -0,91 0	P = 5 O = 7,74 $\chi^2 = 0,97$ z = -1,11 0	104
12	P = 75 O = 66,83 $\chi^2 = 1$ z = 1,45 0	P = 118 O = 121,99 $\chi^2 = 0,13$ z = -0,68 0	P = 11 O = 15,18 $\chi^2 = 1,15$ z = -1,32 0	204
13	P = 54 O = 59,95 $\chi^2 = 0,59$ z = -1,09 0	P = 123 O = 109,43 $\chi^2 = 1,68$ z = 2,38 +	P = 6 O = 13,61 $\chi^2 = 4,26$ z = -2,5 -	183
14	P = 42 O = 43,24 $\chi^2 = 0,04$ z = -0,26 0	P = 74 O = 78,94 $\chi^2 = 0,31$ z = -0,97 0	P = 16 O = 9,82 $\chi^2 = 3,89$ z = 2,28 +	132
15	P = 17 O = 24,9 $\chi^2 = 2,51$ z = -2,04 -	P = 45 O = 45,45 $\chi^2 = 0$ z = -0,11 0	P = 14 O = 5,65 $\chi^2 = 12,32$ z = 3,86 +++	76
	229	418	52	699

Výzkumná otázka č. 9:

Existuje souvislost mezi pohlavím dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit?

H₀: Mezi pohlavím dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit není statisticky významný vztah.

H_A: Mezi pohlavím dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit je statisticky významný vztah.

Při ověřování výzkumné otázky jsme vycházeli z výpočtu tabulky č. 8. Vypočet pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku nám uvádí testové kritérium $\chi^2 = 2,19732$. Hodnota kritická na hladině významnosti 0,05 je však opět vyšší $\chi^2_{0,05}(2) = 5,9915$ a musíme tak přijmout hypotézu nulovou: Mezi pohlavím dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit není statisticky významný vztah.

Jak u dívek, tak u chlapců nám znaménkové schéma pro kontingenční tabulku neukazuje statisticky významný vztah mezi pozorovanou četností a četností očekávanou. Rozhodnutí, zda dítě přijme či nepřijme pomoc či nabádání ze strany rodičů není ovlivněno pohlavím dítěte. Rodiče se ve svém dotazníku měli vyjádřit k tomu, zda jejich pomoc či nabádání při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit měla nějaký vliv na jejich dítě a zda dítě přijalo jejich doporučení. Z odpovědí mohli vybrat “Ano, v plném rozsahu“, “Částečně jsme děti ovlivnili“ nebo “Ne, vůbec“. Jak nám naznačují pozorované četnosti, nejvíce rodičů jak chlapců, tak dívek nabývá dojmu, že své děti ovlivnili částečně. Děti tedy dle jejich mínění částečně přijaly jejich doporučení a částečně se rozhodovaly samy. Téměř čtvrtina rodičů dívek a pětina rodičů chlapců je toho názoru, že jejich pomoc při výběru kroužků neměla na jejich dítě žádný vliv a děti jejich doporučení nepřijaly. Naopak podstatná, ne však větší část rodičů si myslí, že děti v plném rozsahu přijaly jejich rady při výběru volnočasových aktivit. U tohoto typu odpovědí však může jít do jisté míry o subjektivní pohled rodičů.

Tabulka č. 9 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 9

	Ano, v plném rozsahu	Částečně jsme děti ovlivnili	Ne, vůbec	
chlapec	P = 34 O = 35,16 $\chi^2 = 0,04$ z = -0,27 0	P = 197 O = 188,5 $\chi^2 = 0,38$ z = 1,38 0	P = 54 O = 61,33 $\chi^2 = 0,88$ z = -1,37 0	285
dívka	P = 52 O = 50,84 $\chi^2 = 0,03$ z = 0,27 0	P = 264 O = 272,5 $\chi^2 = 0,27$ z = -1,38 0	P = 96 O = 88,67 $\chi^2 = 0,61$ z = 1,37 0	412
	86	461	150	697

Výzkumná otázka č. 10:

Existuje souvislost mezi věkem dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit?

H10₀: Mezi věkem dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit není statisticky významný vztah.

H10_A: Mezi věkem dítěte a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit je statisticky významný vztah.

Pro zodpovězení této výzkumné otázky jsme opět použili testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku a znaménkového schématu kontingenční tabulky, konkrétně tabulky č. 10. Vypočítaná hodnota testového kritéria je $\chi^2 = 15,80841$. Hodnota kritická $\chi^2_{0,05}(8) = 15,5073$ pro hladinu významnosti 0,05 a 8 stupňů volnosti je o něco málo nižší, než hodnota testového kritéria, avšak i tento malý rozdíl postačí k tomu, abychom mohli přijmout hypotézu alternativní: Mezi věkem dítěte a přijetím doporučení rodičů při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit je statisticky významný vztah.

Výsledky u dětí ve věkové kategorii 11 nebo méně – 14 let dopadly dle našeho očekávání. Jak nám ukazuje znaménko 0, mezi pozorovanou a očekávanou četností není statisticky významný vztah. To znamená, že věk těchto dětí nehraje roli při přijetí doporučení rodičů při výběru kroužků, zájmů a volnočasových aktivit. Rodiče opět nejčastěji volili odpověď “Částečně jsme děti ovlivnili“, nižší pozorované četnosti se ve všech zmíněných kategoriích objevují u odpovědi “Ne, vůbec“ a část rodičů si také myslí, že děti jejich doporučení přijaly v plném rozsahu. Čím starší však děti jsou, tím větší vznikají rozdíly mezi

hraničními odpověďmi a rodiče si častěji myslí, že jejich pomoc a nabádání neměla význam vůbec.

Předpoklad nezávislosti byl porušen pouze u dětí ve věku 15 let. Pozorovaná četnost významně větší než četnost očekávaná na hladině významnosti 0,01 se objevuje u odpovědi “Ne, vůbec“ a na téže hladině významnosti se objevuje pozorovaná četnost významně menší u odpovědi “Částečně“. Více rodičů než jsme očekávali, má dojem, že jejich rady při výběru volnočasových aktivit neměly na jejich děti žádný vliv. V této souvislosti se také podstatně méně rodičů, než bylo naše očekávání, domnívá, že své děti ovlivnili alespoň částečně. Děti v tomto věkovém období si často myslí, že je rodiče neposlouchají a nechápou je. Období pubescence je náročné jak pro děti, tak pro jejich rodiče a řada rodičů má z tohoto období obavy. Jak jsme již zmiňovali výše, snaha osamostatnit se a projevit vlastní názory způsobuje to, že rodič v životě těchto dětí již nefiguruje jako dominantní vzor a autorita, kterou by měly poslouchat a od které by měly v tomto případě přijímat rady týkající se výběru volnočasových aktivit.

Tabulka č. 10 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 10

	Ano, v plném rozsahu	Částečně jsme děti ovlivnili	Ne, vůbec	
11 nebo méně	P = 16 O = 12,96 $\chi^2 = 0,72$ z = 0,98 0	P = 72 O = 69,45 $\chi^2 = 0,09$ z = 0,57 0	P = 17 O = 22,6 $\chi^2 = 1,39$ z = -1,44 0	105
12	P = 26 O = 25,17 $\chi^2 = 0,03$ z = 0,21 0	P = 140 O = 134,93 $\chi^2 = 0,19$ z = 0,89 0	P = 38 O = 43,9 $\chi^2 = 0,79$ z = -1,2 0	204
13	P = 22 O = 22,58 $\chi^2 = 0,01$ z = -0,15 0	P = 127 O = 121,04 $\chi^2 = 0,29$ z = 1,08 0	P = 34 O = 39,38 $\chi^2 = 0,74$ z = -1,13 0	183
14	P = 13 O = 16,04 $\chi^2 = 0,58$ z = -0,9 0	P = 83 O = 85,98 $\chi^2 = 0,1$ z = -0,61 0	P = 34 O = 27,98 $\chi^2 = 1,3$ z = 1,43 0	130
15	P = 9 O = 9,25 $\chi^2 = 0,01$ z = -0,09 0	P = 39 O = 49,61 $\chi^2 = 2,27$ z = -2,74 --	P = 27 O = 16,14 $\chi^2 = 7,31$ z = 3,23 ++	75
	86	461	150	697

2.7 Diskuse

V závěrečné diskusi se pokusíme shrnout výsledky našeho výzkumu, který byl zaměřen na vliv pohlaví či věku dětí druhých stupňů ZŠ na výběr volnočasových aktivit, zjištění existence vztahu mezi pohlavím či věkem dětí a snahou rodičů ovlivnit své děti při výběru volnočasových aktivit a v neposlední řadě mezi pohlavím či věkem dětí a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit.

Základním souborem byli žáci druhých stupňů základních škol, žáci nižších stupňů víceletých gymnázií, a jejich rodiče v Olomouckém, Moravskoslezském, Zlínském a Jihomoravském kraji. Výběrový soubor pak tvořily náhodně vybrané ZŠ v těchto krajích. Reprezentativní vzorek zahrnoval 700 žáků 6. – 9. ročníků ZŠ a jejich rodičů. Sběr dat probíhal v kalendářním roce 2016 zvolenou metodou dotazníkového šetření. Dotazník zahrnoval 11 otázek pro děti a 14 otázek pro rodiče. Nejprve jsme vytvořili grafy na základě primární analýzy dat. Pro účely našeho výzkumu jsme stanovili deset výzkumných otázek a k nim náležité hypotézy.

Při vyhodnocování položek v dotaznících jsme zjistili, že se výzkumu účastnilo více děvčat než chlapců. Největší zastoupení měly děti ve věku 12 let, poté žáci ve věku 13 let, 14 let, 11 let a nejméně bylo žáků ve věku 15 let. Otcové, kteří se účastnili našeho výzkumu, měli nejčastěji 41 – 45 let, matky 36 – 40 let. Největší počet respondentů žije v kraji Olomouckém, sestupně dle četností pak v kraji Zlínském, Moravskoslezském, Jihomoravském a Pardubickém. Dále jsme zjistili, že rodiče nejčastěji pocházejí z obce do 2000 obyvatel a města od 15 000 do 60 000 obyvatel. Nejméně rodičů má pak své rodné bydliště ve velkoměstě. Co se týká měsíčních výdajů za kroužky a zájmy dětí, nejčastěji rodiče platí 500 Kč měsíčně, nejméně rodičů uvedlo částku více než 3000 Kč. Děti v námi zvolené věkové kategorii nemají příliš povědomí o tom, kolik rodiče do jejich zájmů investují, na druhou stranu nejvíce dětí uvedlo částku 500 Kč, kterou volilo i nejvíce rodičů.

Při testování hypotéz se potvrdil statisticky významný vztah mezi:

- pohlavím dětí a výběrem volnočasových aktivit
- pohlavím dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují
- věkem dětí a tím, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují
- věkem dětí a tím, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná o kroužek
- věkem dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit dětí
- věkem dětí a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit dětí.

Statisticky významný vztah se nepotvrdil mezi:

- pohlavím dětí a tím, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná o kroužek
- věkem dětí a výběrem volnočasových aktivit
- pohlavím dětí a snahou rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit
- pohlavím dětí a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit.

Výzkumným šetřením jsme zjistili, že chlapci si častěji, než jsme předpokládali, vybírali volnočasové aktivity v kategoriích Informace, IT & virtuální svět, komunikace a obecnosti, Sport, hry a zábava a Příroda (věda), technika, lékařství, domácnost & hobby. Dívky se ve volném čase věnují častěji činnostem v oblastech Literatura a jazyky a Umění. U dívek a chlapců byly závislosti v těchto oblastech na stejné hladině významnosti přesně opačné. Již v jedné z úvodních kapitol věnující se faktorům ovlivňujícím způsob trávení volného času jsme zmiňovali, že se muži často věnují sportu, ženy více než muži navštěvují veřejné knihovny, divadla, kulturní akce. Je zřejmé, že inklinace právě k těmto oblastem volnočasových aktivit se objevuje již v období pubescence a přetrvává až do dospělosti.

Jedním z vysvětlení tohoto jevu by mohlo být ovlivnění genderovými stereotypy. Hartung a kol. se ve svém článku věnuje vývoji kariéry již od dětství. Tvrdí, že tento vývoj začíná již v mateřské škole, kde se děti učí o světě práce a utváří si základní představu o vhodnosti povolání pro muže a ženy. Děti často napodobují různá povolání, která jsou ve své podstatě definována jako mužská či ženská.¹⁰⁶ Tak jako volba povolání by mohla být volba volnočasových aktivit, která s nasměrováním k budoucímu povolání souvisí, ovlivněna určitými stereotypy.

Siegler a kol. se ve své publikaci věnují genderovému srovnání mezi chlapci a dívkami v období puberty. Chlapci i dívky jsou si podobní ve všeobecné inteligenci. Nepatrné rozdíly byly zaznamenány ve specifických kognitivních schopnostech. Chlapci vykazovali větší dovednosti v určitých typech prostorového vnímání a matematických schopnostech, u děvčat se ukázala přednost ve verbálních schopnostech. Co se týká studijních úspěchů, dívky jsou oproti chlapcům lepší ve čtení a psaní, chlapci jsou zase lepší v matematice a fyzikálních

¹⁰⁶ srov. HARTUNG, Paul J., Erik J. PORFELI a Fred W. VONDRACEK. Child vocational development: A review and reconsideration. *Journal of Vocational Behavior* [online]. 2005. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/223623714_Child_vocational_development_A_review_and_reconsideration_Journal_of_Vocational_Behavior_66_385-419.

vědách.¹⁰⁷ Rozdíly ve výběru volnočasových aktivit mezi chlapci a dívkami by tedy také mohly plynout z pohlavím dané inklinace být dobrý, na rozdíl od druhého pohlaví, v určitých oblastech činností. Učitelé by v tomto směru mohli být nápomocni a zmínit téma genderových stereotypů např. v rámci průřezových témat. Věk na výběr volnočasových aktivit dle našeho zjištění vliv nemá.

V našem výzkumu jsme dále zjistili, že pohlaví dítěte má vliv i na to, jak často se dítě volnočasovým aktivitám věnuje. Chlapci se častěji, než jsme předpokládali, věnují svým aktivitám denně (1x denně nebo do 1h denně), dívky preferují účast na aktivitách 1 – 2x za týden. V případě, že se objevila určitá závislost, byla u dívek a chlapců opět přesně opačná. Také věk má vliv na to, jak často se děti věnují svým aktivitám ve volném čase. U dětí 11letých se objevila kladná závislost u aktivit uskutečňovaných o víkendech a týdně (1 – 2x za týden), záporná závislost u odpovědí vícekrát týdně (3x a vícekrát) a denně (1x denně nebo do 1h denně). 12leté děti nám vykazují pouze zápornou závislost, a to u odpovědí velmi zřídka (např. 1x ročně), několikrát do roka (např. 4 – 5x) a ne příliš často (1 – 2x měsíčně). Děti ve věku 13 let se častěji, než jsme předpokládali, věnují svým zájmům několikrát do roka (např. 4 – 5x) a vícekrát denně nebo více než hodinu denně. Záporná závislost se objevila u odpovědí občas (vícekrát měsíčně, příp. 1 za 14 dní pravidelně) a týdně (1 – 2x za týden). Děti věkové kategorie 14 let se častěji, než byl náš předpoklad, věnují svým aktivitám ne příliš často (např. 1 – 2x měsíčně) a záporná závislost se objevila u odpovědí vícekrát denně nebo více než hodinu denně. U dětí 15letých se neprojevila žádná závislost. Je patrné, že pro děti 2. stupně ZŠ má volný čas a jeho využití stále význam a aktivitám věnují svůj čas. Z tohoto hlediska by měly být podporovány všechny snahy o jeho kvalitní využívání.

Dále jsme zjišťovali, zda má pohlaví a věk vliv na to, zda si děti při výběru volnočasových aktivit volí kroužky. Pohlaví v tomto případě nehraje důležitou roli, u věku se však statistická závislost prokázala. Výsledky nám ukazují největší rozdíly mezi hraničními věkovými kategoriemi. Děti ve věkové kategorii 11 a méně let častěji, než jsme předpokládali, navštěvují kroužky. Žáci ve věku 15 let naopak preferují aktivity, které nemají charakter kroužku. Žáci mladší věkové kategorie ještě nemusí mít své zájmy přesně vymezeny, snaží se přijít na to, co by je bavilo a v čem by se chtěly rozvíjet. Můžeme se domnívat, že se, na rozdíl od dětí 15letých, snaží za pomoci svých rodičů vybírat z nejrůznějších volnočasových aktivit, a to především z nabídek kroužků. V praxi by se,

¹⁰⁷ srov. SIEGLER, Robert S., Judy S. DELOACHE a Nancy. EISENBERG. *How children develop*. 2011, s. 620.

v souvislosti s tímto zjištěním, vedoucí různých kroužků mohli zaměřit právě na věkovou skupinu 15 let a pokusit se vytvořit aktuální a zajímavou nabídku činností pro tyto děti. Pavelková ve své bakalářské práci zaměřené taktéž na volnočasové aktivity dětí 2. stupně ZŠ zjistila, že s rostoucím věkem zájem o organizované aktivity klesá. Dále se zajímala o to, kolik dětí navštěvuje zájmové kroužky. Pokud srovnáme procentuální zastoupení, je téměř totožné s naším zjištěním.¹⁰⁸

Nástin dalšího zkoumání nám uvádí graf č. 9 a 10. Co se týká snahy rodičů pomoci svým dětem při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit, nejvíce rodičů se snaží pomáhat dětem částečně (59,71%), podstatná část velmi (32,71%) a nejméně rodičů se nesnaží pomoci dětem vůbec (7,43%). Mínění rodičů je však takové, že své děti v největším zastoupení ovlivnili částečně (65,85%), 21,43% si myslí, že své děti nepřijaly jejich doporučení vůbec a 12,29% je toho názoru, že děti daly na jejich rady v plném rozsahu.

Podrobněji jsme tedy zkoumali, zda existuje souvislost mezi pohlavím či věkem dětí a snahou rodičů pomáhat s výběrem volnočasových aktivit. Bylo zjištěno, že snaha rodičů není ovlivněna pohlavím, ale věkem dětí. Příjemným zjištěním bylo, že ve věku dětí, kdy se stává otázka volby povolání stále aktuálnější (13 let), se rodiče více, než jsme očekávali, snaží svým dětem pomoci částečně a záporná závislost se objevila u odpovědi "Ne, vůbec". Avšak rodiče 15letých žáků odpovídali častěji, než jsme očekávali, že se svým dětem nesnaží pomoci vůbec a méně často, než byl předpoklad, odpovídali "Ano, velmi". Toto zjištění přisuzujeme proměnám dětí probíhajícím v pubescentním období. Langmeier a Krejčířová ve své knize uvádí, že při usilování o emancipaci od rodiny pubescenti revoltují proti rodičům, odmítají jejich přílišnou kontrolu, kritizují je, ačkoliv sami nerozumí svým prudkým afektům. Všechny tyto způsoby však pomáhají vyřešit základní psychosociální konflikt tohoto období a najít vlastní úspěšnou cestu.¹⁰⁹ Vágnerová tvrdí, že doba dospívání je z hlediska udržení přijatelných vztahů s rodiči náročná a že problémy vyplývají z rozporu potřeby pubescentů dosáhnout větší autonomie a tendencí rodičů své děti v mnohém kontrolovat. Vztahy s rodiči nejsou nijak upraveny institucionálně danými pravidly, jsou emočně významnější a intimnější a bývají tak citlivější na změny podmíněny vývojem.¹¹⁰ Naše výsledky tak korespondují s poznatky z vývojové psychologie. Můžeme se tedy domnívat, že žáci ve věku 15 let již odmítají kontrolu svých rodičů i nad výběrem volnočasových aktivit a rodiče se snaží autonomii svých dětí podpořit a nechat výběr na dětech.

¹⁰⁸ srov. PAVELKOVÁ, Michaela. *Vliv rodičů na výběr volnočasových aktivit dětí staršího školního věku*. 2014, s. 38.

¹⁰⁹ srov. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2006, s. 153.

¹¹⁰ srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2012, s. 399.

Existencí vztahu mezi pohlavím či věkem dětí a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit se ve své bakalářské práci zabývala také studentka Štefková. Vliv rodičů však zkoumala z pohledu dětí. Zjistila, že děti ve věku 11 let se rodiče snaží ovlivňovat především částečně, dětem v kategorii 15 let rodiče již spíše neradí. Dalším zjištěním bylo, že rodiče radili ve výběru volnočasových aktivit více chlapcům než dívkám.¹¹¹ V našem výzkumu jsme zjistili, že mezi pohlavím dětí a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit není statisticky významný vztah. V souvislosti s věkem se však rodičové u 15letých dětí domnívají méně často, než jsme očekávali, že své děti ovlivnili částečně a více rodičů má dojem, že své děti neovlivnili vůbec. V období dokončování základních škol etapa puberty vrcholí. Vztahy mezi dětmi a rodiči jsou často disharmonické, emoce dětí nestabilní. Dospívající děti již nemají zájem o rady a doporučení rodičů, snaží se projevit vlastní názory, emancipovat se od rodiny. Je pravděpodobné, že z těchto důvodů již rodiče nemají vliv ani na výběr volnočasových aktivit svých dětí a nechávají rozhodnutí zcela na nich.

Výsledky našeho výzkumu dokazují, že věk dětí hraje podstatnou roli ve snaze rodičů ovlivnit volbu volnočasových aktivit a vlivem na výběr volnočasových aktivit. V souvislosti s pohlavím však snaha ani vliv rodičů nejsou statisticky významné. Z tohoto hlediska je patrné, že dítě v každém věku potřebuje specifický přístup rodičů i v oblasti trávení volného času a výběru volnočasových aktivit. Vedoucí volnočasových aktivit, vychovatelé i učitelé by měli apelovat na angažovanost rodičů v oblasti volného času dětí a snažit se o vzájemnou spolupráci.

¹¹¹ srov. ŠTEFKOVÁ, Jitka. *Vliv rodičů na volbu volnočasových aktivit dětí v závislosti na pohlaví a věku u dětí 2. stupně základní školy*. 2016, s. 37 – 40.

Závěr

Diplomová práce byla zaměřena na volnočasové aktivity dětí 2. stupně ZŠ a vliv rodičů při pomoci s jejich výběrem v závislosti na věku a pohlaví dětí. Hlavním cílem bylo zjistit, zda má pohlaví či věk dětí druhých stupňů ZŠ vliv na výběr volnočasových aktivit, na to, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují a na to, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná o kroužek. Dále jsme zjišťovali vztah mezi pohlavím či věkem dětí a snahou rodičů ovlivnit své děti při výběru volnočasových aktivit, a také vztah mezi pohlavím či věkem dětí a vlivem rodičů na výběr volnočasových aktivit.

V teoretické části jsme si vymezili pojem volný čas, stručně jsme nastínili historii volného času, zabývali jsme se funkcemi volného času, faktory, které volný čas ovlivňují. Dále jsme rozebrali volný čas dětí a mládeže a zvláště jsme se věnovali období pubescence. Také jsme si uvedli instituce pracující s dětmi a mládeží ve volném čase a prostředí pro volný čas dětí, mládeže, ale i dospělých.

Ve výzkumné části jsme nejprve objasnili cíle našeho výzkumu a v souvislosti s dílčími cíli jsme stanovili výzkumné otázky a příslušné hypotézy. Dále jsme charakterizovali metody sběru dat a metody primární analýzy. Rovněž jsme popsali metodu ověřování hypotéz – test dobré shody chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Další část naší práce tvořila základní analýza získaných dat z dotazníku. Po této základní analýze jsme uvedli výsledky ověřování hypotéz.

Poslední podkapitolu tvořila diskuse, ve které jsme shrnuli výsledky výzkumného šetření a konfrontovali výsledky a možné důvody našeho zjištění s jinými výzkumy a odbornou literaturou.

V dnešní uspěchané době plné technologických pokroků se často setkáváme s tím, že rodiče nemají na své děti čas a děti tráví spoustu času u počítače, televize, mobilu. To, jak děti tráví svůj volný čas je častým předmětem diskuzí i studií. Smysluplně využitý volný čas je prevencí sociálně patologických jevů a rodičům, učitelům či vychovatelům by to, jak děti tráví volný čas, nemělo být lhostejné. Je důležité, aby děti svůj volný čas naplňovaly činnostmi, které rozvíjí jejich osobnost, schopnosti, dovednosti, při kterých se mohou odreagovat, poznat nové věci i nové přátele. Skrze činnosti ve volném čase může snáze docházet k introspekci, děti mohou samy sebe lépe poznat, stanovit si priority, utvořit vlastní názory a proces získávání autonomie a emancipace od rodičů pro ně může být jednodušší.

Přínosné by mohlo být rozšíření našeho výzkumu i na děti 1. stupňů ZŠ. Metodologická úskalí však mohou nastat při sběru dat. V dnešní době není snadné získávání

dat od dětí a zároveň od jejich rodičů. Návratnost dotazníků je tak značně ztížena. Další úskalí by mohlo nastat v rámci dotazování dětí na 1. stupních ZŠ. Způsob kladení otázek by musel být přizpůsoben jejich věku a tyto změny by mohly bránit v komparaci dat s žáky 2. stupňů ZŠ. Náš výzkum je přínosný především z hlediska aktuálnosti tématu a může být inspirací pro další výzkumy týkající se volného času.

Seznam zkratk

ZŠ	základní škola
ŠD	školní družina
SVČ	středisko volného času
DM	domov mládeže
DD	dětský domov
NZDM	nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Seznam tabulek a grafů

Graf č. 1: Rozložení respondentů dle pohlaví.....	40
Graf č. 2: Věk dětí.....	41
Graf č. 3: Věk rodičů.....	42
Graf č. 4: Rozložení respondentů dle krajů, ve kterých žijí.....	43
Graf č. 5: Rodná obec otců a matek.....	44
Graf č. 6: Měsíční výdaje za kroužky a zájmy dětí.....	45
Graf č. 7: Rozložení respondentů dle toho, jak často se volnočasovým aktivitám věnují – odpovědi dětí.....	46
Graf č. 8: Rozložení respondentů dle toho, zda se u uvedené činnosti jedná o kroužek.....	47
Graf č. 9: Rozložení respondentů dle toho, do jaké míry se snaží rodiče pomoci svým dětem při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit.....	48
Graf č. 10: Rozložení respondentů dle toho, do jaké míry přijaly děti doporučení rodičů při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit.....	49
Tabulka č. 1 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 1.....	51
Tabulka č. 2 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 2.....	53
Tabulka č. 3 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 3.....	54
Tabulka č. 4 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 4.....	56
Tabulka č. 5 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 5.....	58
Tabulka č. 6 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 6.....	60
Tabulka č. 7 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 7.....	61
Tabulka č. 8 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 8.....	63
Tabulka č. 9 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 9.....	65
Tabulka č. 10 - kontingenční tabulka a znaménkové schéma pro výzkumnou otázku č. 10...	67

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

- BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. 312 s. ISBN 978-80-247-4248-9.
- BEST, Shaun. *Leisure studies: themes and perspectives*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 2010. 330 s. ISBN 978-1-4129-0386-8.
- ČERVENĚ, Anton a Slávka MICHANČOVÁ. Volný čas dospělých. In: Pařa, Gabriel a Ján Jenčo. *Volný čas dospělých na počiatku 21. storočia*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 12. máj 2008. 268 s. ISBN 978-80-8068-877-6.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 264 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 3., aktualizované vyd. Praha: Portál, 2015. 776 s. ISBN 978-80-262-0873-0.
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2003. 105 s. Texty pro distanční studium. ISBN 80-7290-128-1.
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-262-0030-7.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 199 s. ISBN 80-244-1367-1.
- KAPLÁNEK, Michal (ed.). *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Vyd. 1. Praha: Portál, s.r.o., 2012. 176 s. ISBN 978-80-262-0450-3.
- KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. 101 s. ISBN 978-80-7315-223-9.

- KOTÁSEK, Jiří (ed.). *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 200 s. ISBN 80-7315-004-2.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. 216 s. ISBN 978-80-262-0643-9.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika voľného času: výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004. 307 s. ISBN 80-223-1930-9.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. 368 stran. ISBN 978-80-247-1284-9.
- PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika voľného času: Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení voľného času*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
- SPOUSTA, Vladimír. Proměny funkcí volného času v závislosti na věku. In *Výchova a volný čas 2*. Brno: MSD, 2007. 216 s. ISBN 978-80-86633-97-8.
- SIEGLER, Robert S., Judy S. DELOACHE a Nancy. EISENBERG. *How children develop*. 3rd ed. New York, NY: Worth Publishers, 2011. 653 s. ISBN 978-1-4292-1790-3.
- SPOUSTA, Vladimír. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 183 s. ISBN 80-210-1007-x.
- ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7367-551-6.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 3. upravené vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 190 s. ISBN 978-80-244-2433-0.
- Úmluva o právech dítěte*. Ostrava: Aries, v.o.s.,1993. 67 s. Světové dokumenty.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL. *Základy pedagogiky voľného času*. 1. vyd. Brno: Paido, 1995. 176 s. ISBN 80-901737-9-9.

Internetové zdroje

HARTUNG, Paul J., Erik J. PORFELI a Fred W. VONDRACEK. Child vocational development: A review and reconsideration. *Journal of Vocational Behavior* [online]. 2005, 66(3), 385-419 [cit. 2017-04-03]. DOI: 10.1016/j.jvb.2004.05.006. ISSN 00018791. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/223623714_Child_vocational_development_A_review_and_reconsideration_Journal_of_Vocational_Behavior_66_385-419

MAJER, Jiří. *Děti, které volný čas tráví aktivně, se cítí šťastnější, ukázal výzkum NIDM* [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://www.adam.cz/clanek-2011060059-deti-ktere-volny-cas-travi-aktivne-se-citi-stastnejsi-ukazal-vyzkum-nidm.html>

MINHAT, Halimatus Sakdiah a Rahmah MOHD AMIN. Sociodemographic Determinants of Leisure Participation Among Elderly in Malaysia. *Journal of Community Health* [online]. 2011, 37(4), 840-847 [cit. 2017-04-02]. DOI: 10.1007/s10900-011-9518-8. ISSN 0094-5145. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s10900-011-9518-8>

Střediska volného času. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2016 [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>

Školní družiny. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2016 [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>

Školní kluby. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2016 [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby>

Vyhláška o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních [online]. 2005, (Vyhláška 108/2005 Sb.) [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-108>

Výzkum: Česká společnost tráví volný čas nejvíc u TV [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/2016/06/vyzkum-ceska-spolecnost-travi-volny-cas-nejvic-u-televize/>

Zájmové vzdělávání. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2016 [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>

Zákon č. 109/2002 Sb.: Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů [online]. 2002, (Zákon 109/2002 Sb.) [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Akademické práce

PAVELKOVÁ, Michaela. *Vliv rodičů na výběr volnočasových aktivit dětí staršího školního věku*. Zlín, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

ŠTEFKOVÁ, Jitka. *Vliv rodičů na volbu volnočasových aktivit dětí v závislosti na pohlaví a věku u dětí 2. stupně základní školy*. Olomouc, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

Seznam příloh

- Příloha 1 - Katalog aktivit
- Příloha 2 - Dotazník na téma volný čas dětí a jejich rodičů (část pro děti)
- Příloha 3 - Dotazník na téma volný čas dětí a jejich rodičů (část pro rodiče)

Příloha 1 - Katalog aktivit

activity	namecs	nameen	categ	version
0	Informace, IT & virtuální svět, komunikace a obecnosti	Informations, IT & virtual reality, communication	0	1
10	Komunikace obecně	Communication generally	0	1
20	Počítače obecně	Computers generally	0	1
21	Obecné užívání počítače	General use of computers	0	1
22	Práce s kancelářskými aplikacemi	Working with office applications	0	1
25	Počítače - hardware	Computers - hardware	0	1
26	Mobilní telefony	Mobile phones	0	2
27	Tablety	Tablets	0	2
30	Počítače - internet	Computers - internet	0	1
31	Vyhledávání informací	Information searching	0	1
36	Práce se specifickými online aplikacemi (online bankovníctví...)	Working with specific online applications (online banking)	0	1
39	Elektronické vzdělávání	E-learning	0	1
40	Počítače - hry	Computers - games	0	1
41	Adventury	Adventures	0	1
42	Akční hry	Action games	0	1
43	Arkády - bojové	Arcade games - fight	0	1
44	Arkády - sportovní, závodní	Arcade - sport, race	0	1
45	Arkády - plošinové, logické	Arcade - desk, logic	0	1
46	Strategie	Strategic games	0	1
47	Simulátory života	Life simulators	0	1
48	Simulátory - sportovní, bojový apod.	Simulators - sport, fight, etc.	0	1
49	RPG - hry na hrdiny	Role playing games	0	1
50	Počítače - virtuální realita	Computers - virtual reality	0	1
51	Virtuální realita obecně	General virtual reality	0	1
55	Virtuální online světy (Second life...)	Virtual online worlds (Second life...)	0	1
60	Počítače - programování	Computers - programming	0	1
61	Assembler a lineární programování	Assembler and linear programming	0	1
62	Funkcionální programování	Functional programming	0	1
63	Objektově orientované programování	Object oriented programming	0	1
64	Webové aplikace	Web applications	0	1
70	Multimédia a nová média	Multimedia and new media	0	1

80	Knihy a časopisy	Books and journals	0	1
90	Zpravodajství, novinářství a vydavatelská činnost	News media, journalism & publishing	0	1
91	Vydávání knih a brožur	Book publishing	0	1
92	Vydávání tištěných periodik	Publishing of printed journals	0	1
93	Vydávání elektronických periodik	Publishing of e-journals	0	1
94	Redakce webových stránek	Editing web pages	0	1
95	Redakce blogu	Editing the blog	0	1
96	Psaní novinových a časopiseckých článků	News and journal papers writing	0	1
97	Získávání a zpracovávání zpravodajství	News acquiring and processing	0	1
99	Typografie a sazba	Typography	0	1
100	Humanitní a sociální aktivity	Humanities & Socialities	1	1
101	Filosofie obecně	Philosophy generally	1	1
102	Mytologie	Mythology	1	1
103	Východní filosofie	Eastern philosophy	1	1
104	Náboženství a náboženské nauky	Religion & religious doctrines	1	1
105	Veřejné uctívání a jiné praktiky	Public worship & other practices	1	1
106	Magie, parapsychologie a okultismus	Magic, parapsychology & occultism	1	1
110	Západní filosofie	Western philosophy	1	1
111	Metafyzika a ontologie	Metaphysics and ontology	1	1
112	Nauka o poznání, kauzalitě a člověku	Epistemology, causation & humankind	1	1
113	Logika	Logic	1	1
114	Etika	Ethics	1	1
115	Dějiny filosofie	History of philosophy	1	1
116	Starověká filosofie	Ancient philosophy	1	1
117	Středověká a renesanční filosofie	Medieval and renaissance philosophy	1	1
118	Novověká filosofie	Modern philosophy	1	1
119	Filosofie 20. a 21. století	Philosophy of 20th and 21st century	1	1
120	Psychologie a sociální vědy	Psychology & social sciences	1	1
121	Psychologie	Psychology	1	1
125	Sociologie	Sociology	1	1
130	Historie	History	1	1
131	Světová historie	World history	1	1

132	Archeologie		Archeology	1	2
135	Národní a lokální historie		National and local history	1	1
140	Náboženství obecně a posvátné spisy		Religion generally & Holy books	1	1
141	Bible - obecně		Bible - general	1	1
142	Starý zákon		Old testament	1	1
143	Nový zákon		New testament	1	1
144	Apokryfní spisy		Apocrypha	1	1
150	Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe		Christianity, Christian social & church praxis	1	1
151	Charitativní a sociální činnost		Charitative & social work	1	1
154	Bohoslužby a uctívání		Services and worship	1	1
156	Misijní činnost		Missions	1	1
158	Náboženská výchova a vzdělávání, katecheze		Religious education & catechesis	1	1
159	Duchovní obnova, cvičení a modlitba		Spiritual renewal, examination and praying	1	1
160	Ostatní náboženství		Other religions	1	1
161	Judaismus, návštěva synagog, modlitba a duchovní život		Judaism, visiting synagogues, praying & spiritual life	1	1
163	Islám, návštěva mešit, modlitba a duchovní život		Islam, visiting mosques, praying and spiritual life	1	1
169	Sekty a nová náboženská hnutí		Sects and new religions	1	1
170	Rodina, sociální péče, pedagogika a práce		Family, social care, pedagogy & work	1	1
171	Rodina		Family	1	1
172	Rodinné výlety a dovolené		Family trips and vacations	1	2
173	Hra se sourozenci		Playing with siblings	1	2
174	Sociální péče		Social care	1	1
175	Hlídnání dětí		Babysitting	1	2
177	Sociální pedagogika a práce		Social work	1	1
178	Letní dětský tábor - organizování a vedení		Summer camps - organization and management	1	2
179	Letní dětský tábor - účastník		Summer camps - member	1	2
180	Sociální aktivity a spol. akce		Social activities and meetings	1	1
181	Schůzky a návštěvy přátel		Meeting and visiting friends	1	1
182	Návštěvy příbuzných		Visiting relatives	1	1
183	Plesy, diskotéky a zábavy		Balls, disco, dance clubs	1	1
184	Návštěvy společenských klubů		Visiting social clubs & actions	1	1
185	Diskusní a debata kluby, diskusní fóra online apod.		Discussion & debate clubs, online discussions etc.	1	1

186	Chatování, online komunikace (ICQ, Skype...)	Chatting, online communication (ICQ, Skype...)	1	1
187	Sociální sítě (facebook, twitter...)	Social networking (facebook, twitter...)	1	1
188	Elektronické i klasické dopisování	Emailing & mailing	1	1
189	Organizace společenských akcí	Social meetings organisation	1	1
190	Zájmové organizace a dobrovolnictví	Communities of shared interests and volunteering	1	1
191	Politika, práce pro politické strany	Politics, work for political parties	1	1
192	Práce v zastupitelských orgánech	Working in representative bodies	1	2
193	Politická setkání, demonstrace	Political meetings, demonstrations	1	1
194	Mládežnické a dětské organizace - vedoucí	Youth & child organization - leader	1	1
196	Mládežnické a dětské organizace - člen	Youth & child organisation - member	1	1
197	Práce v dětských a mládežnických zastupitelských orgánech	Working in children's and youth representative bodies	1	2
198	Zájmové komunity a dobrovolnictví (např. dobrovolní hasiči, dobrovolníci obecně apod.)	Communities of shared interest & volunteering (f. e. volunteers)	1	1
199	Školní a zájmové kroužky blíže neurčené	Unspecified leisure communities	1	2
200	Literatura a jazyky	Literature & languages	2	1
201	Mateřský jazyk	Mother tongue	2	2
210	Četba	Reading	2	1
211	Beletrie	Fiction	2	1
212	Literatura faktu	Books of facts	2	1
213	Poezie	Poetry	2	1
214	Zábavné knihy & komiksy	Fun books & comics	2	1
215	Odborná literatura a učebnice	Scientific books and textbooks	2	1
216	Odborné a popularizační časopisy	Scientific & popular journals	2	1
217	Zábavné a společenské časopisy	Fun and social journals	2	1
218	Noviny	News magazines	2	1
220	Literární tvorba	Writing	2	1
221	Beletrie	Fiction	2	1
222	Literatura faktu	Books of facts	2	1
223	Poezie	Poetry	2	1
224	Zábavné knihy & komiksy	Fun books & comics	2	1
225	Odborná literatura a učebnice	Scientific books and textbooks	2	1
226	Odborné a popularizační články	Scientific & popular articles	2	1
227	Zábavné a společenské články	Fun and social articles	2	1

228	Noviny, novinové články	Newspapers, newspapers articles	2	1
229	Komentáře, recenze, názory, korespondence	Comments, reviews, letters	2	1
250	Cizí jazyky - vlastní studium	Foreign languages - own studium	2	1
251	Angličtina	English	2	1
252	Francouzština	French	2	1
253	Španělština	Spain	2	1
254	Němčina	German	2	1
255	Ruština	Russian	2	1
256	Čínština	Chinese	2	1
258	Jiné jazyky	Other languages	2	1
260	Cizí jazyky - výuka	Foreign languages - teaching	2	1
270	Četba v cizích jazycích	Reading in foreign languages	2	1
280	Literární tvorba v cizích jazycích	Writing in foreign languages	2	1
300	Příroda (věda), technika, lékařství, domácnost & hobby	Nature (Science), Engineering, Medicine, Household & Hobby	3	1
301	Matematika	Mathematics	3	1
310	Fyzika, chemie, vědy o zemi a geologie	Physics, Chemistry, Earth Sciences & Geology	3	1
311	Fyzika	Physics	3	1
312	Astronomie	Astronomy	3	1
315	Chemie	Chemistry	3	1
316	Mineralogie	Mineralogy	3	1
317	Geografie	Geography	3	2
318	Vědy o zemi & geologie	Earth sciences & geology	3	1
319	Petrologie	Petrology	3	1
320	Technika a technologie	Engineering & Technology	3	1
321	Technické kroužky	Technical education in leisure time	3	2
322	Elektrotechnické kroužky	Electrical education in leisure time	3	2
325	Stroje	Machines	3	1
326	Automobily a motocykly - údržba	Cars and motorcycles - technical care	3	1
327	Automobily a motocykly - rekreační jízda	Cars and motorcycles - driving	3	1
328	Letectví a kosmonautika	Aerospace	3	2
330	Vědy o životě, biologie	Life sciences & biology	3	1
331	Ochrana přírody	Protection of the nature	3	2

333	Rostliny (Botanika)	Plants (Botany)	3	1
335	Živočiškové (Zoologie)	Animals (Zoology)	3	1
337	Fosilie a prehistorický život	Fossils and prehistoric life	3	1
339	Přírodovědné kroužky a aktivity	Natural leisure activities	3	2
340	Lékařství a zdraví	Medicine and health	3	1
345	Zdravotnické volnočasové aktivity	Health leisure activities	3	2
350	Zemědělství a související technologie	Agriculture & related technologies	3	1
351	Techniky, vybavení a materiály v zemědělství	Techniques, equipment & materials	3	1
352	Nemoci, poškození rostlin a škůdci	Plant injuries, diseases and pests	3	1
353	Polní a lesní plodiny (včetně sběru)	Field & plantation & forest crops (including collecting)	3	1
354	Sady, ovoce a lesnictví	Orchards, fruits & forestry	3	1
355	Zahradní plodiny (zahradničení a zahrádkaření)	Garden crops (horticulture)	3	1
356	Chov zvířat	Animal husbandry	3	1
357	Zpracování mléka a souvisejících produktů	Processing dairy & related products	3	1
358	Pěstování hmyzu (včelaření)	Insect culture	3	1
359	Myslivost, lov a rybaření	Hunting & fishing	3	1
360	Vedení domácnosti a péče o rodinu	Home & family management	3	1
361	Jídlo, nápoje a konzervace	Food, drink & conservation	3	1
362	Gastronomie - pokrmy a servírování	Gastronomy - meals & table service	3	1
363	Bydlení a vybavení domácnosti	Housing & household equipment	3	1
364	Šití a pletení	Sewing and knitting	3	2
368	Uklízení	Housekeeping	3	1
369	Domácí péče o děti a jiné osoby	Child rearing & home care of persons	3	1
370	Péče o zvířata	Animal care	3	1
371	Péče o domácí mazlíčky	Pets care	3	1
372	Péče o zvířata v útulcích	Animal care in rescue stations	3	1
373	Péče o zvířata v přírodě	Animal care in nature	3	1
380	Ruční práce a výroba pro specifické užití	Manufacturing for specific uses	3	1
381	Řemeslná práce (truhlářství, stolařství, zámečnictví, zednictví apod.)	Craftsmanship (carpentry, locksmith, bricklayer etc.)	3	2
382	Kutílství	Small forge works (Blacksmithing)	3	1
383	Opravy automobilů a motocyklů	Repairing automobiles & motorcycles	3	1
384	Výroba a opravy přístrojů	Manufacturing and repairing devices	3	1

385	Modelářství	Models building	3	1
388	Veterány - auta a motocykly (opravy a jízdy)	Veteran cars and motorcycles (repairing and driving)	3	2
389	Péče o dům (byt) a údržba obecně	Care of the house (flat) and general maintenance	3	2
400	Umění	Arts	4	1
401	Galerie, muzea & sbírky umění	Galleries, museums & private collections	4	1
402	Návštěva hudebních a tančecních představení	Visiting of music and dance productions	4	1
403	Návštěva dramatických představení, cílené sledování či poslech záznamů dramatu	Visiting of dramatic productions, watching or listening dramatic arts	4	1
404	Návštěva filmových představení, cílené sledování filmů	Visiting of film productions, watching selected movies	4	1
405	Návštěva ostatních kulturních představení a akcí	Visiting of other cultural productions and actions	4	1
406	Vedení výtvarných aktivit	Management of arts	4	1
407	Vedení hudebních těles a produkcí	Management of music groups and productions	4	1
408	Vedení dramatických aktivit	management of dramatic groups	4	1
409	Vedení tančecních skupin	Management of dance groups	4	1
410	Kreslení, malování a dekorativní umění	Drawing, painting & decorative arts	4	1
411	Kreslení a kresby	Drawing & drawings	4	1
412	Malování a malby	Painting & paintings	4	1
413	Bižuterie a klenotnictví	Jewellery	4	1
415	Dekoratívni umění	Decorative arts	4	1
416	Textilní umění & dekorace	Textile arts	4	1
417	Interiérová dekorace	Interior decoration	4	1
418	Sklo	Glass	4	1
419	Aplikovaná výtvarná tvorba užžitná	Applied creative art	4	2
420	Grafika, fotografie, tisky a počítačové umění	Graphics arts, photography, printmaking & computer arts	4	1
421	Různé grafické techniky (litografie, reliéfy, leptání, tisky)	Graphic techniques (lithography, reliefs, etching, prints)	4	1
422	Fotografie a fotografování	Photos & photographing	4	1
424	Holografie	Holography	4	1
425	Digitální fotografie	Digital photography	4	1
426	Filmová tvorba	Making movies	4	2
428	Počítačové umění (Digitální umění)	Computer arts (Digital art)	4	1
430	Architektura, prostorové umění a sochařství	Architecture, plastic arts & sculpture	4	1
431	Dějiny architektury	History of architecture	4	1
432	Architektura	Architecture	4	1

433	Dějiny sochařství	History of sculpture	4	1
434	Sochařství	Sculpture	4	1
435	Řezbářství	Carving	4	1
436	Numismatika a sfragistika	Numismatics & sigillographics	4	1
437	Keramika	Ceramic arts	4	1
450	Hudební umění vokální	Vocal music	4	1
451	Sólový zpěv na veřejnosti	Single voice (public productions)	4	1
452	Sólový zpěv na veřejnosti - duchovní hudba	Single voice (public productions) - spiritual music	4	1
453	Sólový zpěv na veřejnosti - folklór	Single voice (public productions) - folklore	4	1
454	Sólový zpěv na veřejnosti - folk, country a trampská hudba	Single voice (public productions) - folk & country	4	1
455	Sborový zpěv	Choral singing	4	1
456	Sborový zpěv - duchovní hudba	Chorus singing - spiritual music	4	1
457	Sborový zpěv - folklórní	Chorus singing - folklore	4	1
458	Sborový zpěv - folk, country a trampská hudba	Chorus singing - folk & country	4	1
459	Sólový zpěv (soukromě)	Single voice (private)	4	1
460	Hudební umění instrumentální	Instrumental music	4	1
461	Klavír a keyboard	Piano & keyboard	4	1
462	Kytara akustická a elektrická	Guitar acoustic or electric	4	1
463	Ostatní strunné nástroje	Other string instruments	4	1
464	Ostatní elektrofony (se snímačem)	Other electrophonics	4	1
465	Flétny	Flutes	4	1
466	Ostatní dechové nástroje	Other brass instruments	4	1
467	Bicí nástroje	Percussions	4	1
469	Soubová hra	Play in an orchestra	4	2
470	Hudební umění - poslech	Music listening	4	1
475	Hudební umění - tvorba	Music creation	4	2
479	Hudební teorie a nauka	Music theory	4	2
480	Dramatické a filmové umění	Dramatic & film arts	4	1
481	Recitace	Recitation	4	2
482	Dramatická tvorba (včetně dramatických kroužků)	Dramatic art	4	2
490	Taneční umění	Dance arts	4	1
491	Folklórní soubory	Folklore	4	2

500	Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	Personal activities, travelling, tourism & geography	5	1
510	Osobní život	Personal life	5	1
511	Sexuální aktivity	Sex	5	1
512	Schůzky s partnerem/kou	Dating	5	1
513	Péče o sebe	Selfcare	5	1
514	Nakupování	Buying	5	1
515	Lenošení	Lounge	5	1
516	Relaxace	Relaxing	5	1
517	Sebezprezentační aktivity (selfies)	Self-presentation activities (Selfies)	5	2
520	Práce a vzdělávání ve volném čase	Work & education in the leisure time	5	1
521	Brigáda	Brigade	5	1
525	Sebevzdělávání	Self-education	5	1
526	Doučování	Tutorage	5	1
530	Konzumace jídla a nápojů	Eating and drinking	5	1
535	Konzumace návykových látek (kouření, pití alkoholu apod.)	Addictive drugs consuming (smoking, alcohol drinking etc.)	5	1
540	Sběratelství	Collectibles	5	2
541	Filatelie, sbírání známek	Philately	5	2
550	Turistika	Tourism	5	1
559	Geocatching	Geocatching	5	1
560	Cestování	Travelling	5	1
580	Pobyt v přírodě	Outdoors	5	2
581	Volný čas na zahradě	Leisure time in the garden	5	2
582	Hra venku (bez bližšího určení)	Playing outdoors (not specified)	5	2
583	Organizované volnočasové aktivity v přírodě	Organized leisure activities in nature	5	2
590	Procházký ve volném čase	Walks	5	1
591	Procházký o samotě	Walking alone	5	1
592	Procházký v přírodě	Walking in the Nature	5	1
593	Procházký s přáteli	Walking with friends	5	1
594	Procházký se zvířaty	Walking with animals	5	1
600	Sport, hry a zábava	Sport, games and fun	6	1
601	Sporty všeobecně	Sports generally	6	1
602	Hry obecně	Games generally	6	1

603	Fandění oblíbeným klubům		Pulling for sport clubs	6	1
604	Logické a pamětní hry		Logic and memory games	6	1
605	Deskové hry		Desk games	6	1
606	Strategické hry (šachy...)		Strategic games	6	1
607	Karetní a hazardní hry, herní automaty		Card and hazard games, game automats	6	1
608	Poslouchání hudby nebo radia pro zábavu (nečlenění)		Listening of music or radio for fun	6	1
609	Sledování televize (nečlenění)		Watching TV for fun	6	1
610	Kolektivní sporty		Collective sports	6	1
611	Fotbal + nohejbal		Football (Soccer)	6	1
612	Basketbal, házená a volejbal		basketball, handball and volleyball	6	1
613	Lední hokej		Ice hockey	6	1
614	Hokejové varianty - pozemní hokej, florbal		Hockey varieties - field hockey, floorball	6	1
615	Pálkovací sporty - baseball, cricket, softball		Bat sports - baseball, cricket, softball	6	1
617	Rugby		Rugby	6	1
619	Ostatní kolektivní sporty		Other collective sports	6	1
620	Lehké sporty		Athletic sports	6	1
621	Jóga		Joga	6	1
622	Aerobic		Aerobic	6	1
623	Lehká atletika		Athletic	6	1
624	Gymnastika		Gymnastics	6	2
625	Běh		jogging, running	6	2
626	Nordic walking		Nordic walking	6	2
629	Mažoretky, rozleškávačky		Majorettes, cheerleaders	6	2
630	Míčové sporty		Ball sports	6	1
631	Tenis		Tennis	6	1
632	Stolní tenis		Table tennis	6	1
633	Badminton		Badminton	6	1
634	Squash		Squash	6	1
635	Golf		Golf	6	1
639	Ostatní míčové sporty		Other ball sports	6	1
640	Vodní a vzdušné sporty		Water and air sports	6	1
641	Plavání a potápění		Swimming & diving	6	1

642	Surfování, windsurfing a jachtaření	Surfing, windsurfing & yachting	6	1
643	Veslování, pádlování, rafting	Rowing, paddling & rafting	6	2
650	Zimní sporty	Winter sports	6	1
651	Bruslení	Skating	6	2
652	Lyžování	Skiing	6	2
660	Bojová umění, silové a úpolové sporty	Fight, strength sports and combat sport	6	1
661	Posilování, fitness	Strength training, fitness	6	2
670	Sporty zaměřené na přesnost	Precize sports	6	1
671	Střelba a lukostřelba	Shooting and archery	6	1
672	Bowling a kuželky	Bowling & skittle	6	1
673	Kulečník a biliárd	Pool & billiard	6	1
674	Petang a lední metaná (curling)	Petangue & curling	6	1
675	Šípky	Darts	6	2
680	Ostatní sporty	Other sports	6	1
681	Motoristický sport	Motor sports	6	1
682	Jezdeckví, závody a trénig zvířat	Equestrian sports & animal racing & training	6	1
683	Letecký sport, parašutismus a paragliding	Flying, parachuting & paragliding	6	1
684	Cyklistika	Biking	6	1
685	Skating, skateboarding	Skating, skateboarding	6	1
686	Horolezectví	Climbing	6	1
687	Balet	Ballet	6	2
688	Tanec	Dancing	6	1
689	Ostatní nezařazené sporty	Other unassigned sports	6	1
690	Sledování sportů a dění okolo sportu	Watching sports and sport events around	6	2
691	Návštěvy sportovních utkání	Attending sports events	6	2
692	Sledování sportů v televizi nebo na internetu	Watching sports on TV or on the Internet	6	2
693	Sportovní statistiky	Sport statistics	6	2
694	Trenérství	Coaching	6	2
695	Fandění oblíbeným klubům	Pulling for sport clubs	6	2

Dotazník na téma Volný čas dětí a jejich rodičů (část pro děti)

Ahoj!

Jmenuji se Kateřina Doláková a studuji obor Řízení volnočasových aktivit na Univerzitě Palackého v Olomouci. Chtěla bych Tě požádat o vyplnění následujícího dotazníku, který bude sloužit ke zpracování mé závěrečné práce. Věnuji se v ní tématu volného času dětí a jejich rodičů. Dotazník je anonymní a za jeho vyplnění Ti předem velmi děkuji.

1. Jsem: Chlapec
 Dívka

2. Je mi let.

3. Chodím dotřídy.

4. Jak trávíš svůj volný čas mimo školu? (např. hra na hudební nástroj, šachy, fotbal, venku s kamarády, u počítače, sledování televize, četba...) **Nezapomeň ani na činnosti a sporty, kterým se věnuješ jen v některém ročním období** – např. koupání, lyžování, turistika apod. **Vypiš činnosti do tabulky:**

Činnost	Jak často se činnosti věnuješ? (např. 2x týdně, 1x denně, 2x za měsíc, 3x ročně apod.)

5. Jaké kroužky v tomto školním roce navštěvuješ nebo budeš letos navštěvovat? (napiš prosím všechny, podle potřeby přidej řádky)

Kroužek	Jak často do kroužku chodíš? (např. 2x týdně, 2x za měsíc apod.)

6. Radili Ti rodiče při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit? (z násl. možností vyber jen jednu)

- Ano, velmi
- Částečně
- Ne, vůbec

7. Jak moc jsi při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit dal/a na rady rodičů? (z násl. možností vyber jen jednu)

- Ano, poslechl/a jsem je ve všem
- Částečně, v něčem ano, v něčem zase ne
- Ne, vůbec, kroužky jsem si vybral/a podle sebe (nebo kamarádů)

8. Kdo kromě rodičů ovlivnil Tvůj výběr zájmů a mimoškolních aktivit? (z násl. možností můžeš vybrat více)

- Pan učitel / Paní učitelka
- Kamarád / Kamarádka
- Dědeček nebo babička
- Někdo jiný. Napiš kdo

.....
9. Chtěl/a by ses svým zálibám věnovat i v budoucnu? (z násl. možností vyber jen jednu)

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Ještě nevím

10. Kolik peněz přibližně platí tvoji rodiče měsíčně za kroužky či zájmy, kterým se věnuješ? (z následujících možností vyber jen jednu)

- Vůbec nevím
- Méně než 500 Kč
- 500 až 1500 Kč
- 1500 až 3000 Kč
- více než 3000 Kč

11. Proč navštěvuješ kroužky? (U každého níže uvedeného důvodu zakroužkuj, jak moc je pro tebe důležitý. 1 znamená, že důvod není důležitý vůbec, 4 naopak znamená, že důvod je pro tebe velice důležitý. Pokud žádný kroužek nenavštěvuješ, zaškrtni "nenavštěvuji žádný kroužek".)

Baví mě to, co v kroužku dělám.	1	2	3	4
Mám v kroužku kamarády.	1	2	3	4
Nechci se ve svém volném čase nudit.	1	2	3	4
Rodiče (prarodiče) si přejí, abych kroužek navštěvoval/a.	1	2	3	4

Jiný důvod. Prosím napiš jaký:

.....
 Nenevštěvuji žádný kroužek.

Děkuji za tvůj čas a přeji pěkný zbytek dne.

Dotazník na téma Volný čas dětí a jejich rodičů (část pro rodiče)

Dobrý den,

jmenuji se Kateřina Doláková, jsem studentkou oboru Řízení volnočasových aktivit na Univerzitě Palackého v Olomouci a chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je součástí výzkumu pro mou závěrečnou práci, která se zabývá volným časem dětí a jejich rodičů, když byli ještě dětmi. Dotazník je anonymní. Předem Vám velmi děkuji za odpovědi. V případě dotazů či zájmu o výsledky výzkumu mě, prosím, kontaktujte na email: dolakova.katka@seznam.cz

1. Jestliže jste již tento rodičovský dotazník vyplňovali pro další dítě, tento dotazník znovu nemusíte vyplňovat. Stačí pouze zde uvést kód ze záhlaví již vyplněného dotazníku:

.....

2. Kolik je Vám let?

Otec:	Matka:
-------------	--------------

3. Vyberte velikost obce, ve které jste v dětství bydleli: (zaškrtněte)

Otec:	Matka:
☐ město/obec s počtem obyvatel do 2 tis.	☐ město/obec s počtem obyvatel do 2 tis.
☐ město/obec s počtem obyvatel 2 – 5 tis.	☐ město/obec s počtem obyvatel 2 – 5 tis.
☐ město s počtem obyvatel 5 – 15 tis.	☐ město s počtem obyvatel 5 – 15 tis.
☐ město s počtem obyvatel 15 – 60 tis.	☐ město s počtem obyvatel 15 – 60 tis.
☐ krajské město	☐ krajské město
☐ velkoměsto (Praha, Brno, Ostrava)	☐ velkoměsto (Praha, Brno, Ostrava)

4. Ve kterém kraji bydlíte nyní (rozhodující je, kde bydlí dítě)? (zaškrtněte)

☐ Praha	☐ Středočeský kraj	☐ Jihočeský kraj
☐ Plzeňský kraj	☐ Karlovarský kraj	☐ Ústecký kraj
☐ Liberecký kraj	☐ Královéhradecký kraj	☐ Pardubický kraj
☐ Vysočina	☐ Jihomoravský kraj	☐ Olomoucký kraj
☐ Moravskoslezský kraj	☐ Zlínský kraj	

5. Zaškrtněte Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

Otec:	Matka:
☐ Základní vzdělání nebo nižší střední vzdělání bez výučního listu	☐ Základní vzdělání nebo nižší střední vzdělání bez výučního listu
☐ Střední odborné vzdělání s výučním listem	☐ Střední odborné vzdělání s výučním listem
☐ Střední s maturitou (příp. vyšší odborné)	☐ Střední s maturitou (příp. vyšší odborné)
☐ Vysokoškolské vzdělání	☐ Vysokoškolské vzdělání

6. Nejvyšší dosažené vzdělání je v oblasti: (zaškrtněte)

<p>Otec:</p> ☐ Přírodní vědy a nauky ☐ Technické vědy a nauky ☐ Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky ☐ Zdravotnictví a farmaceutické vědy a nauky ☐ Humanitní vědy ☐ Sociální vědy a ekonomie ☐ Pedagogika, učitelství a sociální péče ☐ Vědy a nauky o kultuře a umění ☐ Vojenské vědy a nauky (pokračování) ☐ Všeobecné zaměření (např. gymnázium) ☐ Jiné (dopište)	<p>Matka:</p> ☐ Přírodní vědy a nauky ☐ Technické vědy a nauky ☐ Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky ☐ Zdravotnictví a farmaceutické vědy a nauky ☐ Humanitní vědy ☐ Sociální vědy a ekonomie ☐ Pedagogika, učitelství a sociální péče ☐ Vědy a nauky o kultuře a umění ☐ Vojenské vědy a nauky (pokračování) ☐ Všeobecné zaměření (např. gymnázium) ☐ Jiné (dopište)
--	---

7. Pokuste se, prosím, vzpomenout si, jak jste trávili svůj volný čas v době, kdy jste byli přibližně stejně staří, jako jsou dnes vaše děti (např. hra na hudební nástroj, fotbal, venku s kamarády, sporty včetně sezónních, sledování televize, četba...). Pokuste se prosím také vzpomenout, jak často jste se činností věnovali.

Vypište činnosti do tabulky:

Činnosti otce	Jak často jste se činností věnoval? (např. 2x týdně, 1x denně, 2x za měsíc, 3x ročně apod.)	Činnosti matka	Jak často jste se činností věnovala? (např. 2x týdně, 1x denně, 2x za měsíc, 3x ročně apod.)

8. Prosím pokuste si vzpomenout, kterým zájmovým kroužkům jste se v době, kdy jste byli přibližně stejně staří, jako jsou dnes vaše děti, věnovali?

Kroužek - otec	Jak často jste do kroužku chodil? (např. 2x týdně, 2x za měsíc apod.)	Kroužek - matka	Jak často jste do kroužku chodila? (např. 2x týdně, 2x za měsíc apod.)

9. Věnujete se zálibám, které jste měli v dětství i nyní v současnosti? (z násled. možností vyberte jen jednu)

Otec ☐ Určitě ano ☐ Spíše ano ☐ Spíše ne ☐ Určitě ne	Matka ☐ Určitě ano ☐ Spíše ano ☐ Spíše ne ☐ Určitě ne
---	--

10. Vzpomenete si, kolik přibližně měsíčně nejvíce investovali Vaši rodiče do kroužků či zájmů, kterým jste se věnovali? (z následujících možností vyberte jen jednu)

Otec ☐ Méně než 70 Kč (Kčs) ☐ 70 až 200 Kč (Kčs) ☐ 200 až 400 Kč (Kčs) ☐ více než 400 Kč (Kčs)	Matka ☐ Méně než 70 Kč (Kčs) ☐ 70 až 200 Kč (Kčs) ☐ 200 až 400 Kč (Kčs) ☐ více než 400 Kč (Kčs)
---	--

11. Jaké byly Vaše důvody, kvůli kterým jste kroužky navštěvovali? (U každého níže uvedeného důvodu zakroužkujte, jak moc byl pro Vás důležitý. 1 znamená, že důvod nebyl důležitý vůbec, 4 naopak znamená, že důvod byl pro Vás velice důležitý. Pokud jste žádný kroužek nenavštěvoval/a, zaškrtněte "nenavštěvoval/a jsem žádný kroužek".

Otec

Bavilo mě to, co jsme v kroužku dělali.	1	2	3	4
Měl jsem v kroužku kamarády.	1	2	3	4
Nechtěl jsem se ve svém volném čase nudit.	1	2	3	4
Rodiče (prarodiče) si přáli, abych kroužek navštěvoval.	1	2	3	4
☐ Nenevštěvoval jsem žádný kroužek.				

Matka

Bavilo mě to, co jsme v kroužku dělali.	1	2	3	4
Měla jsem v kroužku kamarády.	1	2	3	4
Nechtěla jsem se ve svém volném čase nudit.	1	2	3	4
Rodiče (prarodiče) si přáli, abych kroužek navštěvovala.	1	2	3	4
☐ Nenevštěvovala jsem žádný kroužek.				

12. Snažíte se pomáhat svým dětem při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit? (z násled. možností vyberte jen jednu)

- Ano, velmi
 Částečně
 Ne, vůbec

13. Měla Vaše pomoc či nabádání při výběru kroužků, zájmů a mimoškolních aktivit nějaký vliv na Vaše děti? Přijaly Vaše doporučení? (z násled. možností vyberte jen jednu)

- Ano, v plném rozsahu
 Částečně jsme děti ovlivnili
 Ne, vůbec

14. Kolik peněz přibližně platíte měsíčně za kroužky či zájmy Vašeho dítěte? Údaje prosím vyplňujte pouze pro děti, které jsou na 2. stupni ZŠ, tedy 6. – 9. třídu. (z následujících. možností vyberte pro každé dítě jen jednu)

1. dítě	2. dítě	3. dítě
☐ Méně než 500 Kč	☐ Méně než 500 Kč	☐ Méně než 500 Kč
☐ 500 až 1500 Kč	☐ 500 až 1500 Kč	☐ 500 až 1500 Kč
☐ 1500 až 3000 Kč	☐ 1500 až 3000 Kč	☐ 1500 až 3000 Kč
☐ více než 3000 Kč	☐ více než 3000 Kč	☐ více než 3000 Kč

Děkuji za Váš čas a přeji příjemný zbytek dne.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kateřina Doláková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Helena Pospíšilová, Ph. D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Volnočasové aktivity dětí 2. stupně ZŠ a faktory ovlivňující jejich volbu
Název v angličtině:	Leisure Time Activities of Children at Primary Schools and Factors Influencing Their Choice
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá volnočasovými aktivitami dětí 2. stupně ZŠ a faktory ovlivňujícími jejich volbu. V teoretické části je charakterizován pojem volný čas, historie volného času, funkce volného času, specifika období pubescence s ohledem na volný čas a instituce pracující s dětmi a mládeží ve volném čase. Získávání dat v rámci kvantitativního výzkumu proběhlo metodou dotazníkového šetření a ověřování hypotéz bylo provedeno za pomoci statistického testu významnosti – testu dobré shody chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, zda má pohlaví či věk dětí druhých stupňů ZŠ vliv na výběr volnočasových aktivit, na to, jak často se děti volnočasovým aktivitám věnují a na to, zda se při výběru volnočasových aktivit jedná o kroužek.
Klíčová slova:	volný čas, volnočasové aktivity, děti, rodiče, starší školní věk
Anotace v angličtině:	My thesis deals with leisure time activities of children at primary schools and factors influencing their choice. The terms leisure time, history of leisure time, functions of leisure time, particularities of pubescence with regard to leisure time and institutions dealing with children and youth are

	<p>characterised in the theoretical part. Acquisition of data within the quantitative survey took place through questionnaires and verification of hypotheses was held through the statistical test of significance - Pearson's chi-square goodness-of-fit test for contingency tables. The main aim of the survey was to discover whether gender or age of children at primary schools has any influence on the choice of leisure time activities or on the frequency of leisure time activities and if they choose organised activities.</p>
Klíčová slova v angličtině:	leisure time, leisure time activities, children, parents, older school age
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha 1: Katalog aktivit</p> <p>Příloha 2: Dotazník na téma volný čas dětí a jejich rodičů (část pro děti)</p> <p>Příloha 3: Dotazník na téma volný čas dětí a jejich rodičů (část pro rodiče)</p>
Rozsah práce:	81 stran
Jazyk práce:	Český